

KÍSÉRTET AZ EGRI ÚTON

SOMOGYI DÉNES

A könyv borítóját és illusztrációit készítette:

Lukács Ernő, Daragó László technikai
segítségével

Készült: 2014-ben

A kalap

K. András komámuram nem olyan ember volt, akinek szerénység az erős oldala. Sőt, szerénységből nem is volt egyik oldala sem. Sem a jobb, sem a bal.

Mondhatnánk, büszkeségére talán meg is volt minden oka. Szántóinak nagyobb része a Vaslápánál terült el, ahol igazi jó talajba kerültek a vetőmagok a vetés idején. Július első hetében már ígéretes búzatengert ringatott a forró, nyári szellő.

Ha krumplit ültetett, az is bőven termett itt, hiszen megöntözhetette a földje végében folydogáló Kánya patak vizével. Így aztán az időnkénti aszály sem kurtította meg termését.

De volt neki a Burbolyán, no meg aztán a Felsőréten is szántója, ahol szintén jól termettek a veteményei.

Kőbányája az Ispánberki dombnak gerincén fialta a pénzt. Míg ennek a dombnak déli oldalán található szőlőiben, aranyló, mézédés szőlőfürtök kerültek a szüretelők puttonyaiba az őszi szüret alkalmával.

Cseresznyése két helyen, a Gyúr tető déli oldalán és a Gyep gyümölcsösében, teremte a híres szomolyai rövidszárú, fekete cseresznyét. Kétpár lovát bárki megirigyelhette volna. Nyolc fejős tehenét hajthatta ki a csordás a legelőre,

ami előtt korahajnalokon megfújta a harsogó, rézkürtjét. Sertéseknek, baromfiknak a számát még maga sem tudta.

Mégsem volt soha elégedett. Rettegett attól a gondolattól, hogy vagyona egyszer majd nem gyarapodik eléggé, vagy talán kevesebb lesz a jelenleginél. Ha véletlenül jégverés kurtította termését, csak akkor nyugodott meg egy kissé, ha másnak teljesen elverte. Ám a kapzsi természetű embert, most a jégverésnél nagyobb veszteség környékezte.

Egyetlen fia, Mihály, e szavakat dadogta, miközben ina ugyancsak rezegni kezdett a gögös, büszke apa előtt:

— Édes...apám! Én... mégis...mégis... háza...sodni szeretnék!

—No, végre! Csakhogy megjött az eszed! Jó lesz neked ez a Marcsa, ha hiszed el, ha nem! *{a szokásos szomolyai mondás}* — állapította meg elégedetten az apa, aki már egy ideje nem tett mást, mint Mihály fiának figyelmébe ajánlotta T. Jánosnak Marcsa nevű leányzóját, akit terjedelmes üleppel áldott meg a Teremtője.

Ám igaz, terjedelmes volt annak a vagyona is, nemcsak az ülepe. Az előbbi volt talán a legfontosabb és legperdöntőbb az apa részéről, Marcsa személyének kiválasztásában.

— De Édesapám! Én nem...én...nem Mar...csára gon...dol...tam, hanem Ilonkára, V

Ilonkára!—gagyogta bátortalanul a Mihály fiú, minek hatására édesapjának arca ugyancsak színt váltott. Az eddigi nyugalmas állapotához viszonyítva, továbbra is pirosposzsgásnak kellett volna lennie, ám ő nagy hírtelenséggel belilult, bekékült. Először csak értetlenül gagyogott, mint az előbb az édesfia, majd némi csillapodás után, ezt lehetett értelmezni zaklatott szavaiból:

—No, édes fiam, ebből aztán semmi sem lesz! Én téged kitagadlak, de az is lehet, hogy a nyakadat töröm ki, most és azonnal. Azt a koldustarisznyát nem veheted feleségül!

Ami azt illeti, Mihálynak komolyan kellett vennie édesapja fenyegetését. Meg aztán az is igaz, hogy sohasem volt egy határozott jellemű ember, hiszen korábban is elfogadta, ha mások határoztak helyette, bárminemű dologban.

Azt sem akarta, hogy kitagadják, meg aztán, eléggé megszokta már a jó módú életet, a gazdagságot. Se szegény nem akart lenni, se dolgozni nem szeretett. Jobban szerette azt, ha napszámosok dolgoznak helyette.

Az bizony igaz, ha Mihály előre lát az időben, akkor mégiscsak V Ilonkát veszi feleségül, aki, ha szegény volt is, mégiscsak a falu legszebb lánya volt még ebben az időben.

Mivel senki sem lát a jövőbe, így apja, anyja legnagyobb meglepedésére a gazdag, de csúnya Marcsa mellett döntött.

Telik az idő! Az ötvenes években forog már az idő kereke, annak is az egyik őszi napján. A Gyűr tető lankáin a szivárvány minden színébe, öltöztek a fák. Szőlőtőkék már korábban beérlelték a mézédés fürtöket. Majdnem kiforrott a must, ami inkább csak *murcinak* nevezhető, de a szomjas lagzisoknak még jobb az ilyen murci a teljesen kiforrt bornál.

Ahogy a fukar András koma mondta; *„ez még az óbornál is jobb, mert a kiszellőzetlen gáz miatt, kevesebbet isznak, mégis részegebbek lesznek!”*

Abban bizony igaza volt, hogy a lagzisoknak nem kell más, mint rózsaszínben látni a világot.

Feldíszített, négylovas hintó robog a falu főutcáján, viszi a házasulókat a falu templomába.

András koma, mint örömapa, büszkén tekintget az utca két oldalán felsorakozott, kíváncsi nézelődőkre, akik látni akarták miképpen zajlik egy módosabb lagzi a faluban.

Nyúlszőr kalapját gögösen húzta fejére, amellyel akkor is betakarta szemét, ha a Nap vakító sugarai nem birizgálták büszke tekintetét. Gyakran hangoztatta feleségének,

és másoknak, hogy ezt a kalapját magával akarja vinni a sírba.

Talán ez volt az utolsó nap, amikor az örömapának utoljára derült mosoly az arcán. A gazdag Marcsa lány hozományával meggyarapodott a birtok, hiszen ő is olyan egyke volt, mint a Mihály fia.

Még egy hónapnyi idő sem telt el a lagzi óta, amikor a háztetőkön megszólaló hangos bemondó a következőket hirdette:

— *Kedves szomolyai lakosok, kedves elvtársak, elvtársnők! Örömhírrrel szólok most hozzátok e hangszórón keresztül. Végre elérkezett a nagy nap, amikor e faluban is megalakulhatnak a termelőszövetkezetek.*

Most nyílik lehetősége a dolgozónép fiainak arra, hogy önkéntes alapon beléphetnek a TESZCSÉBE, ahol az eddiginél jóval többet tudnak termelni, miáltal egyre magasabb életszínvonalat érhetnek el, amely így akár a fellegekig is felérhet. Nem is beszélve arról, hogy az ideológiai fejlettségük sokkal magasabb lesz e mostani állapotánál!

András koma hallgatta a recsegő hangszórót, majd rögtön megjegyezte:

— Még szerencse, hogy önkéntes a belépés, mert én már most kijelentem, hogy köpök a Téeszcsére.

Nem tudni miért, de az egyébként nagyon gyanakvó András kulák, *{mert kuláknak már korábban kinevezték}* elhitte az önkéntes belépésről most hallott híreket.

Elhitte mindezt addig, míg értesítést kapott a tanácsházáról, hogy az alakulandó TSZCS-ről kívánnak neki felvilágosítást adni. Mivel nem akart belépni, azt találta helyénvalónak, ha nem megy el semmilyen felvilágosításra.

Ha ő nem ment el, akkor elmentek hozzá az agitátor elvtársak és erősen bizonygatták, mennyire gyümölcsöző lesz számára a TSZ tagság.

Mivel nehezen akarta megérteni, hogy a féltve őrzött vagyonának közös tulajdonban van a helye, többször is megkeresték. Mentek nappal és mentek éjjel, amikor édes álmából költötték fel.

Amikor az agitátor elvtársak úgy látták, hogy csökönyösebb a cserépi számárnál, nem akarja megérteni az idők szavát, elvitték egy hetes tanfolyamra. Itt aztán nem lehet tudni, miképpen győzték meg, de amikor hazajött, már megértette az idők szavát.

Egy-két nap múltán, házának tetején recsegett ismét a hangszóró, amelyből azt lehetett hallani, hogy K András meggyőződésből, önkéntesen belépett a TÉESZCSÉ-be.

A hangszóró ezután zenét közvetített, amit kifejezetten az új belépő kapott jutalmul, felvilágosodottságának elismeréséül.

Talán a zene utolsó foszlányai még el sem jutottak a falu lakóinak füleibe, amikor élete párja rohant ki az utcára, és kétségbeesetten kiabálta:

—*Emberék, segítség! Andrásomat megütötte a guta!*

A Mihály gyerek nemcsak félárva lett, hanem szegény is. Édesapja egyetlen tollvonással beléptette minden vagyonát—az ő örökségét—a TÉESZCSEBE. Így nevezték a faluban az akkoriban megalakuló termelőszövetkezetet.

Nem maradt más az apa után, csak a nyúlászó kalap. Ez is csak azért maradt, mert elfelejtették a koporsóba tenni, amikor eltemették a jómódú András komát.

Mihály ifjú feleségének, Marcsának, vagyona még egy ideig megvolt, majd elnyelte hamarosan a mohó étvágyú, közös tulajdon, a T.SZ.CS. A terjedelmes ülepe ugyan még egy ideig. Addig, amíg a közös vagyonban történő kapálások során, az is egyre többet veszített gömbölyűségéből.

Mihály hosszú, karikás ostort akasztott a nyakába és kürtöt vett kezébe, mert ő lett a TESZCSE csordása, amit a korábbi

gazdagságának elvesztése miatt, úgy szégyellt, amint a gőgös apja is szégyellte volna, ha nem költözik a falu temetőjébe.

A kalap gondja ott lebegett a hirtelen elszegényedett család felett, mert az apa utolsó kívánságát mégiscsak teljesíteni kellene. Igen ám, de hogyan?

Kiásni a sírt, törvényellenes cselekedet, amit egy korábbi kulák ivadék, mint Mihály, nem engedhet meg magának. Volt nekik a kulákságukkal így is elég bajuk. Ha meg törvényellenes dolgot cselekszik, akkor még több lesz.

Kellett várni vagy két esztendő, amikor apja sírja mellé készült egy temetés. Miklós sógort temették, aki rokon volt életében. A tisztaszobában ravatalozták fel az elhunytat.

Már csak a megfelelő alkalom kellett, hogy a koporsó lezárása előtt, becsempéssze a nyúlászór kalapot. Késve ugyan, de mégiscsak teljesítve apjának utolsó kívánságát.

A gyászolók sírdogáltak, és az elhunyt lelki üdvéért imádkoztak a még nyitott koporsó körül. Mihály odasomfordált a koporsó mellé és a kezében szorongatott kalapot Miklós sógor mozdulatlan mellére helyezve, így szólt a túlvilágra indulóhoz:

— *Kedves Miklós sógor! Arra kérném kendet, adja át édesapámnak ezt a kalapot!*

Mondja meg neki, hogy bocsánatáért esedezünk, amiért elfelejtettük még temetésekor koporsójába tenni.

De azt ne mondja meg, hogy fia, aki gazdag legény volt még az ő idejében, most a TÉRSZCSÉ csordása lett!

Ne mondja meg, mert nagyon szégyellné Szent Péter előtt, hogy az a gazdag fia, akinek nem engedett valamikor szegény lányt feleségül venni, most mégiscsak koldus lett.

Kísértet az eger úton

{Édesapám emlékére}

Az 1942-s év őszén, november végi sötét hajnalon, három ember baktat az Eger felé vezető földút meredek emelkedőjén, amely a Deber akácosán keresztül vezet kifelé a faluból, Eger város irányába.

Az akácerdő fái, bokrai már elhullajtották leveleiket, hiszen november vége felé jár az idő. A csupasz ágú fák és bokrok között nyargalászó hideg szelek, úgy fütyülnek, úgy sírnak, mintha sajnálnák azt a három embert, kik a város felé igyekeznek ezen a dermesztően hideg, novemberi hajnalon.

Vállukon éles csákányok vannak keresztül téve, míg nyakukban elemózsiás

tarisznya csüng megrakottan, az egésznapra szánt eleséggel tömötten.

A káptalanhoz igyekeznek, ahová hét órára be kell érniük, hiszen sok kőmunka vár rájuk. Viharlámpa himbálódzik az elől lépkedő kezében, kinek nyomába lépve, haladnak a többiek.

Az is igaz, hogy nem minden kőfaragó faragja egész évben a követ. Nyáron legtöbbjük azt a kis földcskéjét műveli, amely Szomolya határában szétszórta található.

Ez a három ember többnyire a kőfaragással keresi kenyerét, amelyet az egi káptalannál végzett munkájukkal érdemelnek ki.

A három kőfaragó nem más, mint G. József, Sz. G. János és V. Sándor, akik már régóta az egi káptalannál faragják a kemény szomolyai követ.

Bár alig kapnak levegőt, a meredek emelkedőn felfelé haladtukban, G. József mégis halkán megszólal, miután előbb óvatosan körülnéz, mintha félne valakitől, vagy valamitől:

—János sógor, mit gondol, látjuk e mai hajnalon azt a fényt, ami mostanában tűnt fel a Gyepi cseresznyés sarkában?

A megszólított kőfaragó hallgat egy lélegzetvételnyi ideig, hogy pótolja a meredek emelkedőn magából kifújta levegőt. Vagy talán azért hallgat, mert ő is fél egy kicsit ettől a

titokzatos fénytől, amely mostanában, minden hajnalon átszűrődik a Gyep gyümölcsösének ritkás szőlősorai közül.

— Már egy pár napja minden reggel láttuk! Úgy gondolom, ez most sem lesz másképpen, ha a gyümölcsös sarkát elérjük.—
suttogta válaszul Sz. G. János, olyan halkán, hogy ugyancsak fülelni kellett szavainak megértéséhez.

Három erőteljes kőfaragó nemigen fél semmitől, mert mindannyian edzett, erejük teljében lévő fiatalemberek. Mégis van valami félsz bennük már egy idő óta, mióta tapasztalják a Gyep gyümölcsösének titokzatos fényeit, a város felé haladtukban.

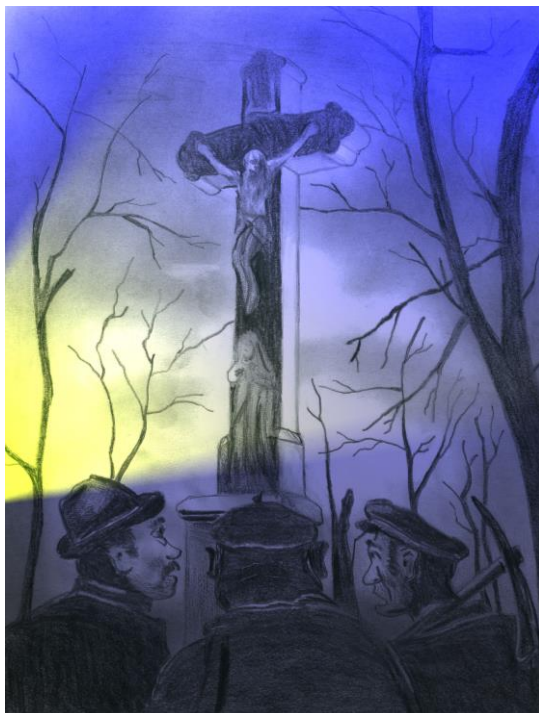
Nem is olyan régen, talán egy hete, kezdődött ez a hajnali látomás, amikor az ég alján, halvány pír tűnt fel a hajnali sötétségben.

Nem is lehet csodálkozni, ha a kőkereszt mellett elhaladva, nemcsak kalapjukat emelték meg, hanem rövid imát is mormolt remegő ajkuk.

A kőkeresztet elhagyva, már majdnem elérték a háromszáz méternyire lévő Nádas kútnak déli irányba induló elágazását, amikor a pislákoló fény mellett, fel-fellobbanó fény is, látszott, úgy, mint a korábbi hajnalokon.

Ez a pislákoló fény nagyban hasonlított annak a viharlámpának a fényéhez, amely az elől gyalogló V. Sándor kezében ide-oda kalimpált,

hogy a koromsötét hajnalon megvilágítsa lábuk előtt a gidres-gödrös földutat. A fellobbanó fény a rőzselánghoz volt hasonló.

V Sándor, aki eddig csak hallgatta társait, megállt a kezében himbálódzó lámpával és szólt halkán a társaihoz:

—Ami azt illeti, elég szégyen ránk nézve, hogy mostanában minden hajnalon azon

tanakodunk, vajon mitől eredhet ez a titokzatos fény.

Éppen ezért, azt mondom, a holnapi nap hajnalán keljünk egy félórával korábban és nézzük meg kitől, vagy mitől ered ez a fény?

Ha magától az ördögtől ered, akkor is megvédhetjük magunkat, hiszen minden reggel vállunkon hozzuk azokat a csákányokat, melyeket Glica Feri, kovács barátunk az előző napon megélezett!

Ha meg, olyan erős az ördög, hogy hárman sem bírunk el véle, akkor visszaszaladunk a kőkeresztig, hogy az Úrjézus, igenis védje meg a fenyegetett bárányait.

— Én is azt mondom, keljünk félórával korábban a holnapi hajnalon és vessünk véget ennek a találgatásnak.—mondta Sz G János is, miután már nem beszéltek többet a Gyep gyümölcsös fényeinek titkáról, hanem erőteljesebb iramban lépkedtek a káptalan felé, amitől már alig másfélórányi járásra voltak.

Amikor este álmra hajtották fejüket, mindannyian hajnali fényekre gondoltak. Volt olyan, aki magával az ördöggel hadakozott álmában. És volt olyan is, aki a kőkereszt felé menekült. Oltalmat remélve, felkapaszkodott a kereszt tetejére, ám az felborult a csimpaszkodó emberrel együtt.

Egyszóval; mindannyian rosszul aludtak, aminek az lett az eredménye, hogy ugyancsak

morcosan keltek. Még kisem értek a keresztig, amikor egyikük dühösen megszólalt:

—Ha hiszed el kedves sógor, ha nem, én belevágom a csákányom abba a kísértetbe! Innen ne tudjak elmenni, ha nincsen most igazságom! — bizonygatta Józsi sógor, János sógorának elhatározását, aki szintén dühös volt a kísértetre, hiszen ő sem aludt rendesen, miután ugyancsak sajgott a kobakja az alvástalanság miatt.

János sógor megtapogatta a most élezett csákányának élét és úgy válaszolt:

—Hát, Józsi sógor, meg is érdemli az a gonosz ördög, hogy mindannyian belevágjuk csákányainkat, ha már korahajnalokon világít a Gyep sarkában, úzi velünk a gonosz játékát!

Ily módon felpaprikázva, közeledett az a hely, ahol a kőkereszt mellett balra fordulva, a kaptárkövek irányába, letértek az egre útról, hogy móresre tanítsák azt a gonosz ördögöt, amely gúnyt úz belőlük, már egy idő óta, minden hajnalon.

Mind a három kőfaragó komolyan vette az ördöggel való találkozást. Csákányaikat két kézzel markolva, közeledtek a fény felé, amely úgy látszott, nem akar kitérni a mindenre elszánt kőfaragók útjából.

Amint közelebb értek, egyre sebesebben kalimpált szívük, hiszen nem mindennapi találkozásban lesz most részük, mert egyenesen az ördöggel találkoznak.

— Várjon komám uram! Ne siessen annyira, mert egyszerre kell odaérnünk, és egyszerre lesújtani a gonosz ördögre! — figyelmeztetett János koma és magasan a feje fölé emelte, a frissen élezett csákányát.

Amint közelebb értek, az ördögöt jelző fény lett egyre erősebb lett. Valami dohogás felét is hallottak, ami szintén megerősítette őket abban, hogy a gonosz ördög munkálkodik ott, valami pokoli szerkezeten.

Ahogy közelebb értek, úgy lazultak el a csákányokat szorító izmaik, majd felemelt, harcra kész állapotban lévő szerszámaikat, a földre engedték.

A fel-fellobbanó lángoknál nem láthattak mást, mint azt, hogy egy emberi kéz ismételten lesújt csákányával a fagyos földre, miközben sípoló tüdejével pótolja a kemény munka miatt elfogyott levegőt.

Mivel az ismeretlen ember háttal helyezkedett a közeledő kőfaragóknak, nem láthatta őket, ezért mindaddig lesújtott csákányával a keményre fagyott földre, amíg a köszönésüket nem hallotta:

— Adjon az Isten jó reggelt! Mit munkálkodik kend?

A megszólított ember megpróbált minél gyorsabban felegyenesedni, de a fájós dereka ebben erősen gátolta. Váratlanul érte a köszönés, ebben a korai órában, hiszen még csak hajnali öt óra lehetett.

— Jó reggelt nektek is, hiszen még hajnalnak is korán van. — fogadta az ördögfenyítők köszönését, S. Imre, aki a pislákoló lámpa fényénél felismerte az érkezőket.

— Te vagy az Imre?! — kérdezte meglepetten V. Sándor. A többieknek is tátva maradt szájuk, amikor a viharlámpa fényénél felismerték az elmúlt hajnalok titokzatos kísértetét, akitől nem kellett volna félniük.

— Én bizony, hát ki lenne más? — válaszolt az értelmetlennek tűnő kérdésre a földet fordító ember, miközben törölgette gyöngyöző homlokát a kopott kabátjának újával, mert a hideg ellenére melege volt a kemény munkától.

— Nem bírsz eleget dolgozni a nappali fénynél, hogy hajnali sötétségben, viharlámpa fényénél is munkálkodsz?—kérdezte G. József, aki eddig csak nézett értetlenül, mivé is változott a hajnali kísértet, és hát, milyen szorgalmas emberek élnek a falujában.

—Ami azt illeti, ilyen kemény munkában elég lenne csak a nappal is, de nagy még a

terület, és ebben az évszakban legrövidebb a nappal.

Tavasza fel kell fordítanom a területet, mert be akarom ültetni vadcseresznyefával, amit majd beoltok a szomolyai rövidszárú, fekete cseresznyével.

Azt akarom, hogy mind a négy gyerekemnek jusson egy-egy sor cseresznyés. Ültetek még a fák alá szőlőt is, hogy teremjen a föld még azelőtt, amíg nem nőnek meg a cseresznyefák. Amikor megnőnek, a szőlő úgy is kipusztul a nagy fák árnyékában.—mondta S. Imre, majd ezt követően elköszöntek a kőfaragók, hiszen a káptalanig még közel kétórányi járásnyira voltak.

Egy ideig szótlanul haladtak, mintha mindannyian szégyellnék a korábbi hajnalok félelmét, majd G. József kőfaragó mégiscsak megszólalt:

— Mondjátok meg nekem, melyikünk lenne képes arra, hogy ilyen kemény munkát végezve, még viharlámpa fényével is megtoldja a nappalát?

—Hát, ami azt illeti, ehhez erő is kellene! Ilyen fagyos földet felvágni, aztán feldobálni, nem akármilyen erőt igényel! Vajon megéri-e ennyit dolgozni valakinek azért, hogy cseresznyése legyen a falu határában?

Nem tudom miért teremtette a Teremtő az egyik embert olyanná, hogy agyon dolgozza magát, míg a másik csak élösködni akar, és nem dolgozza meg a saját, betevő falatját sem, ezért másnak kell eltartania! — mondta V. Sándor halkabban, mert mindannyian abbahagyták a beszélgetést, hiszen az emelkedő következett, kifelé haladtak már a Mészvölgyből.

S. Imre nem törődött a kőfaragók véleményével, hanem szorgalmasan vágta csákányát továbbra is a megfagyott földbe, mert bizott abban, hogy munkájának meglesz a gyümölcse.

Még kőkunyhót is saját kezével épített a cseresznyésbe, hogy rossz idő esetén menedéket találjanak az itt munkálkodó emberek.

Alig telt el tízesztendőnyi idő, amikor a beoltott cseresznyefák, szépen megrebélyesedtek a jól megrágyázott földben. Nemcsak megnőttek, de termőre fordultak. Aki elhaladt a bőven termő cseresznye mellett, mindenki csettintett egyet az irigykedő nyelvvel:

—Sok pénzt kap ez az Imre a cseresznyeért. Könnyű dolga van, csak leszedi a szép gyümölcsöt és beviszi a felvásárló helyre!—súgta fülébe az elnök elvtársnak F.

Gyuri, a falunak egyik, oszlopos besúgója. Ő nem gyötörte magát semmilyen mezőgazdasági munkával, mert a besúgást jobban megfizették ezekben az időkben.

Nem lehet csodálkozni azon, ha az elnök elvtárs, meg aztán a titkár elvtárs, meglátogatta a szépen termő gyümölcsöst, miután behívták a tanácsházára annak gazdáját, S. Imrét.

—S. Imre elvtárs! Mondja meg nekünk, miféle kulák vér folyik ereiben, hogy ilyen cseresznyést birtokol? — korholta az elnök elvtárs a megszeppent embert, aki a levett kalapját gyűrögetve érezte, most került kulák listára.

Az, hogy kulák listára került, hamarosan tapasztalhatta. Különböző adópapírok érkeztek, amiket kifizetve, újabb felszólítások érkeztek, újabb összegekkel.

Az adóprésbe szorított ember próbálta kifizetni a népi demokráciának újabban érkező adóit. Ám egyszer mégiscsak bekövetkezett, hogy képtelen volt teljesíteni az egyre mohóbb elnök elvtársnak újabb kívánságait.

—Elnök elvtárs! Nem terem annyit a cseresznyés, amennyit az adóba kell fizetnem! —mondta alázattal, a viseltes kalapját kezében tartó adózó elvtárs, de az elnök elvtárs nem hatódott meg.

—Ha nem bírod fizetni, akkor add le cseresznyésedet a népi demokrácia javára és ekkor nem kell az adót megfizetned! De még lekerülsz a kulák listáról is! — mondta gúnyosan, miközben sunyi módon figyelte áldozatát, aki minden szint játszott elkeseredésében.

—De elnök elvtárs! Sokat dolgoztam én abban a földben! Még az Egerbe járó kőfaragók is megbámultak, amikor hajnalonként, viharlámpa fényénél fordítottam a cseresznyés talaját! Most meg ingyen adjam le az államnak? — mondta elkeseredetten, de az elnök elvtárs nem szánta meg, nem kegyelmezett, miután le kellett adnia a szépen termő cseresznyést.

F. Gyuri, a besúgó, kapta meg művelésre a területet, melyet két esztendőn keresztül szüretelt, de nem művelte. Így aztán elvadult, elgazosodott, mert a besúgási foglalkozását jobban szerette, a derékfájást okozó kapálásnál.

Ha ma, a gyepi kőkeresztnél balra fordulunk, a kaptárkövek felé, a jobb oldalon, úgy száz méter után, még ma is ott találjuk az elgazosodott cseresznyést.

S. Imre koporsója már régen elkorhadt a falu temetőjében. Mintahogyan azoknak kőfaragóknak koporsója is megsemmisült, akik

nem járnak már az egri káptalanhoz, követ faragni.

Csak S. Imre egynéhány, kiszáradt cseresznyefájának korhadt csonkja, dacol még az idő múlásával. Áll komoran, emlékeztetőül a műveletlen, sűrű bozótban, vádlón az ég felé mutatva. Örök mementóként, vádolva a múltat és a talán még a Teremtőt is, hogy keserves munkával létrehozott gyümölcsös gazdáját, nem védte meg. Nem védte meg, mert a közmondásnak mindig igaznak kell lennie:

Attól kell elvenni, aki dolgozik, akinek van, mert a kupcihéroknak, munkakerülőknek is meg kell élniük. Lehetőleg jobban, mint annak, aki nehéz munkájával megtermeli az anyagi javakat.

Mint Hajhernyi a krumpliskalács

Nem sokkal a második világháború után történt, hogy az egyik szomolyai házaspár, egy kislányukkal, ideiglenesen, Bogácsra költözött.

Azt nem lehet ma már tudni, hogy miért kényszerültek erre, mert kétévnyi idő után újra visszaköltöztek a falujukba.

Nagy volt a szegénység, hiszen a háború alatt elfogyott minden élelem. Válogatás nélkül ettek volna az emberek mindent, ha lett volna

mit enni. Különösen a nagycsaládosok nélkülözték meg ezeket az időket.

A fiatal pár bogácsi szomszédjában ugyancsak sok volt a gyerek. Az édesanya mindennap a legegyszerűbb ételekkel próbálta örökkön éhes gyerekeinek mohó étvágyát csillapítani. A legolcsóbb, legegyszerűbb az olyan étel, amelyben sok krumpli van.

Krumplistészta, krumplispogácsa, paprikás krumpli, krumpli lángos, krumplis kalács, és még egy csomó olyan étel, amelyben sok a krumpli. Ezt ugyanis, ez időtájban, még megtermelte a falusi ember.

Az bizony igaz, hogy akkoriban még olyan kalácsot is sütöttek belőle, amely ma is megállná helyét a sok cukrászdai, feldíszített sütemények mellett. Ilyen a krumpliskalács!

Vékonyra nyújtott tésztára kenik vastagon, azt a megfőzött, tört krumplit, amelyet előre elkészítenek. Édes tejjel, egy kevés cukorral összekavarják, majd egy vékonyka túró réteget kennek rá. Manapság már több mindent tesznek a krumplibá, de abban az időben még egyszerűbben elkészítve is megfelelt. Csak a mennyiség volt fontos, nem a minőség.

A tepsikbe rakva, betették a rőzsével, kukoricacsutkával jól befűtött kemencébe, ahol szép, világos barnára megsülve, elkészült a fejedelmi kalács, a krumpliskalács.

A szomszédos Hajheréknál {szomolyaiasan Hajhernyi} ugyancsak sok volt a gyerek, akiket jól kellett időnként lakatni. Ha nem is mindennap tele hassal feküdtek ágyba estenként, néha azért degeszre ehették magukat.

Amikor a szomolyai házaspár kislánya átment a szomszédba, csak azt láthatta, hogy a mindenhol lerakva, krumpliskalács vár arra, hogy kisé lehűljön. És vár arra, hogy az éhes gyerekek hozzáfoghassanak a mohó falatozásnak.

Ha az ámbitusra nézett, ott is kalács hűlt a terjedelmes tepsikben. A búbos kemence mellett szintén kalács hűlt. De még a kecskelábú asztalon is ezt lehetett látni.

A frissen sült krumpliskalács illata terjengett a búbos kemence környékén, de még azon túl is. Illata, az enyhe májusi szellő szárnyán, kiáramlott még az utcára is. Így azoknak, akik ott elhaladtak, akaratuk ellenére beindult a nyálelválasztásuk, ezért máris szerették volna megkóstolni, ha valaki megkínálná őket.

Ám olyan, aki megkínálná, senki sem akadt, mert bármilyen sok sült belőle, mégis kevésnek bizonyult.

Ezen nem lehet csodálkozni, mert a macska is lejjebb ereszkedett a búbos kemence tetejéről, hogy ő kóstolhassa meg először. A Bodri kutya hasán kúszva nyüszített, remélve,

hogy a megpörkölődött kalács széléből neki is jut kóstoló. Ám Panni nene, a sok gyerekes családanya, a tésztaanyújtásra használt sikáló rúddal jobb belátásra bírta a kutyát, macskát, de még a türelmetlen gyerekeit is.

Amikor már ehetővé hűlt a sok tepszi krumpliskalács, az eddig türelmetlenül várakozó éhes gyereksereg, nekilátott a finom krumpliskalácsnak.

Gyorsan ürültek a tepsik és koppantak a búbos kemence melletti köveken, amikor Panni nene üresen odadobta.

Miután mindenki jóllakott, még a Szomolyáról átkerült, szomszédban lakó kislány is bőven kapott. Akkora nagydarab kalácsot kapott, hogy lelógott a két tenyeréről, amikor hazaindult szüleihez.

—Hát te, mit hoztál?— ámuldozott az édesanya, amikor meglátta kislánya kezéből lelógó kalácsot, amelynek illatára beindult a nyálelválasztása.

—Krumpliskalácsot hoztam édesanyám!
—mondta boldogan és máris az asztalra tette, mert nehéznek találta.

—No, de ennyit? Másnak nem is hagytál belőle?

—Dehogynem! Jutott mindenkinek, azért kaptam ilyen sokat.

—Hány tepsivel sütött Panni nene, hogy sok gyereke mellett, még te is ennyit hoztál

haza?—kíváncsian kérdezte az édesanya és a lánya sorolta azokat a helyeket, ahol húlni látta. A tepsiket nem tudta akkor még megszámolni sem.

Amikor elsorolta az összes helyet, ahol a kalácsok hültek, az édesanya összezsapta mindkét kezét ámulatában, és úgy suttogetta magának:

—Ennyi kalácsot még soha nem láttam, de nem is hallottam róla.

Idővel mindent ellehet felejteni, hiszen az idő vasfoga sokszor örli fel az emlékezetet, de Hajherék krumpliskalácsának emlékezete örökké megmarad.

Amikor visszaköltöztek Szomolyára és valamiből több lett, mint számítottak rá, mindig emlékeztek Hajherékre.

Ha valaki azt kérdezte, van e sok cseresznyétek, termett e sok szilva, termett e sok szőlő, lett e sok hurka, vagy bármi, amiből várakozáson felül lett, akkor mindig így mondták:

—Van bizony, lett bizony, annyi, mint „*Hajhernyi a krumpliskalács!*”

És így mondták ezt az ősök évtizedek óta és így mondják ezt ilyen esetekben még ma is Szomolyán.

Nesze neked K. Pista.

K. Pista azok közül az emberek közül való, akiknek külön érzéke volt arra, hogy miképpen kell félre állni, ha valami munkavégzés lehetősége jelentkezik a láthatáron. Mi sem bizonyítja jobban az efféle tehetségét, mint az, hogy amikor kitanulta a szakmáját, alig pár év munkaviszony után, nyugdíjba vonult, fiatalon, rokkantnyugdíjba.

Azokban az időkben még könnyebben ment az időelőtti nyugdíjazás, mint manapság. Ha kellő mértékű nyögésekkel állított be a leszázalékoló bizottság elé, máris nyugdíjba vonulhatott. Ha egy kis kenőpénzzel megolajozta a leszázalékoló gépezet soha nem rozsdásodó kerekét, akkor még súlyosabb volt a rokkantsági fokozata.

Amikor az egészségi állapotában „*megrokkant*” emberrel találkoztam, akinek fiatalsága, és egészsége szembetűnő volt, önkéntelenül tettem fel neki a jövőjére vonatkozó kérdésem:

— Kedves Barátom! Hogyan tovább? Hiszen még olyan fiatal vagy, hogy annak a bizonyos tojáshéjának nagy része, még mindig a fenekeden csörög? Megunod az életed!

Pista barátom, olyan bambán nézett érdeklődő kérdésekre, mint aki valaha is kapkodott volna, bármilyen munkavégzés lehetősége után. Egy-két percig csendben maradt, majd ekképpen válaszolt:

—Keresek valami portási állást valamely intézménynél, ahol nem kell megszakadnom a munkában. — mondta, sunyi módon nézve szemembe, mintha én nem ismerném őt, és attól tartanék, hogy végkimerülésig lehajtja magát a közösség érdekében.

—Ha találsz valami jó helyet, szóljál már nekem is, mert én is eljöttem nyugdíjba, még ha nem is rokkantsági nyugdíj annak a neve. —mondtam neki, mert bizonyos voltam abban, hogy a rókaféle ravaszsággal megáldott ember, hamarosan talál egy olyan helyet, ahol még én is szívesen ellötyögném a napi nyolc órát.

Már több hét is eltelt beszélgetésünk óta. Már elfelejtettem, amire kértem, amikor ismét találkoztunk:

—No, akarsz velem járni szolgálatba az X intézmény portájára?—tette fel kérdését, amire rövid gondolkodás után igennel válaszoltam.

A következő héten már elfoglaltuk a portási állást, ahol minden hét végén bulit rendeztek. A buli után mindig maradtak jó falatok, amiket jóféle borral, sörrel lehetőségünk volt leöblíteni.

Ily módon eszegettük a jó falatokat és iszogattuk a jófajta borocskát, söröcskét, ami bizony nekem sem volt ellenemre. Az kétségtelen, hogy a potya étel, ital mindig a legizletesebb. Közösen jutottunk arra a megállapításra, hogy jó helyen tettük fenekünket a portási székre. Ám az emberi telhetetlenség nálunk sem volt ismeretlen fogalom, mert a finomságokból egyre több kellett.

Megállapodtunk abban, hogy az, aki ilyen alkalmakkor szolgálatban van, minden földi jóból eltesz annak, aki nincsen jelen a dűskálós buliknál.

Egy ideig olajozottan gördült a megállapodásunk. Ám bizonyos idő eltelte után, nem tudott számomra félretenni semmit, ami nekem egyre gyanúsabbá vált. Annál is inkább, mert a pletyka szerint, K. Pista, az elfogyasztott finom italoktól, a portási asztal alá esett. Még az a szerencse, hogy hét végi csendben nem járt bent olyan ember az intézményben, aki besúgta volna az igazgatónak.

—Ha te nem hagysz nekem e kívánatos nyalánkságokból, akkor én sem hagyok neked! —döntöttem el magamban, mert világossá vált előttem, hogy lenne mit eltennie, de minden kaját bezabál, a kívánatos italokat bevedeli.

Eljött annak is az ideje, amikor sunyi módon kérte, cseréljünk szolgálatot, mert neki nagyon fontos, halaszthatatlan dolgai kerültek. Ám a valóság az volt, hogy a korábbiaknál is nagyobb buli pontosan akkor került volna megrendezésre, amikor ő nincsen szolgálatban.

Addig ügyeskedett a szolgálat cserékkal, amíg egyszer nagyon mellé fogott. Megváltozott a nagy rendezvény eredeti időpontja, amely végül akkor lett megrendezve, amikor elcserélte velem a szolgálatot.

Amikor leváltott a szolgálatból, irigykedve kérdezte:

—No, milyen volt a rendezvény?

Bár elég silány volt az étel-ital kínálat, én mégis úgy döntöttem, hogy csak a legjobbakat fogom neki elmondani a buli maradék menüjének kínálatáról. Már csak azért is, hogy a jövőben ne cserélgesse a szolgálatot velem, amely a kiírt beosztáshoz már egy cseppet sem hasonlított a folyamatos cserélgetések miatt.

—Szerintem ilyen jó még sohasem volt!— mondtam nagy-nagy meglepődést színlelve, mire Pista barátom arca máris lilulni kezdett a leplezetlen irigysége miatt.

—Hogy neked milyen szerencséd van! Mindig akkor vagy szolgálatban, amikor a legjobb bulik vannak. Amikor én vagyok, akkor bezzeg mindig korog a hasam, és még köpni is alig tudok a kiszáradt torkom miatt.

Részvétellel néztem a sápítózó társamra, akinek ez nagyon jól esett. Tettem mindezt annak ellenére, hogy halottam a buli utáni dorbézolásait, amiről kellő híreket kaptam a spicliséggel megáldott emberektől.

—Hát, szerencsém az van, mert még most számban érzem az ízét a kakas hússal telerakott lagzi levesnek...!—és soroltam volna tovább a maradék menü kínálatát, de a kakas húsból főzött lagzi leves hallatára nem bírt uralkodni magán, és máris látni akarta, hogy mennyit tettem el belőle az ő részére.

—Remélem, sikerült eltenni belőle! — kiáltotta önkéntelenül, azt sem bánva, ha esetleg más meghallja beszélgetésünk tárgyát.

—Ne legyél már olyan mohó! Enged elsorolnom a többi ételeket, italokat, hiszen most még azt sem tudod, milyen ételek, italok illatoztak az asztalon.

—No, jó, jó, de igyekezzél, mert máris korog a gyomrom!—nógatott türelmetlenül, a számára félretett ételekre, italokra gondolva, de én annál lassabban soroltam a buli után maradt kínálatot, had egye a fene:

—A lagzis leves után jött a vaddisznó pörkölt, aminek ízét még most is a számban érzem. Ezen nem lehet csodálkozni, mert olyan szakács készítette, aki a leghíresebb étterem szakácsa. Már országos, első díjat is nyert a főzőversenyen.—miközben soroltam a mennyei

étkek kínálatát, láttam szája szegletében kibuggyanó a nyálat, és azt, hogy szemei vibrálnak az idegességtől, ami a hamarosan bekövetkező ízlelést, falatozásokat szokta megelőzni. Én azonban soroltam tovább a képzeletbeli ételek, italok kínálatát, melyek nekem is megindítanák nyáleválasztásomat, ha a mesevilágból egy aranyos tündér elővarázsolná számomra.

—A vaddisznó pörkölt után disznótoros káposzta, amit még vastag hurkák és vastag kolbászok is követtek.

Ezután a sütemények, kalácsok követtek, amik közül csak azokat említeném, amik nekem nagyon ízlenek.

A túrós, mákos rétesek hossza talán az intézmény futballpályájának hosszát is meghaladta. Tele voltak mákkal és túróval annyira, hogy a mákos rétesekre nézve azt gondoltam, hogy a hangyák fészkeltek a közepébe. Szerencsére a rétes sorai igazi mákkal voltak megtömve...

Pista már nem bírta tovább, mert ismét közbe kiáltott, még azt sem bánva, ha mások is felfigyelnek diskurálásunkra.

—Jól van már, jól van! Elég az ételekből, inni is szeretnék!

—Ami az italokat illeti, abból is bőséges volt a választék. Volt sör, bor, pálinka és még sok másféle italok, melyek elsőrangú butító

italok, melyek minden bűnnek, bánatnak a legeslegjobb felejtői. — mondtam, és sorolni kezdtem az összes létező és nem létező italok sokaságát, melyek pusztán már az elsorolás után is a kelleténél jobban butítanak. De ezt a felsorolást már nem bírta végighallgatni és türelmetlenül kérdezte:

— Hol vannak a részemre félretett finomságok?

Nem akartam mondani, hogy *ott vannak, ahová te tetted az én részemet a korábbi időkben*. E helyett csak ennyit mondtam:

— Sajnos az igazgató megtalálta a félrerakott, eldugott ételeket, italokat és elvitte az irodájába.

Pista barátomat olyan bárdcsapás érte, mint a vágóhídon levágott állatokat, miután elővette az otthonról hozott szárazkosztot, és kedveszegetten majszolni kezdte.

Én pedig a korábbi kitolásaira gondolva, kárörvendően suttogtam magamban:

—*Nesze neked K. Pista!*

Szalóki Panni, a megesett lány

1910 táján a 30 éves Albert Imre tanít Szomolyán. Majd a későbbiekben, Daragó Gizella tanítónővel szaporodik a tanítói létszám.

Ez idő tájékán nem volt még tanítója minden korosztálynak. Összevont osztályok voltak, ami azt jelentette, hogy az alsó osztályos gyerekek, együtt jártak a felsőbb osztályosokkal. Az általános iskola nem is tartott hat évnél tovább.

Valójában hat év sem volt igazán a tanítás ideje, mert 4-5 év után, megismerték a betűvetés tudományát, ami elegendő volt ahhoz, hogy a rájuk kirótt adómennyiséget, el tudják olvasni.

Érthetően, nagy tekintélye volt annak az egy-két tanítónak, aki a gyerekeket tanította, még akkor is, ha ez a fizetésükben nem látszott.

A lányok előtt egy eszménykép, melyben mindegyikük a leendő párját szerette volna látni. Nemcsak azért, mert a tanító úr mégiscsak rangosabb férj, mint egy paraszt legény, hanem azért is, mert szemrevaló fiatalember az Albert Imre tanító úr.

Büszke, egyenes testtartása, magassága, fekete, hullámos haja, nagy gondossággal pödörgetett bajusza, kék szemei, olyan külsővel áldották meg, mint egy főszolgabíró. A falu lakói gyakran mondogatták egymás között:

— *Bizony a tanító úrra senki sem mondaná, hogy nem gróf, vagy egy báró, ha olyan ruhákat viselne.*

Mivel a tanítói fizetésből, nem hordhatott olyan ruhákat, mint egy gróf, így továbbra is csak tanító maradt. Ennek ellenére, éjszakai titkos álmaikban, továbbra is róla álmodoztak a falu lányai, pedig a harminc évével, már öreglegénynek számíthatott ezen időnek tájában.

Ám ő, mindig csak egy lányra gondolt. Arra a parasztlányra, akit négy évvel elébb még tanított. Ezen nem is lehet csodálkozni, hiszen Szalóki Pannit nemcsak ő tartotta a falu legszebb lányának, hanem a falu minden legénye.

Pannira is ellehetett mondani, mint a tanító úrra; *ha a grófkisasszony ruháját öltené magára, senki sem mondaná, hogy nem egy született grófkisasszony.*

Hosszú, dús, szőke, egy ágba font haja, egészen a derekáig ért. Fitos orra, hamvas arccskája, formás alakja, az Ég csillagainál is csillogóbb kék szemeivel, olyan ábrándosan, olyan igézően tudott nézni, hogy aki belenézett, örökre rabja maradt.

A tanító úrnak egyre több dolga akadt a Panni lány utcájában, ahol ekkoriban még fehérre meszelt, nádtetős házak sorakoztak a poros, vagy sáros földút mindkét oldalán.

Picinyke ablakon szeretett volna belátni, de az árnyékos szobában úgysem láthatná titkolt szerelmét, hiszen alig szűrődött be a nappali fényből. Ám Panni jól kilátott. Láthatta,

imádója gyakran jár el az ablak előtt, és sejtette, ez a gyakori sétálgatás, miatta történik. Bizony, ez a felismerés, jólesett neki.

Valami, eddig ismeretlen melegséget érzett ilyenkor, ezért egyszer, úgy intézte dolgát, hogy legközelebb utcát sepergette, amikor ismét kedve szottyant arrafelé sétálgatni a szerelmes tanítónak.

— De megnőttél Pannikám! — szolt a sepergető lánynak, aki meglepetésében csak pirult és dadogott, mint aki még sohasem látta a tanító urat.

—Hát... hát... So...sok volt erre...errefelé az e...eső és azért nőttem meg.

A tanító úr még szebbnek, még vonzóbbnak találta a piruló, dadogó Pannit.

Valójában minden vasárnap megbámulta az orgona melletti magas karzatról, ahonnan látta az oltár előtt imádkozó lányok között. A legények is innen figyelték a lányokat. Ezek után, nem kellett volna meglepetést színlelnie, a növekedését illetően.

—Tudod Pannikám, sok eső esett most mindenfelé! Esett bőven a Deber akácosában is, azért olyan szépek az ibolya bokrocskák. Még két hétre van Húsvét, de már úgy megsokasodtak, hogy az egész akácos illatozik tőlük.

Lenne e kedved ibolyát szedni?—nézett a lány elbűvölően szép szeméibe, melyek

legalább olyan kék színben tündököltek, mint a Deber akácosának, ez idő tájára megsokasodott ibolyái.

— De, tanító úr, én már nem vagyok iskolás lány. Én már nagylány vagyok! Mit mondanának a faluban, hogy ibolyázni mentünk, kettesben az erdőbe?—szabódott a Panni lány, de a tanító ismerte az embereket annyira, hogy felismerjen egy picinyke hajlandóságot a szabódó lányban.

Addig beszélt, addig hízelgett, míg végül elindultak az akácos felé. Csak nem együtt mentek. Panni a falun keresztül lépegetett, míg Albert Imre tanító, tett egy kerülőt, és a Felső partnak vette az irányt.

Visszafelé sem együtt jöttek, hanem mindketten azon az úton érkeztek be a faluba, amelyiken korábban elindultak.

Annyi bizonyos, hogy mindkettőjüknek kedvére volt az ibolyaszedés, mert többször megismételték a falun kívüli találkát, még akkor is, amikor már nem nyíltak az ibolyák a Deber erdő akácosában.

Majd eljött annak az ideje, amikor nem titkolták, szeretik egymást. A falu már arról beszélt, hogy Albert Imre tanító és Szalóki Panni, hamarosan jegyben járnak, ami után az esküvő következik.

Panni szülei nem titkolt örömmel vettek tudomást a két fiatal szerelméről, hiszen a

tanító vő, még az ő megbecsülésüket is emelné az emberek között. Bár elismert lakói voltak eddig is a falunak, egy tanító vő, még több becsületet hozhatna.

Így vélekedtek még akkor is, amikor világossá vált előttük, hogy a lányuk gömbölyödése, nemcsak a jó étvágyának köszönhető.

Ám Albert Imre tanító úr szülei határozottan ellenezték a két fiatal kapcsolatát, még akkor is, amikor nyilvánvalóvá vált, a Panni lány másállapotba került.

A legény nővérei tiltakoztak leginkább, akik rangon alulinak tartották, hogy egy parasztlány kerüljön a családba. Minden módon igyekeztek megakadályozni, hogy szerelmük a házassággal teljesebben be.

Amikor már minden cselszövésük kudarcot vallott, egy kegyetlen tervet eszeltek ki a megesett ellen. Az utcán hazafelé igyekvő lányt kilesték, majd a földre teperve, kiáltották a megrémült lány fülébe, úgy, hogy hallják azok is, akik az utcán, arrafelé járnak:

— Nesze neked, te bűdös kurva! Te akarod a mi Imrénket elcsábítani? Keress magadhoz való paraszt legényt! De már azt sem kapsz, mert mindenki tudja, hogy a könnyű véred miatt, másállapotba kerültél!

Miközben letéperték, lerángatták bő szoknyáit, ezután az alatta hordott fehér alsószoknyáit, miáltal olyan pucér lett, mint

mikor a világra jött. Ekkor egy papírzacskóból egy maréknyi erős paprikával szórták be a pucér fenekét és otthagyták az utca porában.

Olyan megnyugodva hagyták ott, mintha a nem kívánt terhessége csak az ő bűne lenne. Az, hogy a csábító öccsük is hibás lehet, arra nem akartak még csak gondolni sem.

Panni iszonyatos kínokat élt át. Az erős paprika megtette hatását. Az utcán leskelődők közül nem mentek segítségére. Mintha mindenki természetesnek tartotta volna, hogy a megesezt lánynak, ily módon kellene meglakolnia, míg szerintük, a csábító nem követett el semmilyen bűnt.

Panni kerülte az embereket. Szégyenével, úgy bujdosott a falu lakói elől, mintha az őt ért meggyalázás, valóban csak őt illethé.

Albert Imre tanító úrnak, az olykor feltámadó lelkiismerete, azt diktálta, a meggyalázott Pannit nem szabadna egyedül hagynia. Ő tudta legjobban, Panni vétkénél az övé sokkal súlyosabb. Hiszen ő kezdeményezte ezt a kapcsolatot, amely egy parasztlány számára mindenképpen sokat jelentene.

Kiemelkedést abból a körből, amelyben neveltetett. Mert ebben a körben, minden parasztlány álma nem lehetett más, mint a társadalmi ranglétrán feljebb jutni. Hiszen az a társadalmi réteg, ahol nevelkedett, nem tartozik oda, ahol a kemény munkával

elvégzett munka után, megbecsülés és elismerés jár.

Ilyen gyötrelmes gondolatok után, nem lehet azon csodálkozni, hogy Albert Imre, olykor vétkesebbnek érezte magát Panninál. Hiszen testvérei, szülei, nem törtek felette pálcát. Az ő bűnét bocsánatosnak tartották, miután szóba sem jöhetett büntetése. Ám lelkiismerete mégis azt diktálta, beszélni kell szerelmével, a megesett lánnyal, hiszen valóban szereti. Szereti, de gyenge akarateréje gátolja abban, hogy szembeszegüljön családjával, és feleségül vegye.

Bármennyire is rejtőzködött szerelme a falu lakói elől, mégis összetalálkoztak éppen azon az úton, ahol bűnbeesésük elkezdődött.

Nem nyíltak már ekkor az ibolyák. A Deber akácosában elsárgultak a fák, bokrok levelei. Az Eged hegy felől az őszi szelek hozták hírül, hogy közelednek a kemény, téli hidegek.

—Pannikám! Hidd el, hogy én most is éppen úgy szeretlek, mint ibolyanyílás idején! —mondta bocsánatkérően. Talán a megesett lány mindezt elhitte. De vajon mit ért vele? A születendő gyerekének soha nem lesz olyan apja, aki vállalja a falu előtt, aki feleségül veszi.

Panni nem válaszolt semmit. Otthagytá, azon a helyen, ahol a legújabb vallomását hallhatta. Szánalmasnak találta, aki fölött a családja uralkodik és dönti el, hogy ki legyen a

felesége. Ki legyen az, akinek rangja méltó egy tanítói család rangjához.

Már elkészült terve volt, hogy ebben a faluban nem szüli meg gyermekét. Elindult azon a sűrű erdő által övezett, kanyargós földúton, amelyen nyolc kilométer gyaloglás után, elérhető el Eger városa.

Már korábban bent járt a városában, hogy a Káptalannál takarítói munkát keressen.

Most ősszel jött el az ideje annak, hogy állását elfoglalhassa. Eleinte mindennap hazajárt munkavégzés után. Terhességét tapasztalva, a munkaadója, szerény kis szobácskát ajánlott fel számára, amit boldogan elfogadott. Nem tehetett mást, hiszen egyre nehezebben tudta megtenni a munkautáni, erdőn átalvezető, viszontagságos utat.

Miután megszülte fiúgyermekét, Albert Imre tanító úr családja mégis úgy döntött, hogy részt vállalnak a gyerek neveléséből. Anyagilag támogatták a gyereket egyedül nevelő leányanyát, a megesett Pannit.

Házasság nem jöhetett szóba továbbra sem. Hiszen bármilyen szép, bármilyen jóra való teremtésről van is szó, mégiscsak rangon aluli, hiszen csak parasztlány.

Évek teltek el. A gyerek felnevelkedett, anyja áldozatvállalásával, apja anyagi segítségével, kitanulta csendőriskolát, miután Egerben vigyázta a rendet.

Édesanyja soha sem ment férjhez. Bármilyen szép volt, bármennyi csábítója került volna az évek folyamán, mindenkit visszautasított, nem akart többé hibázni.

Szalóki Panni, a falunak egykoron a legszebb lánya, csak egyszer esett bűnbe, egyszer „vétkezett”, ám ezért egész életére, bűnhődésre ítélte önmagát.

Üssön belé a ménkő!

1910 utáni időkben a falunak egyik, tisztviselő, vezetőembere, nevezzük el F. Jánosnak, gyors gazdagodásnak indult. Földjei, jószágai úgy megsokasodtak, mint a Nádas kút környéki erdőknek gombái, amikor a júniusi eső bőségesen áztatja a fák alatti avart.

A falu lakóinak olyan érzése támadt, hogy az egyre növekvő adóterhüknek van, olyan jótékony hatása pénztárcájára, mint a nyári esőnek a gombák növekedésére.

Amikor már valamennyire elegendőnek találta, a földhivatalban nevére bejegyzett ingatlanokat, a falu legszebb helyén, a Felvégen, kezdett el építeni, olyan házat, amit rangjához leginkább méltónak tartott.

A falu többi lakóházához képest, egy kisebb kastélynak nézett ki, amikor K. Imre kőművesmester elkészítette. Hosszú tornáca

fölötti tetőt, szomolyai, keménykőből faragott, magas oszlopok tartották, melyeknek mindegyike, egy-egy darab kőből lett kifaragva. Az utca felőli kerítés szintén kemény kőből lett készült.

A tető cirádáit, igényes díszítőelemek még szebbé varázsolták. Pedig már így sem lehetett összetéveszteni azokkal a nádfedeles, kicsinyke, fehérre meszelt, parasztházakkal, melyeknek soraiból gőgösen kiemelkedett.

Büszkén mutatott az újonnan felépült házára, amikor a járási feletteseit hívta meg a házavatóra:

—Nézd, szolgabíró uram, milyen erős ez a ház! A legnagyobb viharnak is ellenáll, még akkor is, ha az Eged hegy felől szottyanna kedve, végigsöpörni a falu házai között.

—Hát, ami azt illeti, olyan erősnek látom én is, mintha egy várkastély lenne, vagy éppen az eгри vár. *Nem hiányzik ebből már egyetlen kő sem!*—hagyta helyben a gazda dicsekvő szavait a szolgabíró úr, akinek már a házszemle utáni, bőséges falatozás járt az eszében. Ám előtte még mindenben igazat adott F. Jánosnak, akinek jólestek a járási vezető elismerő szavai, akit máris alázatosan tessékelt, a minden földi jóval megterített asztalához.

A közelben nézelődő falu lakói közül többen hallhatták a két vezető ember párbeszédét, kiket még néhány kisebb,

alázatos hivatalnok rajongott körül. Ott hajlongottak, ott bájologtak, bazsalyogtak, már ők is a jó falatokra gondoltak, remélve, talán nekik is juthat belőle néhány morzsa.

Kétségtelenül igaz, hogy a főtt és sült ételek illatából már az egész utcában szippantani lehetett. Bizony ettől még olyanoknak is korogni kezdett a gyomruk, akik nem voltak hivatalosak a házavatóra. A reménytelenül éhes kíváncsiskodókat nem kell mindjárt megszólítani, hiszen a korgó gyomor nem tudhatja, hogy nem neki főzték e finom falatokat.

—Hallja e sógor? Ott, az asztal alatt, jó lenne kutyának lenni! Majd csak ledobnának egy-két csontot a tisztos uraságok.—mondta Miklós sógor, Gábor sógorának, és mutatott F. János bőségesen terített asztala felé, miközben olyanokat csettintgetett nyelvével, mintha máris ő lenne az a bizonyos, asztal alatti, éhes kutya.

—No, no kedves Miklós sógor! Ne siessen azzal az evéssel, mert torkán akadhat egy csontszilánk. Akkor aztán nem láthatná többé ezt a szép házat. Pedig a szolgabíró úr is ezt mondta az imént; *ebből már nem hiányzik egy kő sem!* —idézte az előbb hallott beszédet, majd figyelmeztetett az óvatosságra, és cáfolni kezdte az előbbi megállapítást:

— Ami azt illeti, nincsen igaza a szolgabírónak, mert hiányzik még abból a házból egy kő!

Miklós sógor értetlenül nézett e szavakra és türelmetlenül kérdezett, hiszen minden kő a helyén van. A ház teljesen készen van, és láthatóan nem hiányzik abból egyetlen egy sem.

—Milyen kőre gondol, kedves sógor?

—Hát a ménköre!{ *villám* }

Tudja sógor; „*a hamis kereset, nem ver gyökeret.* „—mondta Gábor sógor, miközben az igazságtalanul kirótt adókra gondolt.

Néhány pillanat röppent el mire Miklós sógor agytekervényei, kellően értelmezték az előbbi szavakat, miután mutatóujját szája elé kapva, ijedten suttopta:

—Csak csendesesen, mert ebből baja lehet. Még tömlöcbe vetik, hogy ilyet kíván.

Eltelt néhány évtized. Az előbb említett közmondás kezdett valósággá válni. F. Jánosnak, a háborút követően, el kellett költöznie a faluból Egerbe. A házat V. Ferenc, fogadott fia, váltotta át, aki ez által szépen gyarapodott az egykori faluvezető birtokából.

Csak előbbre kellett költöznie, a hátsó épületrészből az utcai részre. Eddig is ezen a portán lakott családjával, mert ők művelték F. János birtokait a szomolyai határban, még akkor is, ha ő névlegesen fiának fogadta.

Amikor V. Ferenc jutányos áron, gőgösen, átvehette a módos házat, elkezdődött annak a bizonyos Menykőnek a csapkodása. A ház sorsa megpecsételődött.

Évtizedek múltak már el és V. Ferenc utódai nem követték őt a vagyonszerzésben. A generációs váltás során a nevek is cserélődtek. Sz. családi névre váltottak, a családba belépő vő miatt. Ezzel aztán a ház sorsa végleg eldőlt.

A többgenerációs utódok nemcsak nem követték, hanem ellenkező irányban kezdtek el lépkedni. Ők már olyan nézeteket hangoztattak, hogy nem kell ide újabb vagyon, inkább ezt is mielőbb el kell költeni.

Az aggastyán V. Ferenc, panaszkodott fűnek, fának, akiktől részvételt remélt. Valójában még azok sem sajnálták, akik ezt mutatták. A falu lakói örültek, hogy az a bizonyos, hiányzó kő, a *ménkő*,—még ha későn is—, de elkezdte csapkodni a házat. Mindez az utódok elkutyulásának formájában, tette meg az egyre nagyobb kártételét.

Először csak apró villámok vették célba az épületet, és annak lakóit. Ám hamarosan eljött az ideje, amikor a kisebb ménköket, egyre nagyobbak követték, miután a durranások is sokkal hangosabbak lettek.

A megöregedett V. Ferenc egyre nehezebben bírta elviselni vagyonának pusztulását, a földjeinek eladását. A falu

kocsmája, úgy nyelt el mindent, mint korábban vagyonának gyarapodása, az adózók pénzét elnyelte.

Az Égiek lettek hozzá könyörületesek, akkor, mikor hallása erősen meggyengült, és a szemei egyre homályosabban érzékelték a körülötte zajló életet, majd teljesen megvakult. De az idős embert a tudata is hamarosan elhagyta. Nem volt már semmi, ami a környező világgal összekötné, a külvilág ingerei békén hagyták.

Nem érzékelte, hogy lezüllött gyerekei, milyen embertelen, koszos körülmények között tengettetik életét. Egy biológiai géppé változtatva őt, amely nem lát, nem hall, nem érzékel, és nem tud semmiről. Csak a szájába rakott, silány táplálékot adja vissza a nagy körforgásnak.

A ménkő egyre gyakrabban sújtott a portájára. A nagy vagyonból már csak a málló, lehulló vakolatos, romos ház maradt. V. Ferenc már azt sem érzékelhette, mikor a ménkő ismételten belecsapott házába.

Kapzsi emberek vetettek szemet a tornác, keménykőből faragott oszlopaira. Sorban, egymásután ütötte ki a ménkő valamennyit, melyeknek helyére korhadt fagerendák kerültek.

Hamarosan kivitték V. Ferencet is a falu temetőjébe, akit senki sem siratott.

Ezután a kerítésnek kövei kerültek eladásra. A kert fái közül már nem maradt egy sem, mert a téli hónapokban, valamennyit elhamvasztotta egy füstöt okádó, rozsdás kályha.

A műveletlen kertet benőtte a gaz és a szúrós csipkebokrok sokasága, melyek alatt, gyakran hevert az alkoholista mámorban életét tengető fia, lánya, unokái.

Gyerekeitől még jobban elkutyultak unokái, kiket csak a társadalom segélyei tartottak életben.

Hová lett a falu egykori főemberének, F. Jánosnak tornácos háza? Belevágott a ménkő! A házra, amely oly büszkén állt valaha a falu apró házai között, most az enyészet vár.

V. Ferenc tulajdonába kerülve, tovább pusztult. Eltűnt minden a múltó évtizedek homályában. Nem maradt belőle más, mint a salak, ami arra ítéltetett, hogy a társadalom nyakán élősködjön, úgy, mint a legelésző állatok véréből élősködő bögölyök hada.

A kívánt ménkő megtette hatását. Talán éppen azért, hogy továbbra is igaz legyen a közmondás: *Hamis kereset, nem ver gyökeret!*

Ki vigye a gyászlobogót?

Bajzát Lukács ugyan olyan ember volt, mint a falunak többi kőfaragója, kik a kőfaragást a földműveléssel együtt végezték. Mindig meghívták az eгри templomok kőmunkáihoz, a hortobágyi kilenclyukú híd felújításához, az Országház kőmunkáihoz, és ki tudná még megmondani, hogy hová hívták. Úgy, mint a falu többi, kétlaki mesterét is meghívták mindenfelé.

Azért kétlaki, mert leginkább télen faragtak, míg nyáron a falu határában található földjeiket művelgették.

Ezen a május végi szombaton, már zöld színét öltötte magára a határ. Lombba borultak a gyümölcsfák, a falut határoló erdőknek fái. A falu alatti szántóföldeken bársonyos, zöld búzamezőket ringatott a langyos szellő. Bajzát Lukács, így szólt kedves feleségéhez, Róza asszonyhoz:

— Kedves feleségem, édes Rózám! Ballagjunk már le a Bentelki földünkre! Ugyancsak kíváncsi vagyok, hogy a krumpli ültetvényünk növekedik-e, vagy elvadult már akkor is, ha nem nézünk feléje.

— Éppenséggel lemehetünk, de én úgy látom, mintha viharfelhők gyülekeznének az Eged hegy irányában. — figyelmeztette párját

kedves felesége, de Lukács határozottan kijelentette:

— Nem lesz abból eső! Amire ideér, eloszlanak azok a fekete, viharfelhők. Ha hiszed el, ha nem, édes párom. — állapította meg a kétlaki kőfaragó, ami után mégis csak elindultak a krumpliföld megtekintésére.

Egy félóra sem kellett hozzá, amikor a Szerűskerten keresztül, a Kánya patak mellett, a Mezőkövesd irányába vezető poros földúton, ballagtak a Bentelki krumpliföld irányába.

Egy-egy kapa volt általvetve vállukon, mert úgy gondolták, erre szükségük lehet. Az bizony igaz, hogy május vége felé, már ugyancsak elszaporodnak a gyomok. Ki kell onnan irtani valamennyit, mert kiélik a földet. Elveszik a földerejét a krumpli elől, miután ősze nem terem semmi, nem lesz mit kiásni a földből.

A kapa segít az ilyen gondokon. Ám azon már a kapa sem tud segíteni, ha az emberek között fordulnak elő az élőködő gyomok. Már pedig kerülnek, de őket nem szabad kikapálni.

Elérték a krumpliföldet, amikor az Eged hegy felől az első égdörrenést hallották. Csak éppen megtekinthették a növekedő krumplit, amikor Bajzát Lukács kijelentette:

—Erre bizony már nagyon kellene az eső!

Alighogy óhaját kimondta, egy nagyobb villanás cikázott át az Ég boltozatán, amit kis

idő multával, újabb dörrenés követett, csak az előbbinél most sokkal nagyobb, hiszen már jóval közelebb jött a vihar.

— Gyerünk gyorsan hazafelé, mert mindjárt megázunk!—figyelmeztetette feleségét, aki nem is habozott egy pillanatig sem, hanem igyekezett ura után lépkedni, a hazafelé vezető, ekkor még poros, földúton.

Igen ám, de a vihar gyorsabbnak bizonyult, miután máris hideg eső csapkodta arcukat. Nem beszélve arról, hogy hazafelé igyekezettükben, a vihar elébe siettek, hiszen az Eged hegy irányából érkeztek az esőtől terhes fellegek.

Még a legszélső házat, a Toter mama házát, sem érhették el, amikor a hideg eső teljesen eláztatta őket.

A kőfaragót már este folyamán kirázta a hideg, csúnyán belázasodott. Hiába tekerték vizes lepedőbe, nem ment lejjebb a láza. Másnap reggel bogácsi orvost kellett hozzá áthívni, ám a tüdőgyulladásával ő sem tudott mit kezdeni.

Alig egy félóra múltán, két ló vontatta szekér igyekezett az egri kórház felé vezető, sáros földúton. Aki látta és hallotta a nyögdecselő kőfaragót, szinte mindenki bizonyosra vette, hogy utoljára látja élve.

A faluban, gyorsan terjedt a hír B. Lukács állapotáról, ami kőfaragó társainak, a

Hangya szövetkezet kocsmájában jutott a fülükbe.

Nagy István kocsmáros, Bótos Pista apja, szolgálta fel az italokat, melyeket a Hangya szövetkezet, udvari jégvermében, a télen elraktározott jégével igyekezett lehűteni.

Kovács Imre postamester, Csíki Szabó Gyuri, Lakatos Imre, Szalóki Gazsi János, Víg Sándor, Bauer Lajos kőfaragók voltak jelen.

Mivel a postamester halotta meg először Bajzát Lukács szomorú esetét, igyekezett mielőbb tovább adni:

— Hallottátok már, mi történt Lukács sógorral?—kérdezte a többieket, akik szintén sógornak vallották, hiszen Szomolyán mindenki sógorságban van egymással, mind a mai napig, kideríthetetlen oknál fogva. És ezt most nem is érdemes tovább vitatni. Sógornak, akkor is sógor, ha csak lyuksógor.

— Mi történt az Isten áldjon meg? Mondjad már, mert megöl a kíváncsiság— sürgette Csíki Szabó Gyuri a postamestert, és máris letette félig kiürült poharát az asztalra.

—Hát, súlyosabb tüdőgyulladást kapott, majd bevitték az egi kórházba! De nem jó híreket hallani felőle. Már azt is hallani lehet, hogy Róza asszony, a felesége, már a haló ruháját is előkereste. —mondta Kovács Imre lehangoltan, és ez a szomorúság nagyon gyorsan átragadt mindenkire.

— Ezt már nem hiszem el! Olyan ember, mint Lukács, nem hallhat meg!

Egy olyan ember, mint Lukács sógor, akinek a pesti cirkuszban volt bátorsága szembeállni a hipnotizőrrel, az nem hallhat meg! Én mondom ezt nektek! Ha hiszitek el, ha nem! — tagadott mindenféle hamis pletykát Bauer Lajos, aki ismerte a nagybeteget, miután nagyon hitt abban, hogy Lukács sógor nem hallhat meg, sem most, de még máskor sem.

Ebben aztán mindannyian egyetértettek és a beteg ember egészségére koccintottak, a jégverem jegével lehűtött borból.

Miután koccintgattak egy párszor, máris beszédesebbek, okosabbak lettek. Egymásután mesélték el Bajzát Lukács kófaragó vicces eseteit, amiből volt bőven, mert a humoros oldaláról volt ismerős a faluban.

A sok humoros történet, no meg aztán a hűtött borocska hatására, emelkedetté vált a hangulat. Már volt közöttük, olyan, aki cigányzenét követelt. Ezt meglehet érteni, hiszen mit ér a dalározás, óbégatás, ha semmilyen zenével nem kísérik.

Márpedig minden szomolyai nóta sorra került. Sőt, némelyikük már a szomszéd faluk nótáját is zengedezte, minden ép fület erősen borzongató bömböléssel.

Amikor tetőfokára hágott a hangulat, akkor nyitott be Borcsa mama az ajtón, és rendreutasítóan kiáltotta:

—Nem szégyellitek magatokat! Szegény Lukács halva fekszik, ti meg, úgy bömböltök, mint a jászol elé kötött, éhes barom! Azon sem csodálkoznék, ha a jászol előtt együtt falnátok a barmokkal a szénát!

Erre aztán nagy csend kerekedett hirtelenjében. Mindenki letette poharát az asztalra és olyan is akadt közöttük, akinek könny csillant meg a szeme sarkában.

Borcsa mama igazmondásában egyetlen percig sem kételkedtek. Mindannyian tudták, hogy még a posta sem képes a hírek terjesztésére, olyan gyorsan, mint a kocsmába most belépő megvénült, pletykásasszony.

Sokat pletykált, sok hírt továbbított, de még több házasságot összeboronált már eddig. Ezek között voltak, olyan párok is, akik sohasem szerették egymást, mégis összeboronálta őket.

Az igaz, hogy összeboronálva sem szerették meg egymást, azonban Borcsa mamát ez már egy cseppet sem érdekelt. Ő a dolgát elvégezte.

—Igaz lehet ez Borcsa nene?—kérdezte Lakatos Imre kőfaragó teljesen lesújtva, miközben kobakjáról leemelte kalapját, és e tettét követték a többiek.

—Még hogy igaz lehet-e? Hát, mondtam már én olyat, ami csak egy kicsit is közel áll a hazugsághoz? Ne tudjak innen elmenni, ha nincsen most igazságom! — méltatlankodott Borcsa mama és ekkora hitetlenkedés, sérelem hallatán, legjobbnak látta, kívülről azonnal becsukni a kocsmá ajtaját.

Ha az öröme ittak eddig, akkor most a bánatra még inkább inni kellett.

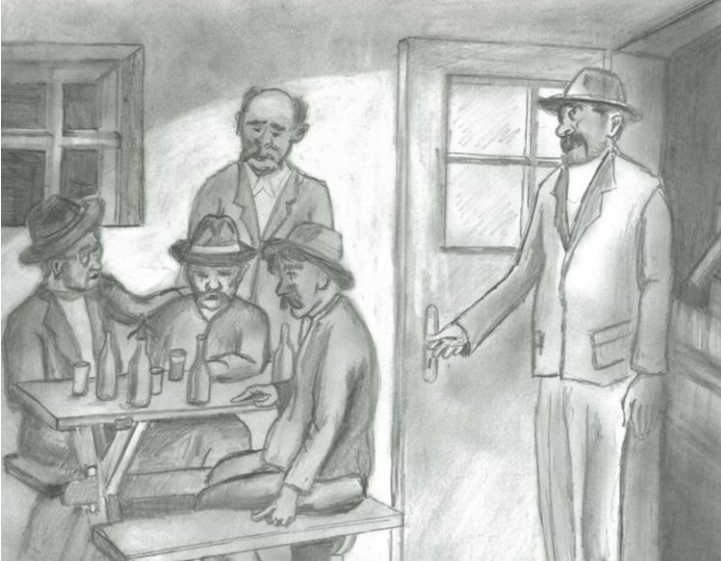
—Hej micsoda ember volt ez a Lukács! Hogy tudott ez követ faragni! De még, hogy tudott viccet mesélni. A bátorsága sem volt akármilyen! Gondoljatok csak arra, amikor a pesti cirkuszban, szembeszállt a hipnotizőrrel. És most mégis halva fekszik!

Úgy bizony, tegnap még viccelt, és ma már temetjük. Ennyi az élet! — fejezte be a megboldogult méltatását Lakatos Imre kőfaragó, mire még azok is levették kalapjukat, akik eddig, a hirtelen nyakukba zúduló gyász miatt, mindezt elfelejtették.

— Kedves, gyászoló munkatársaim, kedves barátaim! Bármennyire fájdalmas gyász ért bennünket, túl kell lépni ezen az idegeket borzongató bánaton, hiszen az élet megy tovább! Nincsen most annál semmi fontosabb, mint a megadni a méltó, végső tiszteletet Lukács sógornak.

Olyan temetést kell rendezni, ami a megboldogult életét leginkább emlékezetessé

teszi a faluban, de még azon túl is. —mondta Csíki Szabó Gyuri és mondta a kocsmárosnak, hogy a borosüvegekkel teli asztalon, gyűjtsön meg egy szálgyertyát.

Ahogy üvöltöttek a borosüvegek, úgy mélyült a gyász lelkükben és tettek egyre több ígéretet. Vállalták, hogy közösen faragnak, olyan kőkeresztet, aminek párja nemcsak Szomolyán, de még azon túl sem található.

Megegyeztek abban, hogy kik emelik vállukra a *szentmihálylovát*, amivel a megboldogult koporsóját viszik a sírhoz.

Csak abban nem tudtak megegyezni, hogy a halottas menetben ki vigye a

gyászlobogót, azaz, a halállobogót. Ezen aztán parázs vita keveredett, mert mindenki vinni akarta.

Amikor a borgóztól fűtött fejek a legnagyobb vitába keveredtek, megnyílt a kocsmá ajtaja és a szélesre tárt ajtón belépett Bajzát Lukács, maga a megboldogult, teljes életnagyságban és így köszöntötte a gyászolókat:

—Adjon az Isten jó napot! Úgy látom jó huzatja van a bornak! — mutatott az eddig kiürült üvegekre, melyek úgy sorjázta egymás mellett az asztalon, mint szántó eke után a frissen felszántott föld.

Víg Sándor tért először magához, a megrémült kőfaragók közül. Ezt az általános rémületet meglehet érteni, hiszen most egy feltámadóval állnak szemben, és ez, egy igen ritka esemény a világon:

—No, de, Lukács sógor! Neked hallva kéne most lenned! Hát nem haltál meg?

—Mehaltam én, de Szent Péter nem engedett be a Mennyszágba, hanem így szólt hozzám:

—Édes fiam! Nem jött még el a te időd! Menjél vissza a Földre, ahol eddig a bűnös életedet élted, és a kocsmá helyett, járj el gyakrabban a templomba, mert így soha nem juthatsz be az én angyalaim közé.

Én meg most ezt mondom nektek; *ha már itt találkoztunk, akkor mégiscsak itt kell megünnepelni a viszontlátásunkat.* —mondta a feltámadó, mire mindannyian koccintottak Bajzát Lukács feltámadó egészségére, ha már a halotti torán, az üdvösségére nem ihattak tovább.

Majális az eгри útban

1947 esztendő májusának egyik napján, lázas izgalomban ébredt a falu. Különösen a fiatalok aludtak nyugtalanul e napot megelőző éjszakán.

Talán már hetekkel előtte izgalomban teltek napjaik, mert a helyi *Tűzoltó Egylet* hírül adta, hogy ismét majális lesz az eгри úti erdőrészén, a *Nádas kúti* elágazásnál.

A legények-lányok különös izgalmán egy cseppet sem kell csodálkozni, ha arra gondolunk, hogy a télen megtartott táncmulatságok, bálók, a keskeny kultúrház termében kerültek megrendezésre.

Az bizony igaz, hogy túlságosan szűk volt ez a hely a táncoló pároknak, akik legtöbbször fergeteges tempóban ropták a táncot a cigányzenére. Szerették ők a fűvószenekart { *rezesbandát-szomolyaiasan* } is, de ilyen

kicsinyke, zárt helyen, elviselhetetlen volt a rezesbanda hangereje. Ám a szabadban nem volt párja a rezesbandának.

Nemcsak emiatt örültek a fiatalok az erdőben meghirdetett majálisnak, hanem azért is, mert a keskeny kultúrházban túlságosan kevés volt a hely a táncolásra. Ez a kicsi hely is tovább szűkült a körben lerakott székekkel, melyeken vizslatekintetű, szűrős szemű öregasszonyok foglaltak helyet.

Egy pillanatot ki nem hagyva, figyelték a táncoló párokat, miután ilyen megjegyzéseket tettek:

—*Nézzed már Mari, a szégyenteleneket, olyan közel simulnak egymáshoz, mint a kisült rétes a tepséhez! Hidd el nekem, elkárhozik ez a világ, mert nincsen már szégyenérzet a fiatalokban. Ha hiszed el, ha nem.*—mondta Panni nene és rántott egyet a fejkendője sarkán, amellyel annyira betakarta fejét, hogy alig látott ki alóla.

Ám mégiscsak kilátott, mert folyamatosan tudósította Mari nenét, aki éppenséggel nem volt vak, miután maga is láthatta a bűnös lelkületű fiatalokat.

Ilyen megfigyeléseket egyáltalán nem óhajtottak a fiatalok. Éppen ezért mindig nagyon várták már a majálist, amikor kint a szabadban, az erdei fák takarásában, táncolhattak kedvük szerint. Táncolhattak,

ölelhatték egymást anélkül, hogy bármelyik vénasszony az előbbi megjegyzésekkel illetné őket.

Az bizony igaz, legtöbb vénasszonynak fájt a lába, miután nem merte vállalni a Deber akácosának, meredek emelkedőjén kifelé vezető utat.

Volt közöttük olyan, aki kíváncsibb volt, és tehetősebb. Ő szekérrel vitette ki magát a majális helyszínére, hogy semmiképpen sem maradjon le a szemérmetlen, erkölcstelen fiatalok megfigyeléséről. Hiszen ez a megfigyelés, olyan jól esett neki.

Panni nene az a jeles személyiség, aki a majálison jelen lesz, és a látottakat elmondja, tovább adja a többi pletykás vénasszonynak, kik nem lehettek ott e parázna viselkedéseknek, élőben történő megfigyelésén.

Ezen a napon, már a délelőtti időben, megélnékült az eгри út. Bár előtte sem volt túlságosan csendes, hiszen a frissen zöldült erdőből, vadgalambok turbékolása, az énekes madarak véget nem érő koncertje, zengte be a tájat. A kakukkmadár is olyan vígan kakukkolt a távolban, mintha tojásait már lerakta volna egy másik madár fészkébe. Úgy zengedezett az erdő, mintha lakói, szintén úgy készülnének a majálisra, mint a falunak fiataljai.

Deber akácosán, a faluból kifelé vezető emelkedőn, megélnékült a mozgás. Még annál

is jobban, mikor tardi, bogácsi és szomolyai vásárolók haladnak el ezen az úton az egri vásárba.

A falunak nagy tiszteletben álló, gyengébb gondolkodású emberei, mint Busa, vagy Muszka Pityu, haladtak közvetlenül a rezesbanda után, vagy éppen előtte. Ugyanúgy, mint a lagzik idején. Busa falába kopogott rendületlenül a meredek emelkedőn, megszegyenítve azokat, akiknek mindkét lábán még most is köröm növekedik.

Muszka Pityu már félig mámorosan emelte meg zsiros kalapját, a gyepi cseresznyés kőkeresztje előtt, amelyet Szalóki István kőfaragó, művészien faragott ki még az 1913-s esztendőben.

A pártválasztott lányok, fiúk követték őket. Utánuk azok a fiatalok, akik majd itt, a majálison, választanak párt maguknak.

Amint a rezesbanda elkezdte zenélni a dalokat, nótákat, az erdő lakói elhallgattak. Fergeteges zenét a májusi szelek szárnyra kapva, túlvitték az erdővel borított dombokon, miután hallhatták a környező falvak lakói.

A noszvaji, ostorosi, novaji fiatalok hallhatták, hogy majális van a szomolyai erdőben. Talán még az egri fiatalok is, hiszen ők sem voltak hat kilométernél távolabb a majális helyszínétől. Éppen akkorát dobbant szívük, mint a rezesbanda nagy dobja, amikor

Bene Gábor teljes erővel rávert a zene ritmusát meghatározó, hatalmas hangszerére.

Minden bizonnyal voltak közöttük olyanok, kik a távolabbi településről, elindultak a fergeteges zene irányába, mert mindenképpen táncolni akartak a szomolyai majálison.

A mezőkövesdi Papp Mátyás, teherautójával szállította ki a mozgó kocsmáját, ahol ételek, italok bőséges választékával szolgált ki a majális résztvevőit.

Az bizony igaz, a jó zene mellett, jól esnek a finom falatok, melyeket lelki békét és hangulatjavítást serkentő italokkal nem árt időnként leöblíteni.

A koradélutáni órákban, a terjedelmes tölgyfák és cserfák árnyékában, egyre több táncoló pár járta a tangót, vagy éppen a csárdást. De a fúvószenekar lépést tartott a korról és más táncokra is alkalmas zenét játszott.

Nem lehet csodálkozni azon, ha a lányok és legények mellett, házaspárok perdültek táncra és énekelték, dalolták a rezesbanda fergeteges zenéjét.

Talán a faluban maradt vénasszonyok maradtak csak bánatosak, hiszen hallották a zenét, ám a táncoló párok túlságosan messze voltak ahhoz, hogy megfigyelhessék őket.

Pedig máris lett volna mit megfigyelni. K. Miklós és T. Mariska, úgy összemelegedtek a

tangó lassú, ölelkező ritmusára, hogy elindultak az alig háromszáz méternyi távolságban található *Nádas kúti* delelő irányába.

Nem delelt ott most a csorda, sem a gulya, de még a többi nyáj sem, mert a falunak más legelőin még bőséges legelőt találhattak a legelésző állatok.

Üresen állt a pásztorkunyhó, amelynek fekhelyén, a közeledő szerelmespár, zavartalan pásztorórával csillapíthatta az oltásra szomjazó, forró szerelmét.

Panni nene, aki szekérral érkezett a majális helyszínére, szerette volna követni őket, ám a szekér már visszament a faluba. Fájós lábával képtelen volt gyalogolni a pásztorkunyhó irányába, ezért csak képzeletében idézhette fel az ott történeteket, hiszen ő is volt valamikor fiatal. Márpedig képzelete, fantáziája, bőségesen előfordult. Ebben az időben, ő volt a falu legpletykásabb, és legjobban megfigyelő vénasszonya.

Fantáziája dúsabb volt, mint a Kaptárrét bársonyos gyepszőnyege az első májusi kaszálás előtt. Így aztán a faluban maradt, fájós lábú öregasszonyoknak, az elmesélés után, olyan élményben lehetett részük, mintha élőadásban láthatnák a pásztorkunyhóban történő paráznaságot.

Egész délután zengett az erdő a rezesbanda zenéjétől, a táncoló párok dalaitól.

Az erdő lakói úgy gondolták, majdcsak elfáradnak a táncolók és a zenészek, akik e reményeiket meghazudtolva, úgy fújták hangszerüket, hogy némely hangszer, kürt, trombita, majdhogynem kiegyenesedett a kifelé áramló hangok fergeteges erejétől.

Amikor kezdett az alkony ráborulni a tájra, előkerültek a viharlámpák, petróleumlámpák, és ezek halvány fényénél folytatódott a majálisi táncmulatság.

Az, hogy kevésbé lehetett látni, semmiképpen sem volt hátrányos a szerelmesen összebújó táncolóknak. Talán sokkal közelebb kerülhettek táncosukhoz, mint ezt a nappali fényben tehették.

A féllábú Busa magában táncolt. Hangulatát nem csorbította, hogy ő lányok, asszonyok helyett csak a lecsatolt falábát ölelhette. Élvezete nem volt más, mint az, hogy a főző kondérokot, nagydarab kenyerekkel kitörölgette, miután étvágyával mindenkit elkápráztatott.

Amikor így jóllakott, búfelejtő italokkal öblögette torkát. Mindenki kedvében járt, fizetettek neki egy sört, egy pohár bort, vagy egy kupica pálinkát. Ettől olyan kedve kerekedett, hogy akkor is jó érzéssel gondolt vissza a majálisra, amikor annak valósága, időben már távolabb volt hozzá, mint az egri vár egykori ostroma.

A Hold fényes korongja, szép lassacskán előbukkant a Gyürtető mögül, amit a völgyben megbúvó faluból még nem láthattak az otthon maradt emberek.

A majális táncolói nem figyelték az araszolató égitestet. Még bírták erővel a rezesbanda diktálta iramot, akik jófajta borocskát, sört, pálinkát kortyolgatva, zenéltek a táncoló pároknak.

Közeledett már az éjfél. Papp Mátyás, mezőkövesdi kocsmáros, nem először szolgálta ki a majálist, ezért tudta, hamarosan vége lesz a táncnak. Láta, hogy lassul a tánc. Ritkulnak, fáradnak a mulatók. Észrevétlen pakolgatta össze a mozgó kocsmájának felszereléseit és rakosgatta teherautójára.

Ahogy fogytak a majális résztvevői, úgy csendesedett el a májusi erdő. Lassacskán a madarak visszatérhettek a lombok közé, hiszen eddig távolabbi erdőréz fáin kellett erre az alkalomra várniuk.

A vermüket közelítő ravasz rókák ugatása egyre közelebből hallatszott. Az őzek, szarvasok is közelebb jöttek a Nádas kút vályújához, tócsáihoz, hogy szomjukat oltani tudják.

Közeledett már a hajnal. Az ostorosi dombok mögött, az Ég boltozatáról lebukott az ezüstös Hold, hogy átadja helyét a Nap fényes korongjának. Gyürtető fölött máris derengett

az Ég alja, jelezve, hogy a fárasztó majális után, pihenőre térhetnek a táncolók.

Ebben a fáradt csendben rémisztően riadt kiáltásokat lehetett hallani:

—Emberek! Emberek! Baleset történt! A mezőkövesdi kocsmáros teherautójával behajtott a Deber akácosának szakadékába! Gyertek segíteni! — kétségbeesett hangján kiáltozta egy ember, és azután kiáltozták mások is.

Mint megbolygatott darázs-fészek, riadtak meg a későbbben hazafelé ballagó párok, és siettek a bajbajutottak segítségére.

A teljesen összetört teherautóból kimentették a balesetet szenvedett kocsmárost és feleségét, akiknek az ijedségen kívül nem lett semmi sérülésük.

A szerencsés kimenetelű balesetért, hálából Istennek, egy kőkeresztet emeltettek a baleset helyszínére 1947 esztendejének Úrnapján.

Több évtizeden keresztül állt ezen a helyen a kőkereszt, de az egeri út elvadulása, használatlansága miatt, ezt is benőtte a gaz.

Nem használta már senki a városba vezető 8 kilométeres földutat, mert autóbusszal utazva, Noszvaj felé, hosszabb úton utaznak a városba.

A 2010 körül a kocsmáros unokái a kőkeresztet bevitették a polgármesteri épület előtti térnek egyik sarkába.

Azóta itt, e helyen, emlékeztet a szomolyai majálison szerencsés balesetet szenvedett mezőkövesdi kocsmárosra és feleségére. És emlékeztet arra, hogy ezekben az időkben, Szomolyán még majálisokat rendeztek az Eger városa felé vezető földúton, a Nádas kúti elágazásnál.

Hárpia néni

Dezső, Jancsi, testvérek és amolyan falusi gyerekek maradtak még akkor is, amikor már elköltöztek falujukból Eger városába.

Hiába költöztek be a városba, mégis földet is akartak művelni, hiszen gyerekkorukban végképpen beléjük ivódott a föld szeretete. Ezért aztán vettek egy-egy parlagföldet a városhoz közeli határban és azt művelgették.

Igen ám, de nem elég a földet kapálgatni, hanem meg is kell néha trágyázni. Visszaadni a földnek energiáját, erejét, amit kiéltek a az évtizedes gyomok. Vagy a rajta termő finomságok. Olyanok, mint a finom gyümölcsök sokasága, paprika, paradicsom,

bab, borsó és még ki győzné felsorolni, mi minden megteremhet egy jól megművelt, megtrágyázott földben.

A vásárolt földeknek megtrágyázása már régi szándékuk volt. Ebben a műtrágyázásos világban, nem olyan könnyű megvalósítani egy ilyen elhatározást. Alig találni már háziállatokat, melyeknek bűzét, a különböző pacsuli illatokhoz hozzászoktatott, úgynevezett kultúrált emberek, nem bírják elviselni.

Az bizony igaz, legtöbben igyekeznek elfelejteni azt az időt, amikor még ők is jószágot legeltettek valaha falujukban.

Példák sokasága bizonyítja, hogy a falujukból, a városi felsőbb iskolába elkerült gyerekek, egy-két hét után hazalátogatva, már csak tördelve, akadozva beszélnek a falusi nyelvet.

Sőt, bizonyos használati eszközöket, mint például a kapa, gereblye, kasza, sarló, már nem akarják felismerni. Mintha soha nem dolgoztak volna ilyen szerszámokkal. Tagadják, hogy ilyeneket valaha is láttak.

Dezső és Jancsi nem tarozott közējük. Nemcsak művelgették a kiskertjeiket, hanem, komolyan vették annak trágyázását. Megpróbálták a lehetetlent, és nagy-nagy buzgalommal felderítettek egy trágyadombot a városhoz közeli faluban.

Gazdája még nem volt annyira finnyásorrú, mint a manapság élő embereknek

legtöbbje, így elviselte a trágyadombbal együtt járó bűzöket. De az évek óta gyarapodó trágyadomb kupaca már olyan magasságot ért el, hogy egy része átbillent a hevenyészett kerítéssel alig határolt szomszédos portára.

Szerencsétlen trágya nem vette figyelembe a tulajdon határokat, nem ismerte a demarkációs vonalat, minekutána, többször is határsértést követett el.

A szomszédház lakója, Hárpia néni, panasszal élt a trágya határsértése ellen, követelve az átcsúszott trágya eltávolítását. Az igaz, ha a kerítését rendben tartja, a trágya nem intéz támadást portája ellen.

A trágyadomb ilyen mértékű gyarapodása, kapóra jött a trágyázni szándékozó fiatalembereknek, akik közül az egyik — János — aki a ház előtt biciklijével elhaladva látta a megduzzadt trágyacsomót, megállt és beköszönt a portára:

— Adjon az Isten jó napot! Eladó-e a trágya, gazduram?

— Nem eladó, hanem máris elvihető! Nem férek már tőle. Meg aztán a szomszédasszony morog miatta, mert átcsúszott hozzá. No meg aztán bűzlik is neki.—mondta, a vevő komoly szándékától lelkesedő házigazda, aki nem titkolta örömét.

Ezt a ritka alkalmat kihasználva, Dezső és János, már a következő nap reggelén, egy

pótkocsis traktorral álltak a megterebélyesedett trágyadomb mellé.

Szorgalmasan villázták a trágyát, nagyméretű pótkocsira, aminek az lett a következménye, hogy a szomszédba átcsúszott trágya felpakolására is rákerült a sor.

Mivel igazi kerítés nem volt, csak lépni kellett egyet és pakolhatták az évek óta megérett trágyát. Az kétségtelen, hogy minél régebbi, annál bűzősebb. Ám a következő évben termelt növények, az ilyet hálálják meg leginkább. Ettől lesz igazi bő termés, akár gyümölcsben, akár más fajta kerti haszonnövényekben.

Amikor javában pakolják a pótkocsit, egy ideggörcsökben bővelkedő, sipítózó hang jelenik meg a hátuk mögött:

—Ezt aztán nem pakolják fel, mert az én portámon van, ezért az én kertemben akarom elteríteni! — kiáltotta Hárpia néni, a szomszédasszony, akinek eddig az volt a kifogása, hogy az ő udvarára csúszott át a bűzős csomó.

—No, de szomszédasszony! Eddig az volt a bajod, hogy átesett hozzád, most meg az a bajod, hogy el akarjuk onnan vinni—szólt a trágyadomb tulajdonosa.

A rakodással szorgalmasan munkálkodó két ember nem figyelt dühös asszony szavaira, ezért folytatták a rakodást. Azaz nem figyelt

volna, ha a dühös néember nem kapja fel a vesszőseprőt, és nem hadonászik vele az orruk előtt.

Már nem csak hadonászott, hanem az érett trágyadomb barnalevébe csapott seprőjével. Úgy lottyant széjjel, mint annak az afrikai tónak a vize, amelybe vízilónak van kedve belegázolni.

Mintha valaki irányítaná a felcsapódó trágyalevet, úgy terítette be Hárpia néni feldühödött arcát. Eddig sem lehetett mondani, hogy nyert valaha szépségversenyt, de most aztán rondább lett a legrondább boszorkánynál.

Ezt a muris helyzetet látva, Dezső meglepetten kiáltott fel:

— Kedves nénémasszony! A jóistenre kérem, dobja el a seprőjét! Ha véletlenül a lába közé kerül, isten bizony, meg sem áll a pokol kapujáig!

Erre aztán kitört a röhögés. A traktoros, úgy szűkölt röhögésében, mintha egy olyan csontot nyelő kutyává változott volna, amelyik nem bír megbirkózni a nyelésre szánt csont nagyságával.

Nevetett a gazda, de nevetett Dezső és János, ami annyira felborzolta Hárpia néni idegeit, hogy a trágyalés szemeit nehezen kinyitva, kiáltotta:

—Hozom a baltát! Ha visszajöve, valakit még itt találok, istenemre belevágom!

Dezső és János nem vették komolyan a fenyegető némbert, de a gazda kérésére, visszaléptek a biztonságosabb portára. Legalábbis ők ezt hitték, hogy így már békén hagyja őket. De nem így történt, mert a baltás asszony, fenyegetően közeledett és úgy nézett ki, hogy átlépi a hevenyészett kerítést.

—Hallja e, maga rút boszorkány! Egy lépést se tegyen felénk, mert felrakjuk a pótkocsira! — kiáltotta Dezső és a villáján billegő, lucskos trágyát a közeledő felé suhintotta, ami aztán szépen betakarta.

De így tett János is, mire Hárpia néni nagy szitkozódás kíséretében visszavonult a lakásába.

Az életben maradt emberek, némi kacagás után, folytatták a rakodást. Amikor elkészültek, a traktoros indított és rövid fejcsóválgatás után elindultak rakományukkal a föld felé.

Néhány év múltán, talán egy évtized távlatában, már a föld sem emlékezett a trágyára, hiszen az ott termesztett növények ismét kiélték a föld erejét.

Csak János emlékezett még a korábbi időkre, mikor gyakorta a kert felé kerékpározva, elhaladt Hárpia néni háza előtt.

Az egyik ilyen alkalomkor, a korábbi baltás asszony, a nyitott nagykapuján rohant

ki az utcára. Nem volt most kezében balta, és más olyan eszköz, amivel életet olthatna ki. Segítségkérő arccal nézett, és szólt az éppen ott haladó Jánosnak, akit ennyi év távlatában már nem ismert meg:

—Jó ember, ha Istent ismer, segítsen már a bűtort levenni a teherautóról, mert nem bírjuk ketten a sofőrrel!—nézett esedezve a megszólítottira, aki pillanatnyi gondolkodás után, minden ellenszegülés nélkül, sietett a segítségére.

Amikor lepakolták, Hárpia néni igazi hálát érezve segítője iránt, kérdezte:

—Jaj Kedves, de jót tett most velem! Mondja meg nekem, mennyit fizetek, hogyan hálálhatom meg magának?

János is csak azért ismerte meg az asszonyt, mert gyakran kerékpározott el a háza előtt. Rövid hallgatás után csak ennyit mondott:

—Nem tartozik semmivel! Nekem még csak hálával sem tartozok. Ha tartozik valakinek, az csak önmaga lehet!

Hárpia néni értetlenségében, úgy lesett Jánosra, mint borjú az új kapura. Nem értette, hogy ennek az idegen embernek, a rakodási segítségét, önmagának kell megköszönnie. Várta a további magyarázatot, amit máris hallhatott:

— Ha valamikor, a trágyaszállításakor, baltájával agyonüt, most nem tudtam volna segíteni.

Hárpia néni emlékezni kezdett. Zavarában dadogott valamit, de ezt már a segítőtje nem hallhatta, mert köszönés nélkül kilépett portájáról.

Kaszálás a Kőkötön

S. Imre nemcsak a földjeit szerette művelni, hanem az állatairól is gondoskodott. Már májusban törődött azzal, hogy jószágainak elegendő elesége legyen a tél folyamán. A közeli legelőkön, réteken, árokpartokon kaszált fűvet részükre, amit megszárítva, boglyába, majd a portájára szállítva, kazalba rakott.

Élete folyamán többször megesett, hogy a falu kaszálóin nem volt elegendő széna, ezért más faluban kellett kaszálnivalót keresnie.

Most is ez történt. Nem akart a kívánt mennyiségben gyarapodni portáján a szénakazal terjedelme, ezért a noszvaji termelőszövetkezet agronómusát kereste fel:

—Agronómus elvtárs, az lenne a kérésem, tessék nekem kaszálnivalót adni, mert Szomolyán nincsen elegendő kaszálnivaló. — hajolt meg alázatosan a szomolyai gazda, és adta elő kérését.

A mezőgazdász nézte az előtte hajlongó embert, aki ismételten ráébresztette őt arra, hogy szava és hatalma van a termelőségvetkezetben. Hiuságának jölestek a szomszédos faluból érkező emberke alázatossága, szavai, ezért a közismert pökhendiségét félretéve, kérdezte:

— Hát aztán, mennyi kaszálnivaló kellene?

— Egynapi elég lenne, ha tudna adni ennyi területet.—válaszolt S. Imre és esendően nézett a mezőgazdászra.

Az agronómus vizsla szemével nézegette, miután megállapította, ez a vékony, kis ember, nagyon kevés legelő lekaszálására képes.

— *Se nem magas, se nem vastag, így aztán nincsen ebben erő sem.* — kavarogtak agyában a gondolatok, aminek az lett az eredménye, hogy engedélyezte az egynapi kaszálást. A Kőkötőn kaszálhatott, amely a Galassy kastélyhoz közeli, dimbes-dombos, erdős, füves terület.

A szomolyai ember nagyon megörült. Ám ezt az örömet nagyon jól titkolta. Csupán a rövidke bajsza rezdült meg egy pillanatra, de

ezt az agronómus elvtárs már nem láthatta. Ha látja, akkor sem tudja, mi célból rezeg. A bajszos ember már tudta, hogy ereje, mire képes.

Amikor hazaért, rögtön a kaszaveréséhez —élezéséhez—fogott. Nem is egy kaszát vert

meg, hanem kettőt. Lett is olyan éle mind a kettőnek, hogy egy legyet kettévág, amennyiben az élére repül. Mivel a légynek is van esze, így élezett kaszára az sem repül.

Hogy mikor kelt fel, ezt senki sem tudja. Talán még a családja sem vette észre, amikor kilépett a portáról. Annyi azonban bizonyos, hogy már a kőkötői kaszálón volt, amikor Bogács felől derengeni kezdett valamicskét az Ég alja.

Az új nap hajnalán, csak egy őzike legelészett a dimbes-dombos rétnek harmatos legelőjén. Amikor a legelésző állat észrevette a közeledő kaszást, megrezzent, de nem futott el. Talán hamar felismerte, hogy a válláról lelógó szerszám, nem puska, ezért kellő távolságban ugyan, de tovább folytatta a legelgetést.

A kaszával érkező azonnal nekifogott a kaszálásnak. A harmatos fűszálak csendben, alig zizzelve borultak egymásra, a frissen élezett kasza suhintására.

Nem is lehet csodálkozni azon, ha rövid időn belül, hosszú rendek sorakoztak egymás után, akkorára, mire a felkelő, vörös napkorongot megpillanthatta a keleti látóhatáron.

Dél felé már éppen a másik élezett kaszát ütötte fel kaszanyélre, amikor ráköszönt a mezőőr:

—Adjon az Isten jó napot! Úgy látom, szépen sorakoznak a lekaszált rendek maga

után. Mondja jó ember, mikor kelt, mikor kezdte el a kaszálást? Mert, hogy felkelésben megelőzte a pacsirtát, ezt mondania sem kell. — ámuldozott, és tett jobb kezével köröző mozdulatokat, próbálva a lekaszált terület nagyságát lerajzolni a levegőben.

—Adjon Isten magának is!

Hát, ami a felkelésemet illeti, bizony nem most volt. Nem tudtam aludni, ezért úgy gondoltam, elindulok Kőkötőre és kaszálgatok valamicskét. — mondta szerényen, miután a szemébe húzott kalapját feljebb billentette, hogy láthassa, ki köszönt rá és ki teszi fel kérdéseit.

— Még hogy valamicskét, kaszálgat! Hiszen már lekaszálja az egész Kőkötő rétvét, és ez magának valamicske?

Meg tudná mondani, mennyi terület lekaszálására adott magának engedélyt az agronómus elvtárs?

— Hát, ő nem mondta, hogy milyen nagyságú területet kaszálhatok le. Csak azt mondta, annyit kaszálhatok, amennyit egy nap munkával elvégzek.

—A kutyafáját neki, hát kend még az egészet levágja estig! Nem marad a többieknek, akik szintén kaszálni szeretnének.

Én azt mondom magának, hagyja abba a munkát! Az agronómus elvtárs, ha meglátja, mennyit vágott le eddig, úgylát leállítja a

munkát. — szólította fel a mezőőr, de a szomolyai embernek ez a beszéd nem tetszett:

—Egy napi kaszálásra kaptam engedélyt és még csak most harangozták a delet. — bizonygatta S. Imre igazát.

A mezőőr maga is hallhatta a szomolyai, a noszvaji harangok hangját, hiszen mindkettő hallható a szomolya—Noszvaj közötti Kőkötőn.

Mivel a mezőőr látta, hogy makacsul ragaszkodik az egynapi kaszáláshoz, nem vitatkozott tovább, hanem motorjára pattanva, kereste meg az agronómus elvtársat:

—Agronómus elvtárs! Tudja-e, hogy a szomolyai ember már lekaszálja az egész Kőkötőt?

— Hogyhogy lekaszálja? Egynapi kaszálásra adtam engedélyt! Egy nap alatt nem tudja lekaszálni, hiszen nem láttam én abban annyi erőt.

—Márpedig estig az egészet lekaszálja!— bizonygatta a felizgatott mezőőr.

A hírek hallatára az agronómus egyre idegesebb lett, aminek az lett a következménye, hogy kocsijába ülve, a helyszínen akart meggyőződni a mezőőr igazáról.

Ez alatt az idő alatt a szomolyai ember rendületlenül vágta füvet. Hiszen most tette rá a kaszanyélre az otthon megélezett, második kaszát.

Amikor a legnagyobb lendülettel suhintotta kaszáját, akkor érkezett meg a noszvaji termelőszövetkezet vezetőembere. Egy ideig elállt még a lélegzete is, de a következő pillanatban már így kiáltott:

—Azonnal hagyja abba, mert nem adok egy szál szénát sem! Mit gondol maga, hogy az egész rétet lekasználhatja?

—De agronómus elvtárs! Maga egynapi kaszálást engedélyezett.

—Nem tudhattam, hogy egy táltosnak az ereje rejtőzködik magában!—ordította, és ezzel a korábbi ígéretét felmondva, elviharzott a Kőkötőről.

S. Imre kurta bajusza most is rezegni kezdett. Csak most már nem kellett takargatta örömét, mert elment az agronómus, és elment a mezőőr.

Volt is miért örülnie, hiszen hosszú sorokban pihentek mögötte, a lankadásnak induló fűcsomók. Nagyon jól tette, hogy nem kímélte erejét, mert így már lesz élelme teheneinek a téli napokon.

Az agronómus elvtárs szomorkodott csak, amiért a szomolyai ember erejét helytelenül ítélte meg. Bölcsőbb lett egy újabb tapasztalattal, mely szerint, a test nagyságából nem minden esetben állapítható meg az ember ereje.

Utazás a szihalmi vásárba

T. Gyuri, meg S. Imre, nem tudni miért nem kedvelték egymást. Határvita nemigen volt közöttük, mert nem voltak földszomszédok sehol a szomolyai határban.

Már legénykoruktól kezdve végig kísérte őket ez a kölcsönös ellenszenv, ami aztán egész életükben kitartott. Talán egy lány volt az, amely mindkettőjüknek tetszett, és ez okozhatta az egy életre szóló gyűlölködést. Vagy az is lehet, hogy valami megmagyarázhatatlan összeférhetlenség volt közöttük, már születésük óta.

Nem is beszélve arról, hogy egy utcában laktak, ami még inkább kellemetlenebbé tette viszonyukat. Voltak idők, amikor bárki úgy gondolhatta, hogy ez az ellenszenv, csak látszat. Még ők maguk is sokszor ítélték meg kapcsolatukat úgy, hogy nincsen benne semmi probléma.

Talán S. Imre is így ítélte meg a kettőjük közötti viszonyt, amikor a szihalmi vásár előtti napon, így szólt T. Gyurihoz:

— Te Gyuri! Lenne-e még egy hely a szekereden, mert én is el szeretnék menni a vásárba?

A megszólított embernek két ló vontatta szekerét. Nem is akármilyen lovak, hanem két igazi, tüzes paripa. Különösen az almásderesre volt büszke gazdája, amelyik olyan gögösen tartotta nyakát, mint egy huszár mén.

Az utazni akarónak csak tehenes fogatja volt, melyek csak döcögtek a lovakhoz képest. Talán a vásár végére sem vontatnák le a szekeret a nyakukba tett járommal.

T. Gyuri már majdnem azt mondta, hogy van még hely, de a kisördög munkálkodott benne, ezért ezt mondta:

— Nincsen már egyetlen hely sem! Szólhattál volna előbb! — hazudott, olyan őszintének tűnő arccal, olyan hihetően, hogy az utazni akarón kívül, mindenki elhinné a jól sikerült füllentését.

Másnap korahajnalán még a csillagok is teljes fényükkel ragyogtak. A pacsirták sem trilláztak a falufeletti égbolton, amikor S. Imre elemózsiát és italt rakott tarisznyájába. Egy résnyire kinyitott nagykapuján leskelődött, figyelte a vásárba induló szekeret, hiszen nagyon közel laktak egymáshoz.

A homályos utca ellenére láthatott annyit, hogy az induló szekér nincsen megtelve. De a

beszédükből is hallhatta, hogy kevesen foglalnak helyet a szekérülés deszkáján.

—No, megállj csak T. Gyuri! Még hogy nincsen hely a szekereden! Nincsen, de csak számomra!

Megmutatom neked, te mocskos, hogy előbb leérek a szihalmi vásárba, mint te, és a híres lovaidd, vontatta szekered! Erre esküszöm az élő Istenre, most itt, ezen a szent hajnalhasadáson.—forrt fel egy pillanat alatt az epéje és gondolatban tett azonnal fogadalmat.

Amit fogadott komolyan gondolta. Az kétségtelen, hogy nagyon bírt gyalogolni és kitartóan tudott futni is.

Nem egyszer lehetett hallani, hogy futásban lefárasztotta a vadnyulat, amit utolérve, egyszerűen csak fenéken, billentett. Mindenképpen erre a képességére gondolt, amikor az előbbi kijelentését megtette.

Nem árt tudni azt sem, hogy a lovas szekér, Mezőkövesd felé vette az irányt, hiszen errefelé vezetett a kiépített út a faluból. Ám ez az út hosszabb annál, mintha valaki, egyszerűen, csak toronyiránt, indulna Szihalomra.

S. Imre jól ismerte ezt a rövidebb utat, amely nem lehet messzebb tizenöt kilométernél. Mivel nem először járt gyalogosan a vásáron,

volt ideje megismerni minden útelágazást, csapást, ösvényt, hogy melyik, merrefelé vezet.

Az útnak egy szakasza megegyezett a Berki malom felé vezető úttal, ahová már többször vitte terményét öröltetni tehenes szekérével.

Amikor kiért a falu völgyéből, Novaj község felé irányította megszapорázott lépteit. A földút keskeny, kanyargó csíkja adta meg az irányt, amelynek nyomvonala, a hajnali derengésben, kezdett már nagyon halványan kibontakozni előtte.

Mezőkövesd — Eger közötti makadám úton áthaladva, letért a Berki malom felé vezető útról, és egy földúton érte el Szihalom községet.

Most, a harag, és a gyűlölet, megsokszorozta erejét, miután még hamarabb ért le a vásárba, mint a korábbi időkben.

Amikor leért, már zajlott a vásár. Alkuszok hangját halhatta innen is, onnan is, de T. Gyuri szekerét még nem látta sehol. Ez a megállapítás, olyan elégedettséggel töltötte el, ami bőségesen kárpótolta a sietős út fáradalmáért.

A vásárnak annál a bejáratánál téblábolt, várakozott, amelynél várható volt a szomolyai lovas szekér érkezése. Látni akarta T. Gyuri döbbenetét, amely abban a pillanatban jelenik meg arcán, amikor megpillantja őt.

Nem kellett sokáig várakoznia, amikor már messziről megpillantotta a közeledő szekeret, amelyet kocogó lovak vontattak egyre közelebb.

Különösen az almásderes tartotta még most is büszkén a nyakát, hiába volt mögötte a húsz kilométernyi távolság, azon a kerülő úton. Mintha a sárga ló már elfáradt volna, mert a szőr is csapzott volt a hátán és fejét a földre lógatta.

A közeledők még nem ismerték meg a gyalogosan érkezőt, aki a vásár forgatagában rejtve maradt előttük.

—Adjon Isten jó reggelt! Hol jártatok ennyi ideig?—kérdezte S. Imre, aki láthatta, hogy még két utas elért volna a szekéren, és nem a helyhiány miatt kellett neki ennyit gyalogolnia.

Az érkezők arcára kiült a döbbenet. Sehogyan sem tudták megérteni, gyalogosan miképpen érhetett előbb a vásárba, mint ők a trappoló lovak által vontatott szekérral.

—Messze van ide Szomolya!—válaszolt halkán T. Gyuri, mint aki érezné, hogy újabb kérdéssel illetik.

—Hát a többi utasod merre van? — mutatott a két üres helyre S. Imre.

—Leszálltak még Mezőkövesden!

—Én meg azt mondom, hogy fel sem ültek, mert figyeltem a hajnali felszállást, és

nem láttam több embert akkor sem, de a hangjukat sem hallottam!

A szekér gazdája most érezte csak igazán, hogy hazugságon fogták. Egy ideig próbált magyarázkodni, mindenféle indokot keresve. Végül jobbnak látta, ha elhitehetőbb kifogásokkal próbálkozik:

— Tudod Imre, én azt láttam, hogy irigykedsz rám a két lovam miatt. Irigykedsz, amiért neked csak tehenes fogatod van, amivel nem lehet hosszabb útra indulni. Ha meg valaki irigykedik, haragszik rám, akkor az olyat ugyan minek vegyem fel a szekereimre?

— Nem irigykedek én, mert tudom, hogy nem te kerested a rávalót, hanem a földjeiddel együtt öröklöted. Én úgy gondolom, ha felét öröklöm annak, mint te, akkor már én is lovas fogatot hajtanék.

— Haragszol rám, amiért nem vettelek fel a szekereimre?

— Azért nem haragszok, csak az nem esett jól, hogy hazudtál. Azt mondtad nincsen hely rajta. Ha nem lett volna, a hátsósaroglyán akkor is elférek valahogy.

— Én azt mondom, bocsáss meg a föllentésemért és most igyunk meg egy kupica pálinkát a békesség kedvéért.

S. Imre elfogadta a felajánlott békét. Hazafelé már a szekér ülésén utazhatott vissza

falujába, ami mégiscsak jobb volt, mint gyalogosan visszaindulni.

Az istállói dikó

Manapság már kevesen tudják, hogy még a második világháborút követően is, aludtak emberek a falusi istállókban.

Lovak, tehenek gondozóinak ez az egyszerű fekvő alkalmasosság, a *dikó*, szolgált éjszakai pihenőhelyül. Legények és fiatalemberek szívesen töltötték ott az éjszakai pihenés idejét, annak ellenére, hogy nem rózsailatok terjengtek a tehén, vagy lóistállónak levegőjében. Talán azért, hogy kikerüljenek az anya, apa, vagy anyós, após felügyelete alól.

Az bizony igaz, hogy az egy-két szobás házikókban összezárt emberek, nem érezték jól magukat. Hiszen ott laktak a nagyszülők, az apa, az anya, a fiatal házaspár, és még egy rakás gyerek, kik akkoriban még gomba módjára szaporodtak, a hagyományosnak mondott módszerek alkalmazásával.

Ekkora sűrűségben gyakran fordultak elő mindenféle torzsalkodások a generációs különbségek miatt. Különösen akkor, ha a családban, olyan öregasszony létezett, akinek

beteges kíváncsisága nagyobb volt a fölötte ragyogó csillagos égboltnál. Ravasz módszereit már régóta kifejlesztette annyira, hogy legtöbben hittek szavainak igazában.

Hittek, amikor nagyothallónak tetette magát, vagy látásának erőteljes romlására panaszkodott.

Amit akart, azt meghallotta, amit meg nem akart, azt nem hallotta meg. De hasonlóképpen volt a romlásnak induló látásával is.

Az éjjeli csendben belefülett az éjszakába és a fiatalok ágyikója felől érkező neszeket hallgatta.

Volt mit hallgatnia. Ő már csak emlékeiből ismerhette e hangokat, melyekre kitörölhetetlen irigység költözött, betegesen sóvárgó, gonosz lelkébe.

Másnap hajnalán kezdődött újra a torzsalkodás. A fiatalok szerettek volna még aludni, de a sóvárgó öregasszony ekképpen kiáltott rájuk:

— Akiknek éjjel tehetségük van paráználkodni, azoknak legyen most felkelni is!

A kukoricát megöli a gaz, a jószágok éhen bögnek, nyerítenek a jászol előtt, csak azért, mert a bujálkodó fiatalok, a dolgos nappalból akarják megtoldani, a csintalankodással eltöltött éjszakát.

Hasonló perpatvarok kivédésére egyetlen mód kínálkozott, mégpedig; *mielőbb kiköltözni az istállóba, és aludni az istállói dikón!*

Igaz a legények legtöbbször, még az előbbi marakodások nélkül is, szívesen kiköltözött, ahol a kellemetlen illatok ellenére, egyféle szabadságot élvezhetett.

Ha legény volt a kiköltöző, akkor titkos találkát adhatott a szomszédlánynak. Vagy éppenséggel a szomszéd fiatalasszonynak, akinek szűkebben mérte szerelmét, a sok munkától megfáradt férjeura.

Cs. B. Gyuri már régebben kiköltözött az istállóba. Mint fiatal, házas ember, szívesen tett eleget ennek a felkérésnek. Nem kérés volt ez, hanem, olyan parancs, amely az anyós agyában fogalmazódott meg. Az ő szája által lett közölve a Gyuri vővel, aki akkor még azt hitte, hogy ifjú feleségével, édes kettesben, szundikálhat majd az istálló dikóján.

Nem így történt. Egyedül tölthette éjszakáit, mert az anyós így látta elkerülhetőnek a nem kívánt gyermekáldást. Nem akarta, hogy lánya teherbe essen. Nem akarta, hogy a sok gyerek között felaprózódjon a vagyon, amelynek nagysága sohasem lehet eléggé terjedelmes.

Az após, A. János, már sokkal megértőbbnek bizonyult. Talán átélhette azt a reménytelen szerelemutáni sóvárgást, melyet élete párja most vejének szánt.

Jólelkű embernek ismerte mindenki, mert szerette az igazságot. A férfimunka mellett, a női munkát sem vetette meg, aminek felesége vette különösen nagy hasznát. Sokszor főzött, mosott, takarított helyette, megkímélve őt a háztartásban előforduló nehéz munkától.

Még a hangja is lágyabb volt, mint a férfiaknak általában, miután gyakran mondták a faluban; *olyan ez a János, mint egy asszony!*

Valóságban sokkal több volt, hiszen az asszonyi munka mellett, minden férfimunkát elvégzett. Szántott, vetett, aratott, ölfát vágott, egyszóval, minden munkában otthon érezte magát.

Amikor csak tehetett, úgy intézte, hogy Mari lányát kiküldte az istállóba, a szerelem után sóvárgó vejéhez. Különböző indokokkal elküldte feleségét a falu távolabbi lakóihoz, hogy ez idő alatt, a fiatalok találkozhatnak egymással.

Most, magától kínálkozott ez a lehetőség, amikor felesége hetykén szólt a lányukhoz:

—*No, édeslányom, szedd össze magad, váltsál ruhát, mert megyünk a templomba, az úrangyalát végezni!*

A megszólított Mari lány minden színt játszott anyjának parancsára. Szerencsére, apukája feltalálta magát és kelt védelmére kétségbeesett lányának:

— Hogy menne már abba hideg templomba! Majd elvégzi itthon az úrangyalát! Láthatod, nagyon átfázott a kukoricatörésnél. Lázban ég az egész teste, te meg a jéghideg templomba vinnéd, hogy örökös nyavalyát szerezzen magának! Ezt aztán nem engedem még akkor sem, ha kutya a kovászbába ugrik!— szolt haragosan az apa és mutatott a nagy fateknőre, amelyben a kenyértésztát már elébb bekovácsolták.

Az anya vizslatekintettel nézett lányára, akit úgy látott, valóban lázrózsák gyúlnak arcán. Ám a tűzpiros rózsák tündöklését nem betegség láza okozta. Közelgő szerelem miatt, úgy lángolt bársonyos pofikája, mintha a Nap készülné lebukni a Nagyvölgy tető mögött.

K. Imre postamester jelen volt e családi jelenetnél, hiszen éppen a házigazdát, készült borotválni. Nemcsak postamester volt, hanem vizsgázott borbély is.

Éppen a habot kente fel a gazda arcára, miután fenőszíján, ide-oda tologatta borotváját, hogy A. János sörtéit, éles szerszámával leborotválja. Hallhatta, amint feleségének, Mari lányát nem sikerült az úrangyala imádására kimozdítani.

Hallhatta azt is, amint az anya dühösen becsapja a deszkakaput és morogva indul a templom irányába.

Marinak csillogott a szeme. Arca a korábbinál is jobban lángba borult, amikor apja figyelmeztetően szólt hozzá:

—Édes lányom! Várd meg, amíg anyád távolabb ér, mert visszajöhet valamiért, akkor aztán mind a kettőnket felakasztat.—intette óvatosságra az ifiasszonyt, aki már indult volna az istállóba.

Az apával titkos egyességet kötöttek már régóta, hogy férjével, Gyurival, az istálló díkón hentereghet, amikor az erkölcsös anya távol van a portától.

A. János, egy rövid idő eltelte után, úgy látta, a templomba induló felesége már nem jön vissza. Nem is jöhetett, mert nem felejtette el magával vinni az imádkozás kellékeit. Hiszen az induláskor kezébe adta az imakönyvet, olvasót, ami épen elegendőnek bizonyult az úrangyala teljes egészének elvégzéséhez.

Biztonság kedvéért kitekintett még az utcára, ami után meggyőződhetett, élete párja már messze jár.

Mari lányához szólt asszonyi hangzású, cérnavékony, halk szavaival:

—Édes lányom! Osonj be az istállóba, Gyurihoz! Nagyon megtelt szerelemmel. Nagyon epekedik utánad, régen feküdtetek együtt az istállóban.

Alig bír már menni. Úgy széjjelrakja a lábait, mint gúnár libánk a tojózás előtt. Enyhítsél kínján, amennyire csak teheted. Meglásd, még az Isten is megsegít, megáld érte, ha megkönyörülsz a szenvedő uradon!

Csak arra kérlek, ne sikongjatos, ne cincogjatos a kelleténél jobban! Vegyétek halkabba a hentergésekkel járó sóhajokat, nyögéseket, nehogy a szomszédok azt gondolják, az úrangyala végzése helyett, valami paráznsággal töltitek az időtöket.

Ne kínozzátok egymást sokáig! Ne nyújtsátok a szerelmes időt túlságosan hosszúra. Annyira semmiképpen sem, mint anyád szokta nyújtani a rétestésztát. Ekkor ugyanis előfordulhat, hogy a templomból visszaérve, paráználkodáson kap titeket. Ha áldott állapotba kerülsz, egy világ omlik össze benne.

Tudni fogja, hogy nem a szentlélek, hanem Gyuri szállta meg a bűnbeesett testedet, amiért az úrangyala végzése helyett, az istállóban henteregtetek.

Piroska félrenéz

Ma már kevesen tudják, hogy a régi időkben, úgy száz év előtt, az alvégi legények nem mehettek a felvégi lányokhoz udvarolni, és fordítva sem.

Ugyanúgy, a *Pirittyói* legény sem mehetett az Oldali, vagy a Tűlsósori lányokhoz, ha megtetszett ott valamelyik, szemrevaló lány.

Mehetett ugyan, de annak úgy ellátták a baját, az ottani legények, hogy a továbbiakban nem kísérletezett más utcabeli lányoknak az udvarlással.

Későbbi években aztán változott a dolog. Az idegen utcai legények összefogtak, és együtt keresték fel a más utcabeli lányokat.

Az sem ártott, ha voltak közöttük, olyan erős legények, mint M. Lajos, meg N. Pali, akik móresre tanították, az udvarlást akadályozó legényeket.

Mindkét legény jól megtermett képviselője volt az emberei fajnak. Úgy kétméternyire megnőtt emberek látványa, tiszteletet parancsolt, ahol csak megjelentek.

Lábukon, karjukon, erős izomkötegek fejlődtek a kőbányászás gyakorlása közben. A *Pirittyó* utcai házukhoz tartozó kőbányában fejtették a szomolyai kemény követ, melyet *vaskőnek* neveznek a falu lakosai még

mostanában is. Ebből faragták a kőkereszteket a szomolyai kőfaragók.

Ezt a kemény, emberpróbáló követ fejtették ők, olyan könnyedén, mint Julis nene szaggatta a hatalmas tál haluskát, kilenc éhes gyermekének.

Vasbunkó lesújtásai nyomán, úgy süllyedt a vasék a kemény sziklafalba, mint Julis nene tízliteres nagyfazekába a merőkanál süllyed, amikor a sok, éhes gyerekének meregeti a haluskalevest.

Mintha a hangjuk ereje igazodna a testük méretéhez, nótázás közben tüdejükből kiáramló levegő, úgy rezgettette, mozgatta meg a falufeletti levegőt, mint a zivatar előtti égdörgés.

Pirittyó utcai kőbányában munkálkodtak, így az alatta elnyúló alvégi utcában hallhatták, amint a sziklafalra lesújt a vasbunkó, hogy onnan egy újabb sziklatömb gördüljön, sorsát megadóan viselve, a lábuk elé.

—Ha! Ha! Hallod?

Ne menjünk sehova, dörög az ég!—hívta fel Mari nene figyelmét, élete párja, János bátyó, a közeledő viharra. Nem akarta, hogy a határban érje őket, miután jobban eláznának, mint az *Angolaj* legelőjén, gödréből kiöntött ürge elázik.

—Már teljesen megsüketültél! Nem az ég dörög, hanem a kőbányában M. Lajos, meg N. Pali bunkója dörren a vasék tetején!

—Jól van no, jól van no! Olyanokat dörren a vasbunkó, mint a villámsújtás előtti égbolt.—magyarázkodott János bátyó, de Mari nene nem fogadta el, elege volt a süket párjából.

Az kétségtelen, ha M. Lajos, meg aztán N. Pali, verte bunkójával a sziklafalat, a földrengést jelző műszerek, a közeli Eger városában, kisebb fajta földrengést jeleztek.

Helybéli Hangya szövetkezet kocsmájában megrezdültek a poharak. Az ott poharazgató embereknek inukba szállt a bátorság, mert a két kőbányász legény jutott most eszükbe.

Tudták, hamarosan megjelennek egy pohár italra, amikor halkabbra kell fogni mulatozásukat, mert kidobják őket a kocsmá előtti kövezetre.

Nagy Pesta kocsmáros, észrevétlen szedegette össze az üvegeket, poharakat, hogy biztonságosabb helyre menekítse a közeledő vihar elől.

Nem volt kétsége, olyan csörömpölés lesz hamarosan, mint legutóbb a búcsúban, amikor ez a két kőbányász, kidobálta az embereket az utcára.

Nem tudhatott arról, hogy nem lesz most semmi csörömpölés, utcára dobálás, mert ez a két Herkules legény, most nem verekedni jön. Legalábbis, nem a kocsmában feszegetik izmaikat, mert az alvégi legényeket kísérik el a felvégi lányokhoz.

A felvégi legényeknek meg van annyi eszük, hogy időben elbújnak e két markos legény elől.

A két kőbányász betért ugyan a kocsmába, hogy hangulatjavító italt kortyolgassanak, amit az alvégi legények fizettek.

A kocsmáros legnagyobb öröme, úgy léptek ki a kocsmá ajtaján, hogy egyetlen poharat, vagy borosüveget sem törtek össze.

Ám a bor megtette hatását. Teljes torokkal kurjongattak, dalolgattak, amint az alvégi legényekkel vonultak a felvégi utcában.

*„Nyisd ki babám az ajtót,
Csendesen, mert meghallják a szomszédok...”*

Dalukban csendet kértek ugyan, de legkevésbé ügyeltek erre.

Megrezdültek a kicsi házikók ablaküvegei. A bődületes hangerő akadálytalanul harsogott és tovaszállt a fehérre meszelt házak között.

Mintha nem is M. Lajos és N. Pali kőbányászokkal erősítve, közelednének az

alvégi legények, hanem azokkal a kapitális bikákkal, amelyeknek istállója az alvégi utca végénél található.

A kíváncsiabb felvégi legények egy résnyire kinyitották kapujukat, hogy kikukucskáljanak, kitől-mitől származhatnak e menydörgésszerű, fergeteges hangok.

Miután meggyőződtek, olyan gyorsan visszabújtak, mintha soha nem lestek volna ki a portáról.

A felvégi lányok nem ijedtek meg a daloló alvégi legényektől, mert kapujukat kitárták abban a reményben, hogy majd csak betéved rajta valamelyikük.

Be is tértek már az első kapun, ahol szeretettel fogadták őket. Unták már a felvégi legények basáskodását, akik maguknak akarták kisajátítani az utcabeli szép lányokat.

Amikor beköszöntek, egy rövid beszélgetés után, az a legény, akinek tetszett az itt lakó lány, így szólt a többihez:

—*Kikísérlek benneteket, mert énnekem még beszédem van itt!*

Többiek tudták, hogy a maradó legénynek kedvére való az itt lakó lány, ezért jóéjszakát kívánva, elköszöntek tőle és a ház lakóitól.

A következő házban N. Piroska nevezetű leányzó és családja lakott. Szigorú és vallásos nevelést kapott. Szülei sok-sok példával alátámasztva, bizonygatták, ha nem vigyáz,

megtörténhet a baj. Nem is akármilyen, hanem a legnagyobb bajok egyike, ami nem más, mint az, hogy másállapotba kerül. Most, az édesanya kezdte el okítani:

—Bizony, édeslányom, soha nem lehet eléggé vigyázni! Nem mindenki, olyan, mint T. Marcsa, akin a falu összes legénye végig ment, mégsem esett teherbe.

Úgyhogy, ne vedd példát róla, mert könnyen pórul járhatsz. Lehet, hogy már az első legény megcsúfit, és nem vesz feleségül. Akkor aztán örökké megesett lány maradsz, a gyereket meg zabigyereknek mondják, egész életében.

A legjobb védekezés, amikor legény beszél hozzád, nem nézel a szemibe, egyiknek sem!

Huncut, meg gazember valamennyi. Mindnek csak „az” kell! Amikor odaadod, gyorsan tovább áll.

Amikor elcsábít, elveszted tisztességedet, azt az értékedet, amit a mi családuktól kaptál örökségbe, még születésedkor. —így okította az édesanya, kinek szavai rettenetes hatással voltak a megrémült Piroskára.

Arcán őszinte riadalom tükröződött. Ő tudta csak igazán, hogy már eddig is többször került olyan helyzetbe, amikor a Sátán ezt sugallta; *fogadd el e szép legény csókját, aztán még annál is többet!*

És most, az édesanyja szavaiból kiderül, nem szabad a legény szemibe nézni. Pusztán már csak ilyen nézésből, nagy baja eshet.

A legnagyobb baj éppen az, hogy, aki most itt maradt udvarolni, nem más, mint K. Imre. Ez a legény tetszik neki legjobban. Ezért dobban nagyobbat a kicsi szíve, és sóhajtott nagyokat már a korábbi, álmatlan éjszakáin.

Az édesanya intelmei túlságosan frissen éltek emlékezetében, ezért makacsul megfogadta, nem néz a szeretett legény szemibe.

—Édes Piroskám! Mi van veled? Talán haragszol rám, hogy másfelé fordítod bájos arcocskádat?—kérdezte a szerelmes legény és a lány kezét megfogva, próbálta maga felé fordítani, de makacsul ellenállt.

Inkább a felhő mögül kibukkanó Holdat bámulta ábrándosan, amelynek fénye halvány ezüstittel vont a tájat, és az ő szemérmes arcát. Így nem látszott rajta az a pír, amely a legény kényes kérdése nyomán olyanná vált, mint a lemenni készülő Nap miatt, a biborszínű ég alja.

Ábrándozásából a legény simogató keze hozta vissza, ki most erősebben megszorította, és úgy próbálta maga felé fordítani. Várva előbbi kérdésére a választ.

—Nem haragszok, csak nem nézhetek a szemedbe!

— De miért? Ki tagadta meg, hogy a szemembe nézz? — kérdezte a legény, mire Piroska alig hallhatóan suttozta:

— Édesanyám azt mondta, ha a legény szemibe nézek, abból nagy bajom lehet! Másállapotba is kerülhetek!

A szerelmes legény értetlenül hallgatta Piroska aggodalmát, amit az édesanya okító szavai okoztak. Rövid gondolkodás után, támadt egy mentőötlete:

— Édes Piroskám, mi lenne akkor, ha behunynád ezt a két szép szemed, és mégiscsak felém fordulnál? Hiszen édesanyád azt mondta, ne nézzél a legények szemibe! Márpedig, ha ő ezt mondta, fogadd meg tanácsát. Nekem úgy is jó, ha behunyt szemmel fordulsz felém. — mondta az egyre szerelmesebb legény, és még az eddiginél is szorosabban fogta a remegő lány kezét, aki már nem ellenkezett.

Még az ezüstös Hold is elhalványodott, mert egy darabka felhő eltakarta, miután az esti homály vont a tájat.

Ebben a homályban magához ölelte az elébb megnyugtató lányt, miután mondhatni, mindenki jól járt. A szerelmes fiatalok összebújhattak, istenesen megcsókolgathatták, megölelhatték egymást.

Még mást is csinálhattak. Ám Piroska semmiképpen sem nézett a legény szemibe. Így

aztán semmi baja nem eshet. Az édesanya megnyugodhatott, mert okító szavait, szófogadó leánya meghallgatta; *jól viselkedett, szerelmeskedés közben, nem nézett a legény szemibe.*

Az égjen meg, aki a legkedvesebb

Amikor a sasos behívó megérkezett urának nevére, K. Margit még fel sem tudta fogni, mekkora veszély leselkedik az alig párhetes házasságukra. Olyan veszély, amely az egész életét átírja, anélkül, hogy bármit tehetne ellene.

Bár igaz, kapcsolatukat azért akarták mielőbb szentesíteni, egy gyors házasságkötéssel, mert közeledett a második világháború. Nemcsak ők, hanem más házasulandó fiatalok, hozták előbbre házasságkötésük idejét, a küszöbön álló háború miatt.

A lányok talán azért, hogy ne maradjanak pártában, ha a Sors, úgy hozná, akit legjobban szeretnek most, ezen a világon, nem jöhet haza a háborúból.

A legények attól féltek, hogy nem várják meg a mennyasszonyaik, akik nem győzik kivárni a hosszú éveket, ezért férjhez mennek, ahhoz, aki előbb kéri feleségül.

Bizony, a háborús évek mindenkor kiszámíthatatlanok voltak. Ha a háborúnak vége van is, következnek a hadifogság évei, melyeknek számát nehéz lenne előre megjósolni.

Többször fordult olyan elő, hogy a türelmetlen feleség, ezt írta levelében, a háborúban, vagy hadifogságban fogva tartott férjének:

—*Gyere haza minél előbb! Ha nem jössz, férjhez megyek XY-hoz, aki máris hajlandó feleségül venni!* — írta ezt olyan elszántan, mintha ifjú férje, csak kedvtelésből nem jönne haza a háborúból, vagy hadifogolytáborból.

Ha a feleség ezt írta, akkor egy mennyasszony főleg így tette, hiszen vénlánynak maradni sokkal rosszabb állapot, mint özvegyként élni életét.

K. Margit nem írt ilyen levelet a háborúban fogva tartott urának. Nem is írhatott, hiszen halálhírét, nem sokkal a frontra érkezése után megkapta.

Alig húsz évesen, özvegynek tudhatta magát és így nevezték mindazok, akik ismerték a férjét vesztett asszonykát. Bár szemrevaló fiatalasszony maradt az özvegységben is, mégis a legények legtöbbje lányokat keresett élete párjául.

Volt lány bőven, hiszen sok legény, vőlegény maradt a fronton, vagy olyan

hadifogolytáborban, ahonnan nem adhatott életjelt magáról. Bizonytalan ideig, egyik lány sem várta azt a korábbi kedvesét, akit nagyon szeretett ugyan, de nem tudott felőle semmit.

K. Margit, az alig kinyílt rózsabimbó, irigykedve, vágyakozva nézte a hasonlókorú fiatalasszonyokat, akikhez a kiszámíthatatlan Sors nem volt ilyen kegyetlen. Nem tudta elfogadni, hogy élete végéig magányban, szerelem nélkül élje életét. Háborgó lelke keserűvé, magányossá tette, hiszen a legények nem akartak udvarolni, annak ellenére, hogy vonzónak találták.

Próbálkoztak futókalanddal, de ő ettől sokkal többre vágyott. Mivel nem volt gazdag sem, a legények nem akartak többet egy futókalandnál. Házasságra ott voltak a gazdag lányok, akik, a legény szűke időben, nem válogattak.

Mindenképpen férjhez akartak menni, mert ekkoriban, még nem ismertek annál nagyobb szégyent, ha valaki vénlány marad. Még akkor is feleségül mentek a kérőhöz, ha már a házasságkötés idején sem tetszett. Legfeljebb egy-két hónap eltelte után, elváltak.

Az elvált asszony sokkal rangosabbnak számított a vénlánynál, és kapósabb volt a férfiember számára. Talán azért, mert úgy gondolták, ez már tetszett valakinek, de a vénlány nem.

Margit egészséges, fiatal özvegy, egyre nehezebben viselte el az özvegyiséggel nyakába zúduló életet. Hosszúnak tűnő éjszakáin, álmatlanul forgott azon az ágyon, amelyen a kegyetlen Sors jóvoltából, talán már mindig egyedül kell feküdnie. Hideg időben is túlságosan melegnek érezte a takarót, melyet ébredéskor, legtöbbször, az ágya mellett talált.

Leizzadva ébredt, amit komoly betegségnek tudtak be szülei. Pedig nem volt semmi baja, csak a kielégületlen szerelem miatt vált izgága, zsörtölődő özvegyasszonnyá. Aggódó szüleinek nem merte mondani, akik csak a betegségre gondoltak.

Kell-e annál komolyabb betegség, ha egy egészséges, fiatalasszony vágyai nem teljesülnek? Még reményt sem látva arra, hogy ez az állapot, valamikor majd másképpen lesz. Ő nem akarta életét csak ábrándok közt élni, olyan vágyak között, melyeket soha nem követhet beteljesülés.

Már két év telt el, hogy halálhírét hozták a háborúban meghalt férjének. Ahogyan telt az idő, úgy vált egyre erősebbé a nyugtát nem hagyó gondolat; *bármi áron, de párt kell fognia, mert ez az üres, kielégületlen vágyakozás, teljesen felemészti egészségét.*

Ezen a meleg, nyári nappalon, vállán által vetett kapával, indult a Vaslápa felé, kukoricát kapálni. Az égen báránnyfelhők

kergették egymást, olykor eltakarva a meleget sugárzó, vakító napkorongot.

Trillázó pacsirták, a magasban kűszó bárányfelhők szomszédságában, egyhelyben röpködve, énekelték szerelmes dalukat. Talán párjuknak énekelték, kik lent, a hullámzó búzatáblák valamelyikében, tojásaikat költötték.

Bár ritkán volt jó hangulatban, most, a gyaloglása közben, mégis egy szerelmes dalt dúdolgatott, majd egyre hangosabban énekelt.

Kedves, bársonyos hangja felemelkedett a csövesedő kukoricatáblák fölé. Az enyhe szellő szárnyán tovaszállt a határban, hogy az ott munkálkodók hallják, csordultig telve van a szíve szerelemmel.

Talán tudatosan emelte meg csilingelő hangját, hiszen annak a kukoricaföldnek végénél kellett elhaladnia, ahol Cs. Miklós, két lovával ekézte a gazosodó kukoricát, az apósától kapott földecskéjén.

Margitnak nem volt közömbös a kukoricaföldön munkálkodó Miklós. Hiába volt házasember, mégis vágyakozva nézte, amikor csak találkoztak. Talán álmatlan éjszakáin is órá gondolt, amikor elviselhetetlen melegséget érzett testében, lelkében.

A fiatalférfi szintén szimpátiát táplált irányába, aki már régen észrevette, tetszik az özvegynek. Volt idő, amikor arra gondolt,

elhagyja a módosabb asszonyát, és feleségül kéri.

Még nem született gyerekük, így különösebb akadálya nem lett volna, ha felesége jelentős hozományát nem sajnálja.

Miután meghallotta az özvegy csilingelő énekét, megállította az igavonó lovakat, és várta, amint közelebb ér.

—De szép hangod van, Margitkám! Még a pacsirta is megszégyellheti magát, ott a magasban.— mutatott az Ég felé, miközben szólt a közeledő özvegyre, aki meglepetést színlelt. Pedig már messziről megismerte az ekéző fiatalembert, ám mégis hirtelen elpirult.

—No, azért nem kell így elpirulnod! Nem kell szégyellned azt a képességet, amivel Isten áldott meg.—mondta Miklós, majd odalépett a fejét lehajtó özvegyhez, akinek kezét megfogva, a vállán átölelte. Az előbb még daloló, éneklő asszony remegni kezdett.

Talán most tudatosult benne a szomorú valóság, két éve annak, amikor őt utoljára férfi ölelte. Ez a felismerés bátorságot adott. Nem törődve azzal, esetleg látja őket valaki, nem tiltakozott a hirtelen jött ölelés ellen.

Ám, aki megölelte, már előbb körül tekintett a határban, ahol a meleg, nyári nappalon senkit sem láthatott. Az aratás még nem kezdődött el, de a búzatáblák már szókültni kezdtek.

Hogy a kukoricásban meddig ölekeztek, még maguk sem tudták. A türelmetlen lovak, a kukoricával beültetett földet kaparták lábukkal, és halkán nyerítettek, amikor már túl hosszúnak találták az ölelés idejét.

A továbbiakban, így lopták a szerelmet, ameddig csak lehetett. Bujkáltak addig, amíg egyszer mégiscsak rajtavesztettek. Ilonka, a megcsalt asszony, rajta kapta őket. Amikor minden kitudódott, válaszút elé állította hűtlen férjét:

— Vége a hazugságnak! Nem tűröm tovább, hogy engem csalj, egy másik asszonnyal!

Most, és itt, adjál választ! Engem választ, vagy Margitot?

A hűtlen férj, néhány másodperc eltelte után, felébredt abból a kábultságból, amelybe felesége határozott kérdése miatt került:

—Margitot választom! —mondta lehajtott fővel, mintha szégyellné tettét, majd szavainak bizonyosságául, megfogta az özvegy kezét. E tettevel kilépett a gazdagságból, mert Margittal most a szegénységet választotta.

Ilonka nem szólt többet hűtlen férjéhez, hanem annak új asszonya felé fordulva, könnyes szemmel zokogta:

—Elszeretted a férjemet K. Margit! Legyél átkozott egész életedben.

Az éjjen meg, aki a legkedvesebb!

Teltek az évek. Sok tavaszon olvadt már el a hó, és nyílt ki a tarka, tavaszi virágok tengere a Kaptárréten. Boldogan élt Miklós és Margit, aki egy év múltán megszülte leánygyermekét.

Az egészséges kisleány, nagylánnyá serdült az évek folyamán. Szépségét mindenki megcsodálta, aki jóságával, szépségével nagyon sok örömet adott szerető szüleinek. A szülők boldogsága határtalan volt. Miklós boldogan mondta az új asszonyának:

—Kedves Margitkám!

Ez a leány, fiatalságunk öröme, öregségünk támasza, és halálunk után az emlékezőnk lesz. Ekkor ezt, még joggal gondolhatta.

A legények gyakran járogattak el házuk előtt, abban a reményben, hogy legalább egy pillanatra, megpillanthatják a falu egyik, legszebb lányát.

A bálban egymás kezéből kapkodták a legények. Aztán eljött annak az ideje, hogy az egyik legény megkérte kezét, miután igent mondott és ettől kezdve, annak menyasszonya lett.

Mint menyasszony, a többi szomolyai fiatallal, abba a csemetekertbe járt dolgozni, amely a mezőkövesdi Zsóri fürdő közelében működött az 1960-as, 70-es években.

Az akkori közlekedési viszonyok miatt, nem jártak mindennap haza, hanem a csemetekert melletti munkásszállóban kaptak elhelyezést.

A késő, novemberi, csípős szelek, a fákról lehullott, sárgult faleveleket kotorták a munkásszállás épületének szegleteibe. A rosszul záródó nyílászárókon, borzongató hideg áramlott a szállás helyiségeibe.

Cs. Mancsi, a mennyasszony, Sz. Mariska, fázósan fogták szorosabbra ruháikat, amikor a munkavégzés után, beléptek a fűtetlen munkásszálló egyik szobájába. A többi munkások csak később érkeztek.

— Én azt mondom, gyűjtsünk be a kályhába, mert megvesz bennünket az isten hidege! — mondta reszketve Cs. Mancsi, amit Mariska csak helyeselni tudott, hiszen ő is nagyon fázott:

— Gyere, menjünk ki az épület mellé és szedjük tűzrevalót. — javasolta Mariska, majd mindketten kiléptek az épületből és a hűvös, novemberi szélben, fázósan szedegették a lehullott gallyakat.

Amikor a begyűjtáshoz elegendő gallyat összeszedtek, bevitték az épületbe, majd a kályhába téve, próbálták meggyújtani, de nem sikerült. A nyers, nedves fa nem akart lángra lobbanni.

Manci gondolt egyet, és az üvegben tárolt gázolajból lötytyintett a pislákoló kályhába. Olyan szerencsétlenül sikerült a gázolaj öntése, hogy nemcsak a kályhába került belőle, hanem a ruhájára is.

A kályhából kicsapódó láng elérte az olajjal leöntött ruháját, amely égőfáklyaként lobbant lángra.

A két lány teljesen megbénult az ijedségtől. Egy rövid idő eltelte után, Mariska rohant ki az épületből, hogy segítséget hozzon.

A szerencsétlenül járt Manci, sikoltozva rohant utána. Minél jobban futott, annál jobban égett, tetőtől-talpig, világító fáklyaként égett ruhája, és égett már mindene.

Távolabb tartózkodott a járáshibás B. Miklós, feleségével. Láthatták, amint az épületből kirohanó, égő lány, nekiiramodik a határnak, miközben velőtrázóan sikoltozik.

Mikorra mégis utolérték a segítségére sietők, Manci az ijedségtől, és a szörnyű fájdalomtól, elájult.

Anyyira megégett, hogy az orvosok sem tudtak rajta segíteni. Cs. Manci, a mennyasszony, szörnyű kínok közt szenvedett.

K. Margit egyetlen leánya, a szép mennyasszony, életét vesztette.

Nem lévén több gyermekük, elvesztették életük értelmét.

A házaspár gyakran kijárt a temetőbe, a kedves sírhalmot gondozni, amely alatt az a

lány pihent, amely a legkedvesebb volt nekik. Mint korábban mondták: *Fiatalságunk öröme, öregségünk támasza, és halálunk utáni megemlékezőnk.*

Most, férjének első felesége jutott eszükbe, aki így átkozta meg őket:

„Az égjen meg, aki a legkedvesebb!”

Főztünk, de nem ettünk!

Nagymamám, Szalóki Marcsó{ Mária } emlékére.

Még csak nem is pirkadt a keleti égbolton, amikor S. -ék portáján már ébren volt a család apraja-nagyja. Etették az igavonó teheneket, melyek azt a szekeret vontatják majd le a búzaföldre, amelyre a családfő, az aratáshoz szükséges szerszámokat nagy gondossággal felrakta.

Az bizony igaz, oda kell figyelni, nehogy otthon maradjon valami, ami a búzaaratáshoz nélkülözhetetlen. Mert szükség van a kaszára, kaszaülőre, kaszaverő kalapácsra, a fénre {élező}, szükség van a sarlóra, villára, a nagy brúgóra {gereblyére}, és még ki tudná megmondani mi minden, kell egy aratáshoz.

Persze, kell még oda étel-ital, mert valamiből erőt kell nyerni, ehhez az erős munkához. Nemcsak erős munka, de a meleg is nagyon megviseli a munkálkodó embert. Ám mondhatná bárki; *mikor legyen meleg, ha nem aratáskor?*

Mindennek ellenére, örömmel dolgozik a család, mert tudja, ha sikerül betakarítani a búzatermést, akkor egy éven keresztül, már nem halnak éhen.

Még a kukoricát kell ősszel betakarítani, amit a jószágokkal feletetnek, amitől meghízik a disznó. A szőlőt is le kell majd szüretelni, amiből kiforr a finom borocska.

Ha van kenyér, van hús, van bor, tüzelő, egészség, akkor a parasztember nem cserélne a római pápával sem.

Télen etetgeti a jószágokat, sepergeti a havat, tűzrevaló fát vág, fűti a kemencét, amely a meleg mellett, még a kenyeret, kalácsot is kisüti. Ha ezt mind megteszi, elégedettség tapasztalható rajta. A maga ura, nem parancsol neki senki.

Ekkoriban élő parasztember még nem tudhatja, hogy késői utódai, olyan kényelemben élhetnek majd a jövőben, amelyben nem kell aratni, nem kell szüretelni, állatokat etetni, tűzifát vágni. Mindezek ellenére, *mégsem ismerős számukra a mosoly, a derű.* Utódaik, a folyamatosan fényesedő technikai vívmányok megszerzéséért való

harcban, ilyen ritkaságokról, *mint a derű, a mosoly*, már csak hírből hallanak.

A falu lakói nem láthatnak a jövőbe, így nem irigykednek késői utódaikra, hanem végzik az aratás nehéz munkáját. Mindenki a határban van. Nem marad a faluban csak pici gyerek és az idős ember.

S. Imre portáján sem marad más, mint öreganyó, öregapó és a két kisebb gyerek. A nagyobbak, a másik kettő, már az aratásnál segédkeznek.

Bárki nagy tévedésbe esik akkor, ha úgy gondolja, az otthonmaradók, nem csinálnak semmit. Ugyanis, etetik az állatokat, vigyáznak a kisebb gyerekekre, Pistikére és Jancsikára. Mindemellett, öreganyónak főznie kellene valamit az este folyamán, fáradtan hazatérő, éhes aratóknak.

—Mit főzünk vacsorára Pistike?—kérdezi hétéves unokáját öreganyó, akinek nem jut eszébe semmi, olyan étel, amit mindannyian szeretnek, és persze, nem jár túl sok munkával.

—Tudod mama, nem vagyok válogatós én sem, meg Jancsika sem. Mégis azt mondom, főzzél nekünk babfőzeléket, amibe füstölt kolbászból karikákat vagdalhatsz, de igen bőven.

De nem rontod el az ételt akkor sem, ha sok, füstölt oldalast is teszel még bele. Az sem

baj, ha több lesz benne a hús, mint a bab. A hússal nem lehet elrontani a babfőzeléket.

Az sem baj, ha tejföllel bőségesen behabarod, miután, olyan finom lesz, hogy még a macskánk is megnyalná száját, ha engednénk belenyalni a megfőtt ételbe—adta nagymamája kérdésére tanácsát Pistike, mire az, mosolyogva mondta:

— Jól van édes, kis unokám. Olyan finomat főzünk, mire az aratók hazaérnek, hogy az egész falu koldusa megérzi illatát, és sürgősen kérnek bebocsátást, üres edényeikkel a portánkra.

Nagymama szavaira Jancsika, a másik unoka, boldogan kiáltott fel.

— Édes nagymama, én már azt sem bánám, ha az asztalon párologna ez az étel, mert annyira megkívántam!

— Ha ennyire szeretnétek enni belőle, akkor segítsetek nekem a főzésben. Jancsika segít a bab válogatásában, te meg Pistikém, a sparheltbe raksz nekem tüzet. — kérte két unokáját, akik máris nekifogtak a kapott feladat elvégzésének.

Pistike egy egész csomó száraz gallyat szedett össze. Jancsika a főzésre szánt babot válogatta, majd kirostálta a mosás előtt, hogy a főzésre alkalmas legyen.

Nagymama előhozta a kamrából a zsírt, a kolbászt, paprikát és kiválasztotta azt a

legnagyobb fazekat, amely a család ételének főzésére elegendő nagyságúnak bizonyult.

Majdnem teljesen teleöntötte vízzel, miután feltette arra a tűzhelyre, melyet a Pistike rakta tűz, már teljesen felhevített.

Jancsika által megtisztított babot beáztatta, és a fazékba öntötte. Főzés közben puhulgatott a bab, majd nagymama egymásután rakosgatta bele azokat a fontos kiegészítőket, kellékeket, amelyek nem szokták elrontani a finomnak ígérkező babfőzeléket.

Ilyenek a fokhagyma, vöröshagyma, kolbász, füstölt oldalas, paprika, és még egy csomó, olyan finomság, amely kizárólag nagymama receptje, és soha, senki másnak nem árulja el.

Ahogy telt a főzés ideje, úgy nyalogatta a száját Pistike és Jancsika. De közelebb jött a Vitéz kutya, amely olyan neveltlenségről akart tanúbizonyságot tenni, hogy menten belekóstol a forró, észtvesztően étvágygerjesztő, illatos babfőzelékbe.

Közelebb jött a macska is. Ám ő nemcsak a farkát csóválta némán, mint a Vitéz kutya, hanem egyre idegesítőbb nyávogásba kezdett, ami Marcsó mama idegeinek tűrőképességét ugyancsak próbára tette.

—Sicc el innen, te nyavalyás! Hogy a víz enne már meg a nyávogásoddal együtt! Képes lennél a forró ételbe belenyalni, mielőtt az aratók megkóstolnák. Egésznap csak

heverészel a húst adó árnyékban. Nem gondolsz az aratókra, akik ebben az iszonyatos melegben, a te részedre is szenvednek a jövő évi kenyérért. —korholta a szemtelen állatot és megsuhogtatta azt a botot, melyet az unokái hatásosabb nevelésére tartogatott, a konyha egyik szegletében.

Már a főzés vége felé járt az idő, amikor a két gyerek nem bírta elviselni a finomnak ígérkező babfőzelék illatozását, ezért a kutyához, macskához hasonlóan, kóistolót követeltek:

—Nagymama! Mamám! Hadd kóistoljuk már meg, hiszen már annyira kívánósak vagyunk!—könyörgött Pistike, amivel Jancsika is egyetértett, mert közelebb húzódott az illatozó nagyfazékhoz.

Marcsó mama nem tudott ellenállni unokái kívánós tekinteteinek, ezért két evőkanálnyi ételt kimerített, a nem teljesen főtt, forró ételből, és unokái felé nyújtotta:

—No, No! Vigyázzatok, mert megégeti a szátokat, amilyen mohón szoktatok falatozni!—figyelmeztette, éhes unokáit, kik mohón nyelték volna le a finom főzeléket, ha nem óvják őket ettől a falánkságtól.

—Jaj, de finom! Vegyük már le a tűzhelyről, hiszen megfőtt teljesen! —lelkendezett Pistike, de Jancsika sem gondolta másképpen.

—Legyetek még egy kis türelemmel. Egy kicsit még forralgassuk, majd behabarom tejszerű habarással, aztán ehettek annyit, amennyit csak akartok. —csillapította a tűzhely körül nyüzsgő, éhes unokáit.

A nyitott konyha ajtaján kiáramló kellemes illatok tovaterjedtek a portán. A portáról átillantak a szomszédba, ahol Pesta bátyó az ég felé emelte orrát, és úgy szólt élete párjának, Panni mamának:

— Érzed-e Pannikám, milyen finom babfőzeléket főz ez a Szalóki Marcsó?

— Érzem bizony, jó lenne már megkóstolni, de annyi éhes száj van arra az ételre, mint a hangyabolyra esett almára.— mondta a valós igazságot, miután Pesta bátyónak be kellett látnia, hogy számukra nem lesz semmilyen kóstoló.

Ekkor még senki sem tudhatta, hogy másnak sem lesz. Annyi bizonyos, hogy Marcsó mama, a gyerekek legnagyobb öröme, azt állapította meg, hogy még a legkeményebb bab is megfőtt már erre az időre.

Nincsen más hátra, mint egy kevés ecettel, egy picit savanykás ízt adni a majdnem megfőtt ételnek. Aztán már, olyan illata lesz, amely nemcsak a szomszédba lesz érezhető, hanem az egész alvégen tovaterjed.

A szekrényből előkotorta az ecetes üveget, majd óvatosan egy kanálba öntött belőle, és onnan a forró ételbe.

Amikor kavargatta a fõvésben levõ ételt, valami szokatlan szagot szippantott fel a gõzölgõ fazékból. Pillanatnyi dermedtség után, rémülten felkapta az ecetesüveget és beleszagolt:

— Jaj Istenem! Mit csináltam? Végem van!

— Mi történt nagymama? — kérdezte a nagyobb unoka, Pistike, aki most rosszat sejtett, nagyon rosszat.

— Denaturált szesz! Azt öntöttem ecet helyett a babfõzelékbe! Jaj, jaj, jaj! Mit adok a hazatérõ, éhes aratóknak?

Jajgatott Marcsó mama keservesen és ez a fájdalmas siránkozás átterjedt az unokáira, akikben egyetlen pillanat alatt tudatosult; *a finom babfõzelék, már csak az álmukban létezik.*

A Vitéz kutya könnyezõ szemeivel nézett a semmibe és halkán vakkantgatott. Úgy nyávogott a macska is, mintha a legnagyobb veszteség õt érte volna az étel pusztulásával.

Marcsó mama emberelte meg magát elõször, miután a forró babfõzelékkel tele fazekat felkapva, a trágyadombhoz vitte. Egy határozott mozdulattal kiborította, amely

párolgott még egy ideig, majd a párája is elszállt.

A Vitéz tett még egy utolsó próbát. Orrát már az alig párolgó főzelékbe dugta, majd gyorsan kihúzta. Nem ízlett neki.

Ebben a babfőzeléket sirató csendben, Pistike bölcs megállapítását lehetett hallani:

Főztünk, de nem ettünk!

Vincze Gyura{*György*} bíró fényképének
megtalálása

„A 19-ik és 20-ik század fordulóján, 36
esztendőn keresztül, {1879—1915 október 19-
ig, haláláig} ő a falu bírója. {Sírhelye a

ravatalozó hátsó falától másfél méterre található} A 76 éves Gubancsikné-Víg Piroska, egykori könyvtáros, elmondása szerint, a gyerekkorának öregje-Szabó Péter—{*ragadvány nevén Pecsénye, aki halottkém is volt akkoriban a faluban*} mondta neki, hogy Gárdonyi Géza kijárt a bíróhoz. Humoros írásában róla mintázta Göre Gábort, a Kátsa cigányt pedig Antus Mari apjáról, míg Durbints sógort egy Bóta nevezetű személyről, akinek keresztnevére már nem emlékezik.

„Ferencz József király, kitüntető koronás érdemkeresztet adományoz jó munkájának elismeréséül. A királyi kitüntetés egy érdemekben megőszült községi tisztviselőt ért, ki 36 év bírói munkásságával oly érdemeket szerzett, oly eredményt ért el, mely kevés embernek adatott osztályrészü. A becsületes munka, a feljebb valók iránti tisztelet tették arra érdemessé, hogy a király, mint kiválasztottat kitüntesse”. { Szomolyai Tükör 2005. 5 szám. 10-ik oldal. }

Sírhelye, a ravatalozó hátsó falától másfél méterre található. A nagy kőkeresztjének felirata: *Vincze György családi sírhelye.*”

{ „Szomolyai dombok alján” című könyvből
idézett szöveg }

Nemcsak a régi iratokból, hanem a faluban élő szájhagyományból tudni lehetett,

hogy 1879 és 1915 között, olyan bírója volt a falunak, aki 36 éven keresztül töltötte be ezt a tisztséget.

Aki ennyi ideig vezeti a falut, az mindenképpen élvezhette a falu lakóinak bizalmát. Mint kiderült, a felettesei, hasonlóképen elégedettek voltak munkájával. Ezért engedték, hogy ennyi éven keresztül, ő legyen a falu első embere.

A további kutakodásból kiderült, hogy maga a király, Ferencz József, szintén kitüntette jó munkájának elismeréséül. Különleges kegynek számított az akkori időkben, hogy egy ilyen kisfalu bírójának, mint Szomolya, „*kitüntető érdemkeresztet*„ adományoz a király.

Mindebből eleve adódik a kíváncsiság, vajon, milyen volt a bíró? Hogy nézett ki egyáltalán?

A sok kutatás ellenére sem találtam róla semmilyen fotót, amelyről megláthatnám, hogyan is nézett ki a falu híres bírója? Hogyan nézett ki Vincze György bíró, akit a falu, Vincze Gyurának nevezett akkoriban, és manapság is így él az idősebbek emlékezetében.

Azzal kezdtem, hogy a leszármazottaknál kutakodtam. Ám a népes rokonságánál nem találtam egyetlen fényképet sem. Jól tudom, hogy ebben az időben még nem sok fénykép készült. De egy királyi kitüntetett bíróról, mégiscsak készülni kellett valamilyen fotónak.

Ehhez a feltételezéshez kitartóan ragaszkodtam. A sikertelen keresést már kezdtem feladni.

A falu egykori könyvtárosának, a 80 éves Gubancsikné Vig Piroskának, beszéltem a keresési kudarcomról, amire ő vígasztalt, buzdított a további kutakodásra:

—Ne add fel ilyen könnyen, Dénes! Én azt mondom, hogy ne hallgass a rokonaira, amikor azt mondják, hogy nincsen róla semmilyen fénykép. Lehet, hogy nem tudnak semmilyen bírói képről, de mégis kell lennie, valahol.

Él még a Vincze Gyura bíró unokájának felesége, akinek háza azon a portán épült, ahol a híres bíró élt a régi házában. Kérd meg őt, hogy engedjen fel a ház padlására, ahol a sok lim-lom között, kitudja, mit nem lehet találni. — buzdított a további keresésre, amit jó ötletnek találtam.

Újabb reményekkel felvértezve, indultam a bíró unokájának özvegyéhez, a 80 éves, Daragó Mariska nénihez, aki nagyot nézett, amikor kutakodásra, házának padlására kértem bebocsátást:

—Bíró fénykép? Nincs itt semmilyen fénykép! — mondta határozottan és szavai nagyon őszintén hangzottak.

—Kedves Mariska néni, én azért mégis arra kérném, engedjen fel a padlásra, hátha

találok ott valamit. — kértem kitartóan, mire így szólt:

—Ez a ház már nem az eredeti bírói ház, mert régen át lett építve! Így aztán, ha volt is valamilyen fénykép róla, régen elveszett.

—Én mégis arra kérném, engedje meg, hogy széjjel nézzek a padlásán.

Hátha valaki, a régi házból, a felépült új házba, áttette a sok lim-lom közé, és az óta is ott porosodik. —kértem kitartóan, mire mégiscsak beleegyezett a kutakodásomba.

Nem csodálkozok azon, hogy nehezen egyezett bele, hiszen legtöbben el sem bírják képzelni, hogy valaki, minden anyagi haszon reménye nélkül, keresgessen egy nagyon poros, és nagyon pókhálós padláson.

Miután megengedte a keresést, mutatta az utat a kamra felé, mert onnan nyílt a padlásajtó, a nagy reményeket tápláló padlásra.

A feljáró létra szüette fokaikat nézve, azon gondolkodtam, hogy érdemes e bizonytalan eredmény reményében veszélyeztetnem, hiszen már én is 70 éves vagyok.

Mariska néni sem rejtette aggályait véka alá, ezért máris megjegyezte:

—Ez a létra annyira rossz, hogy már évek óta nem mert felmenni senki a padlásra. Igaz, nincsen is ott semmi, amiért érdemes lenne felmenni.

—Ha már itt vagyok, akkor mégiscsak felmegyek. — mondtam elszántan, és nagyon lassan lépegettem a szüette létrán felfelé.

Már a padlás másik végében voltam, de még ott is hallottam Mariska néni aggódó szavait, amire már nem igazán figyeltem oda.

Feltoltam néhány cserepet, miután kivilágosodott az eddig homályban rejtőzködő padlás. Mindenféle lim-lomot láttam szanaszéjjel heverve, a padlás különböző részein. Bekeretezett szentképek porosodtak egymásra rakva, de egyik sem hasonlított az általam elképzelt bíróra, még akkor sem, amikor a portól megszabadítottam őket.

Lehangoltam vettem tudomásul, hogy soha nem láthatom meg a királyi kitüntetett, Vincze Gyura bíró, arcának vonásait.

Már éppen indulni akartam a lejáratí létrához, amikor megbotlott a lábam egy szüette, poros, kerek guzsalyba. Majdnem elestem, amikor támaszul, a padlásra hirtelen letett kezemmel, egy rongypokrócot rántottam meg.

A pokróc alól egy rozoga képkeret sarka bukkant ki a semmiből. Abban a pillanatban lázba jöttem, és rántottam ki teljes nagyságában, egy nagyon poros képet.

Azt, hogy ki, vagy mi van a képen, nem lehetett látni a több évtized alatt rárakódó portól. Gyorsan törölgetni kezdtem üvegét az

előbbi pokróccal, mire elállt még a lélegzetem is.

Egy keménykalapos öregúr, magyaros ruhában, dús bajusszal, és érdeklődő tekintettel nézett rám. Mintha kíváncsi lenne, ki az, aki ennyi év után, lehúzta róla a rongypokrócot és letörölte a vastag porréteget.

Ekkor hallottam Mariska néni szavait, aki ez előbbi zajos esésemre, nyugtalanul kiáltott fel a padlásra:

—Csak nem történt valami bajod?

—Nem! Nem! Csak megbotlottam egy kicsit, de nem történt semmi bajom! — nyugtattam meg, és fogtam a kincsemet, majd óvatosan lépve a létrára, indultam lefelé, a biztonságosabb kamrába.

Lent aztán volt nagy izgalom. Mindketten megörültünk a régóta elveszett, talált tárgynak, amit nagy gondossággal törölgettem, hogy még jobban látható legyen.

A védőüveg törölgetésével sem lett sokkal láthatóbb az eddig rejtőzködő kép, hiszen sok évtized pora rakódott rá, amely minden bizonnyal, száz évnél is régebben készülhetett.

Levettem a takaró üveget, amelynek a másik oldalát is vastagan takarta a por. E cselekvésem után, teljesen kitisztult a híres bírő arcvonása, kalapja, kabátja.

Mariska néni már simogatni akarta az előkerült képet, amikor egy hirtelen jövő,

balsejtelmes gondolattól vezérelve, elkaptam a kezét.

—Ne! Ne!— szoltam kétségbeesetten és előkaptam táskámból a digitális fényképezőgépet, amivel három fotót készítettem.

Mindezt nagyon jól tettem. A következő másodpercekben, drámai pillanatok következtek. Amikor a keretből, óvatosan, emelni kezdtem a képet, kártyavárként omlott össze, ezernyi darabra. A több mint száz éve készült kép, szemünk láttára semmisült meg.

Az eltelt évszázad alatt, vastag papírját teljesen megette a moly.

—Látod Dénes! Még az Isten sem akarja, hogy Vincze Gyura bíró fényképe megmaradjon az utókornak!— mondta lehangoltan Mariska néni, de én megnyugtattam:

—Éppen az, hogy még az Isten is azt akarja, hogy megmaradjon. Ő sugallta, hogy fotózzam le, mielőtt hozzá nyúlunk, mielőtt darabjaira hull! — nyugtattam meg, és megsimogattam a fényképezőgépet, amiben digitálisan tárolva, a homlokán kisebb sérüléssel ugyan, de mégiscsak megmarad a jövőnek.

Hazaérve Egerbe, egy A/4 lapra kinyomtatattam, bekereteztettem, majd Szomolyára kivittem a polgármesteri hivatalba.

A falu vezetése feltette a falra, a régi képek sorai közé. Azóta Vincze Gyura {György} királyi kitüntetett bíró, a falu egykori vezetőemberének fotója {1879 — 1915-ig} itt található. Innen nézi utódait.

Csak egy maréknyi föld

{Kereszttestvérünk emlékére}

Mindenkivel megesett már, hogy halogatása miatt, olyasmiről késett le, ami pótolhatatlan, örökké fájó emlék marad a szívében.

Kereszttestvérünk, K. P. Zoltán betegségéről kaptunk híreket és terveztük látogatását. Mindig közbejött valami, ami arra adott okot, hogy ezt elhalasztottuk.

Zoli kereszttestvérünk, barátunk, osztálytársunk, nagyon messze költözött családjával Szomolyáról. Egészen a román határig, le Nagyérre. A róla érkező hírekben mindig azt hallottuk, hogy nem tud megnyugodni, nem érzi jól magát, a szülőfalujától távoli vidéken.

Nem most találták ki, hogy az öreg fát nem szabad átültetni, mert igaziból soha nem szokott sikerülni ez a késői átültetés. Családjá, gyerekei miatt vállalta ezt az áldozatot, ám erre ráment az egészsége.

Amikor meghallottuk, hogy beteg, Józsi öcsémmel terveztük őt meglátogatni, aki hozzám hasonlóan, szintén hetven év felett számlálja éveit.

Az utazást, ebben a korban, tovább halogatja, tervezgeti az ember, mintahogyan ezt halogatni lehetne. Nem is beszélve arról, ha olyan helyen, olyan oldalágon van ez a település, ami lakóhelyünkötől nemcsak messze, de nagyon körülményes utazással érhető el.

Márpedig az utazást, egy nap alatt véghez kell vinni, mert az öregkori egészségi problémák miatt, csak olyan helyre akarunk elutazni, ami egy nap alatt megjárható tömegközlekedési eszközzel.

Gondoltuk, van még időnk, nem olyan súlyos a betegsége, ami egy kis halogatást sem engedne meg. Nagyon lesújtott bennünket a szomorú hír, hogy Zoli barátunk átadta lelkét a Teremtőjének, nem győzte kivárni a látogatásunkat.

A temetését már semmiképpen sem akartuk lekésni. Csatlakoztunk azokhoz, akik e távoli helyre, személykocsival utazva, akarják megadni a végtisztességet, annak a barátunknak, kinek mindig visszavágyott szíve, az Eger városa melletti Szomolyára.

A családja, temetési helyéül sem választotta régi szülőfaluját. Úgy döntöttünk, mivel nem a régi falujában lesz nyugvóhelye, a

temetésre viszünk *egy marék földet*, az egykori, szomolyai házához tartozó kertből.

Bár az új tulajdonos biztosan megengedte volna, nem kértem engedélyt, hanem a drótkerítésen benyúlva, kimarkoltam *egy maréknyi földet*, és egy nejlon tasakba tettem.

Az elmaradt beteglátogatás miatti lelkiismeretünket csak az enyhítette, hogy visszük az egy marékföldet, amiért Zoli barátunk megbocsátja nekünk az elmaradt beteglátogatást.

Suhant mellettünk az alföldi táj, amikor a nyári hőségben haladtunk Nagyér felé. Már közel jártunk a községhez, amikor hirtelen rémület ült ki arcomra:

— A föld! Az egy marék föld!— fordultam kétségbeesetten Józsi felé, aki nem tudta elképzelni, mi lett az egy marék földdel.

—Mi van vele?—kérdezte most már ő is aggódva, mert látta rajtam, hogy valami jóvátehetetlen dolog történt.

—Otthon maradt... a kiskapu mellett... amikor a zárás miatt, kezemből letettem a földre!

—Most már mindegy! Van a földnél fontosabb is! Zolit el kell temetni azzal a földdel, ami van.—mondta Józsi nagy bölcsen, mire a kocsiban ülők helyeslően bölintottak.

Az otthon maradt föld tudata, tovább mélyítette a gyász miatti borús hangulatunkat, miután alig beszéltünk az út hátralevő részén.

A gyászoló család könnyező szemekkel fogadott bennünket és Zoli felesége gondoskodott arról, hogy még fájóbb legyen a mi gyászunk is:

— Jaj! Jaj! Nem gondoljátok, mennyire várt titeket! Mindig csak azt kérdezte, mikor jönnek már a kereszttestvérei?

Vigasztaltuk, hogy majd jöttök, de nem győzte kivárni, csendesen elaludt.

A temetés egész ideje alatt azon gondolkodtam, miképpen tudnánk pótolni mulasztásunkat. Igaziból már nem lehet pótolni, mert a koporsóra nem tudjuk rászórni még akkor sem, ha valamikor, utólag, elhozzuk az egy marék földet.

Ha nem a koporsóra, akkor a sír mellett kaparunk egy lyukat, és abba öntsük, nehogy az eső elmossa.

Hazai föld hiányában, nagyéri földet hintettünk koporsójára, miközben mindketten arra gondoltunk, hogy az otthonmaradt földet, el kell hoznunk sírjára. Ezzel mi tartozunk neki. Lelkiismeretünk megnyugszik, és remélhetőleg, ő is nyugodtabban alussza örökálmát, a hozott hazai föld közelségében.

Sokáig nem halaszthatjuk az utat, ezt közös megegyezéssel eldöntöttük. Amikor vége lett a nyári, nagy melegnek, elindultunk ismét Nagyér felé. Ám most, vonattal. Interneten lett kinézve a menetrend, ami legmegbízhatóbbnak van kimondva.

A színesedő fák levelei a szeptember végét hirdették ezen a kora őszi hajnalon, amikor Egerből végre elindult velünk 4 óra 40 perckor a vonat. Utunk mellett nem láttunk már gólyákat, énekes madarakat, melyek elrepültek melegebb vidékekre.

A lehulló, sokszínű faleveleket kotorta az őszi szél, amerre csak kitekintettünk a vonat ablakából. A pihenni térő természet, óhatatlanul az elmúlást jutatta ismét eszünkbe, mintha elfeledkeztünk volna arról, hogy mi célból ültünk most vonatra.

Sok-sok átszállással történhet az utazás, mert távol esik a fővonalaktól. Úgy gondoltuk, hogy máris rossz irányba megy velünk a vonat, amely nyugat felé, Hatvan városa felé robogott, holott déli irányban van Nagyér, Zoli barátunk örök nyugóhelye.

Hatvan városának vasútállomásán, alig tizenhárom perc eltelte után, átszállhattunk a Szolnok felé induló vonatra, ahogyan a menetrendről kiírt papírunk ezt nekünk diktálta.

Ahogyan ezt a papírlapot tanulmányoztam utazásunk közben, láthattam, a szolnoki átszállás sikeressége, sok bizonytalanságot tartogat számunkra.

Csak öt perc áll rendelkezésünkre ahhoz, hogy átszálljunk a Mezőtúr, Tótkomlós felé induló vonatra, ahol majd ismét át kell szállnunk utazásunk végcélja, Nagyer felé.

Ha késik vonatunk, akkor nem tudunk átszállni, ami azt jelenti, indulhatunk vissza, mert bármilyen kicsi késés lehetetlenné teszi a tervezett, aznapi visszautazást. Márpedig mindenképpen, még e napon, visszaakarunk érkezni Egerbe.

Nem késett a vonat érkezése Szolnokra. Ám a túlfűtött izgalom miatt, az ülésen hagytuk azt a szatyrot, amelyben egyéb apróság mellett, a maréknyi föld is helyet kapott.

Megfeszített idegállapotban rohantam vissza a fülkébe, hogy magamhoz vegyem a hazai, egy marék földet. Ez a figyelmetlenség csupán három percet rabolt el, ami pontosan elég volt ahhoz, hogy a Mezőtúr, Tótkomlós felé induló vonatot lekéssük.

— No, most aztán minden hiába! — jelentettem ki teljes csüggedéssel, mire Józsi öcsém sem tudott semmi bölcsességgel válaszolni. Be kellett látnunk, hogy Zoli kereszttestvérünk sírjára ma sem viszünk hazai földet.

—Még a Teremtő is ezt akarja. Ha nem ezt akarná, akkor valamiképpen segítene. — mondta Józsi, és figyeltünk szomorúan az után a távolodó vonat után, amit most lekéstünk.

Egy vasúti dolgozó, forgalmista, közeledett felénk, aki észrevette teljes csüggedésünket és megszólított:

— Mi a baj? Csak nem lekésték a vonatot?—mondta, miután észrevette az egyre távolodó vonat utáni, sóvárgó tekintetünket.

— De, lekéstük! Nagyérre szerettünk volna utazni — válaszoltam sorsunkba, végzetünkbe beletörődve.

—Nincsen nagy baj! Párperc múlva jön Budapest felől egy gyorsvonat, amellyel eljuthatnak Tótkomlósig.

— Elérjük azzal a nagyéri vicinálist? kérdezte Józsi.

—Azt már nem érik el, de valaki majd elviszi magukat Nagyérre. Akár még autóstoppal is eljuthatnak, nincsen messze.— vigasztalt, és mi sem tartottuk lehetetlennek az elképzelését.

Nem volt mit tenni, mint telefonálni Zoli özvegyének, hogy Tótkomlós vasútállomásán várjanak ránk. Ha ezt nem tesszük, akkor teljesen felborul az utazási tervünk. Nem érünk vissza Egerbe, még aznap folyamán.

Az özvegy szólt lányának, aki kocsival jött elénk, és vitt bennünket ezen az öt

kilométeres, hátralevő úton, ami még hiányzott a nagyéri temetőig.

Utólag tudtuk meg, hogy nem a legszerencsésebb időpontban kértük segítségüket. Zoli kereszttestvérünk unokájának most van az eljegyzése.

Ez egy kissé kellemetlenül érintett bennünket, hiszen nem akartuk terveink megvalósításához senki segítségét kérni. Ám mégis nagyon szívesen segítettek, az előbb említett elfoglaltságuk ellenére is.

Amikor végre ott álltunk a sírnál, béke kellemes érzése költözött szívünkbe. Teljesült a korábban fogadott vállalásunk, hiszen a hazai földet máris elővehettük a szatyorból.

Földből emelt sírhalom helyett, műköből készült síremlék borította be a sírt, ezért mellette, egy mélyebb lukat kellett ásunk egy talált vasdarabbal. Ennek a luknak aljába pergettük a hozott, maréknyi földet, majd tetejére visszaraktuk az előbb kiásott földet.

Miután végeztünk, hálánk jeléül egy imát suttogtunk, amiért vállalásunkat teljesíteni tudtuk. Egy másikat azért, hogy a lent pihenő kereszttestvérünk pihenése, e szülőfalujától távoli helyen, megbékéltebb legyen.

Talán e maréknyi föld közelsége békésebbé teszi pihenését, ha még nem is a hazai földben nyugszik. Az örök lakhelyén már nyugodtabban pihenhet, még akkor is, ha a

szülőfalujából nem jutott neki több, *csak egy maréknyi föld.*

Ha száz lányom lenne...!

Az bizony igaz, sok éve, több évtizede már annak, amikor a gyepi cseresznye, legalább annyira zengedett az emberek zsvajától, mint a gyümölcsöst határoló, Nádas kút körüli erdő, a madarak énekétől.

Május végén, vagy Június elején, mindig is így volt ez, amióta csak a cseresznyefák lombjait lengeti, a finom gyümölcsöket érlelő, kora nyári szellő.

Az 1950-s években is beérett már a rövidszárú, fekete cseresznye, miután szorgos kezek csipegetik az ekkorára már finomra érett gyümölcsöt. Majmokat megszegyenítve, munkálkodnak az óriásira megnőtt fák lombjai között. Hogy feledjék a nyaktörő mutatványokkal járó munkavégzés fáradalmait, vidám történeteket mesélnek egymásnak, a cseresznyeszüretelése közben.

Hogy ezeknek a történeteknek mennyi hitelessége van, azt senki sem tudná pontosan megmondani. De nem is ez a fontos, hanem a szüretelők szórakoztatása.

K. János hallatta most a hangját, ki fent volt a nagyceseresznyefa tetején. Ennél fogva, nem volt szüksége semmilyen hangerősítőre, mert mennydörgő hangját hallhatták még a madarak is, a gyümölcsösssel határos erdőben.

— Amikor megsuhintottam lovaimat, olyan vágtába kezdtek, hogy majd széjjel pergett a szekér, mire leértem a mezőkövesdi piacra! Nem kellett egy félóránál több idő, mikor már kofa előtt álltam, aki csak hüledezett, hogy ilyen korán leértem cseresznyémrel a piacra.

Ha hiszitek ezt el nekem, ha nem. Ne tudjak innen elmenni, ha nincsen most igazságom. — esküdözött János koma, miközben csavart kettőt-hármat a kackiás bajuszán, ami annak jele, hogy meg volt elégedve az igazmondásával.

Az kétségtelen, hogy fájntos lovai voltak. Sárga meg a Deres, mindkettő kigömbölyödött a sok abraktól. A szőre meg, olyan fényes volt mindkettőnek, mint a Gyúrtető mögül felbukkanó napkorong vakító sugarainak.

Az emberek így suttoztak egymás között:

„—Ha János koma csak fele időt szánna Borcsa felesége simogatására, nem másokkal henteregne. „

Ám ő, ha tudott is a dologról, ezután is a lovait szerette jobban, azokat simogatta, nagy-nagy buzgalommal.

Nem mindenki bírja elviselni a túlzott füllentéseket. A félóra időt, legtöbbször kevésnek, hihetetlennek tartották.

Panni nene, akinek epéje már háborgott a hazugságok ellen, akart várni egy ideig, hogy János koma befejezze füllentéseit. Ám nem győzte kivárni, mert úgy dőlt belőle a dicsekvés, mint a lusta eladólányt dicsérő szülőkből, lányuk érdemeit méltató szavak.

— Komámuram! Azt mondja már meg nekem, hogy átvette a kofa azt a cseresznyét, amivel kend, félóra alatt szalajtatott le a mezőkövesdi piacra, ezen a rossz, kavicsos úton?

— Át bizony! Hogyne vette volna? Nem lett annak semmi baja! Olyan volt, mintha azon nyomban szedtem volna le a cseresznyefáról.

Erre a kijelentésre már többen felfigyeltek. Ami sok, az bizony sok, még a füllentésekből is.

— János sógor! Én most nem tudom, igazat mondtál-e? Azt nem mondtad, milyen célból vette át a mezőkövesdi kofa?

Ha cefrének vásárolta meg, akkor ez elhithető. Hiszen, finom cseresznyepálinkája lesz majd belőle, a kifőzés után.

Ám, ha azt mondanád, hogy a mezőkövesdi uraságok csemegéznek majd a

szomolyai, rövidszárú, fekete cseresznyéből, akkor én ezt már nem hiszem el.

Ilyen vágtával leszállított cseresznye, mán megbocsáss nekem, kedves sógor, ha haragszol, ha nem, nem való az a válogatós uraságok kényes gyomrába! — mondta ki minden kertelés nélkül Gábor sógor, aki nem tartozott a hiszékenyek közé.

—Én e? Hogy igazat mondtam-e? Hát olyanak nézek én ki, aki nem mond igazat!— hüledezett János koma, Gábor sógornak kedves sógora. Csak dadogott az értelmes válasz helyett, így aztán mindenki azt értett, amihez éppenséggel kedve kerekedett.

Volt olyan, aki hasonló füllentéssel próbálkozott védelmére kelni, a nagyokat füllentő János komának:

—Ha Pacaliné, háromnegyed óra alatt, az erdőn keresztül, csak úgy *beugrik* Egerbe, tiz dekányi élesztőért, ezen a 7 kilométeres úton, akkor János is leérhet egy félóra alatt Mezőkövesdre, fájintos lovaival!—mondta Izidor bátyó, amit Panni nene epéje már végképpen nem bírt elviselni. Epeköve megmozdult az eddigi nyugalmas helyén, miután szörnyű csikarásokat okozott májának tájékán. Ám mégis türtőztette magát, és e pillanatban csak hallgatott.

—Félóra alatt Mezőkövesdre leérni, két jó ló vontatta szekérrel, ez semmiség!

Én egy óra alatt még Pestre is felélnék gyalog, ha kedvem szottyanna hozzá! Ha hiszik el, ha nem. *Bizonyisten* mondom maguknak, én ezt nem mondanám, ha nem lenne igazságom. Ne tudjak innen elmenni, ha én most hazudok maguknak! — bizonygatta szavainak igazát a tizenkét éves Pistike és fene nagy kedvében, egyre messzebbre lövöldözte a lerágott, lecsupaszított cseresznyemagokat.

Legtöbben csak kapkodták fejüket, mert ez a rakoncátlan kölyök, többször egymás után, célzott lövéseket adott le a fekete cseresznyétől már amúgy is feketéllő kobakjukra.

Ami pedig a magára kért átkot illeti, semmi kedve sem volt, olyan helyről elmenni, ahol, ilyen finom cseresznyét zabálhat. Így aztán, ha mégis megfogná a saját átka, nem történik más, mint nem tud innen elmenni, miután tovább zabálhatja a finom gyümölcsöt.

A hazugságokból, ez már túlságosan soknak bizonyult. *Egy óra alatt, Pestre felélni!?*

Panni nenéből elemi erővel tört felszínre az előbb még sikeresen elfojtott lázadása.

Ez a Pistike, ez a neveletlen, zabolázatlan, bűdös kölyök, még a felnőttektől is nagyobb hazugsággal áll elő. Ez a kis piszok, ez az arcátlan semmire kelő, akinek fenekén még ott billeg a rászáradt tojáshéj, és mégis, a mai nap legnagyobb hazugságával áll elő.

— Elhallgass te bűdös kölyök! Elég a hazugságaidból!

Még a *magasságos Isten* nevével bizonygatod hazugságodat. Hogy a szemed nem sül már ki, azon nyomban.

— Nem hazugság ez nénémasszony! Egy óra alatt még maga is felérne Pestre. Hiába fájnak csontjai, a cseresznyefa ágai közötti kapaszkodások miatt!

Egy óra alatt, *bizonyisten* mondom magának, maga is, felérne még akkor is, ha, úgy totyogna, mint a nyolcvan éves Toter mama, aki a botja nélkül, már a budira sem mer elcsoszogni. —rendületlenül bizonygatta igazát Pistike

Ennek az arcátlan viselkedésnek a megtorlására kevésnek bizonyultak Panni nene korholó szavai. A faágára akasztott kis hátyija, félig volt telve fekete cseresznyével, aminek tartalmát, az alatta levő ágon hazudozó Pistike fejére zúdította.

A fekete gyümölcs leve végég folyt a rakoncátlan gyerek arcán, majd a talajra csurgott. Az előbb még alig majszos gyerek, teljesen befeketedett. Úgy nézett ki, mint egy néger gyerek, aki napsütötte, melegebb tájakra született.

Az igazsága mellett makacsul kitartó gyerek füllentéseit már az apa is megelévelte. Éppen ezért nem perlekedett Panni nenével,

amiért drágalátos fiacskáját leöntötte a fekete cseresznyével. Inkább fiához intézett kérdést, amire azonnali választ várt:

—Mondd, édes fiam! Arra tanítottalak én, hogy a felnőtteket ámitgasd hazugságaidal?

—Kedves édesapám! Nem hazugság ez! Ha akarja, elmondom, miután maga is igazat ad nekem, meg mások is, akik hallják beszédemet.

—No, erre aztán ugyancsak kíváncsi vagyok. De jól vigyázz, mert onnan, az erdőből vágak mogyorófa botot, és azzal porolom ki a feneked, ha nem adsz kellő magyarázatot a hazugságaidra. —mások előtti szégyenében, fogai közül sziszegte a feldühödött apa, és mutatott a lombos erdő felé, ahol még mogyorófa botot is lehet találni.

Pistike érezte a veszélyt és elkezdte mondani elképzelését, azzal a pesti úttal kapcsolatban, amelyet egyetlen óra alatt képes megtenni:

—Van nekem egy kucsma sapkám. Ha én azt a fejemre teszem, ez alatt elfér a vekkeróránk, ami alatt én felballagok Pestre. Talán egy hét is kell hozzá, mire felérek, de én mégiscsak *egy óra alatt, a vekkeróránk alatt* érek fel a fővárosba.

A rakoncátlan gyerek szavait, általános derű követte. Némelyeknek rengett a hasa a

nagy röhögéstől, és attól, hogy mindenkit lóvá tett.

Csak Panni nene maradt csendben. Nem találta mulatságosnak a furfangos Pistike magyarázkodását. Sőt, határozottan bosszantotta, hogy ez a bűdös kölyök, orránál fogva vezette őt. Igaz, másokat is, de ez őt egyáltalán nem vigasztalta meg:

—No, édes fiam, hogy a „rossz” törje ki azt a gúnárliba nyakadat! Emlékezz rá, amit most mondok neked: *Ha száz lányom lenne, akkor se adnék feleségül hozzád, egyet sem!*

A nyolc éves Mariska, Panni nene két lánya közül a kisebbik, csak hallgatta, hogy anyja már Pistikéhez nem adja feleségül, ha majd nagylány lesz belőle. Mindezt, most még nem látta, olyan nagy bajnak. Majd lesz más kérője.

Nem is olyan sok cseresznyeszüretnek kellett eltelni ahhoz, hogy az egykori Pistike, leszerelt a katonaságtól. Nem teljesült Panni nene kívánsága, mert a rossz nem törte ki nyakát, bármennyire kívánta ezt valaha.

Oly rég volt mindez, hogy nem emlékezhetett rá. Emlékezett viszont az egykori Pistike, akit ma már Pistának szólítanak ismerősei. A kis Mariska sem a régi már. Az eltelt évtized alatt nagylánnyá, szemrevaló, eladólánnyá serdült.

A falu legényei egyre gyakrabban nyitogatták azt a kiskaput, amelyen udvarlási szándékkal léptek portájukra.

Pistának is megtetszett a hajdani kis Mariska, aki ott volt azon a régi cseresznyeszüreten, ahol a füllentgető gyerekek, *nyaktörését* kívánt az ő édes anyukája.

A katonaságtól leszerelt Pista legény, félszegen nyitott be a kiskapun, arra gondolva, hogy a következő percekben kiutasítják a portáról. Ám kellemes meglepetéssel vette tudomásul, hogy félórányi idő elteltével sem szólították távozásra. Sőt, Panni nene kedves volt hozzá. Már nem emlékezett semmiféle rosszkívánságra, mintha semmi sem történt volna azokban a régi időkben.

A szemrevaló Mariska érdeklődéssel figyelte a katonaviselt Pistát, aki minden szépet mondott, hogy máskor is szívesen fogadják. Egyre gyakrabban járt udvarolni, aminek eljegyzés lett a vége. Pár hónap eljegyzés után az esküvő következett.

Nem sokkal az esküvő után, egy vidám családi összejövetelen, az újdonsült vő szólt kedves anyósához, miközben lányát ölelgette:

— Kedves anyósom! Mennyi lánya van magának?

— Miféle bolondokat beszélsz? Ugyan mennyi lenne? Én kettőről tudok!

— Emlékszik e még arra, amikor egy cseresznyeszüreten ezt mondta: „*Ha száz lányom lenne, akkor se adnék feleségül hozzád, egyet se!*”

Panni nene emlékeiben halványan felsejlett valami, amikor egy rakoncátlan, hazudozó gyereket kellett rendre utasítani.

Elnevette magát, és kérdezte:

— Mit szólnál hozzá, ha most elvinném tőled?

— Őt már nem adom vissza, még akkor sem, ha százszor egymásután azt mondja; *a rossz törje ki a nyakadat!*—válaszolta a vő, és még szorosabban ölelte Mariskát, akinek ez az ölelés egy cseppet sem volt ellenére.

Nagy Pesta plébános

Lehet, hogy furcsán hangzik az egykori plébános neve, akit a falu nevezett át-Istvánból- Pestává.

Eléggé parasztos átnevezés, akit azonban egy falu megkedvel, számíthat rá, hogy olyan névvel illetik, ami ismert és közkedvelt a faluban.

Plébános úr, aki Nagyúton született, nem haragudott meg, amikor visszahallotta,

miképpen emlegetik őt kedves hívei, akikhez pár esztendeje sodorta a kiszámíthatatlan *Sors*.

Mint gyerekkorát falun eltöltő embernek, nem volt ismeretlen a falusi élet, mintahogyan a paraszti munka sem. Így aztán, ha hívták, elment segíteni a falu lakóinak.

1950 körül kezdte el építeni házát D. Gábor alvégi lakos, akinek kertje a Kánya pataknál végződött. Itt végződött a plébánia kertje is, csak ez a patak másik oldalán, hiszen az *Alvég* és a *Túlsósor* háttal vannak egymásnak még manapság is, csak most már utca névvel illetik őket.

Úgy hozta a sors, hogy a családi ház építése a nyár kellős közepén, aratáskor ért olyan fokra, amikor tetőt lehet tenni a felépített falakra. Ez a tető annyira szükséges, mint a férfiember fejére a kalap, amikor vasárnapokon felöltözve, elindult még ekkoriban a falu templomába.

Régi szokás szerint, a felépített falakra feldíszített májusfa került. Így tették emlékezetessé, hogy az újház falai elérték a végleges magasságot, mely eseményt szokás volt megünnepelni.

Ez az ünnep nagyon rövid keletű. Folytatni kell az építkezést minél előbb, mert télire már lakhatóvá kell tenni. A jó falatok elfogyasztására, mindig van idő, ami után egy kis pálinka, borocska is kerül az asztalra, hogy mégse legyen annyira szomorú az építők élete.

Nehéz tölgyfagerendákat kellett a felépített falakra felemelni. Igazi férfiember erejét kívánta ez a munkafolyamat. Ismerősök, barátok, rokonok álltak össze, hogy a gerendákat a falakra emeljék. Ám az aratás miatt, alig akadt segítség a faluban. A búzaföldek learatása erős embereket kívánt, ezért ott munkálkodtak.

Lihegő emberek húzták, vonták, a gerendákat, de nehezen jutottak fel a három méternél is magasabb falakra. Az egyik gerenda, a legvastagabb, annyira megmakacsolta magát, hogy többszöri próbálkozás ellenére is a földön maradt.

— No, most aztán mit csináljunk? — kérdezte az ácsmester, amikor az erőlködéssel elhasznált levegőt, nagy szuszogás után, végre pótolni tudta.

Ebben a pillanatban nem volt semmi ötlete senkinek, azt azonban mindannyian tapasztalhatták, a gerenda súlya miatt, szükség van még egy emberre.

— Szólni kellene még valakinek, mert nem bírjuk felemelni, még akkor sem, ha beleszakadunk az erőlködésbe! — jelentette ki János bátyó, D. Gábor építkező gazdának bátyja.

— Igen ám, de kinek szóljunk, amikor minden valamirevaló, erős ember az aratásnál munkálkodik. — mondta D. Gábor.

Most aztán teljes tanácstalanságban néztek a földön heverő gerendára, ami nagyon jól érezte magát, még lent a földön is.

Ekkor, D. Gábor ütött egyet homlokára, így jelezve másoknak, hogy megoldást talált:

— Szólni kellene Nagy Pesta plébános úrnak!

— Ugyan már Gábor! Csak nem gondolod, hogy egy pap itt emelgeti, ezt a nehéz gerendát! —mondta János bátyja, és ezt a véleményét mások is osztották az egyetértő hümmögésükkel.

— Elment már ő máshová is segíteni, amikor hívták. — tartott ki az előbbi elgondolása mellett Gábor, kinek a háza épült most az Alvégen.

Nem szaporította a szót, hanem máris a kertje végében folydogáló Kánya patak felé loholt, hogy vízbe rakott lapos köveken átgázolva, a plébánián kopogtasson.

Amikor a plébánia kertjébe lépett, a pap kutyája dühös acsarkodással fogadta a betolakodót. Nagy Pesta plébános kíváncsian tekintett ki a parókia nyitott ablakán, miután a hívatlan vendégnek kopognia sem kellett, hogy beszédbe elegyedhessen vele.

—Dicsértessék a Jézuskrisztus, Plébános úr! —köszönt az ablakon kitekintő papnak, a

közelben építkező báránya, sapkája megemelése közben.

— Mi baj van Gábor fiam? Csak nem az utolsókenetet kell feladnom valakinek, hogy a kert felől igyekszel bejönni a parókiára?

— Nem! Nem! De legalább annyira nagy baj van, mintha azért hívnám.

— Mondjad csak édes fiam, mi bajod van? Ha tudok, segítségre leszek.

— Gerendákat rakjuk a felépített falakra, de nem bírjuk felemelni, kevesen vagyunk hozzá. Mindenki odavan aratni a határban, nem találok segítséget az egész faluban.

— Ha csak ennyi a baj, ez nem olyan nagy baj, ezen könnyen tudunk segíteni. Várj egy-két percet, míg a reverenda helyett, nadrágot húzok magamra. — mondta Nagy Pesta, a plébános, és alig öt perc elteltével már a Kánya patak vizébe rakott lapos köveken lépkedett át, a megszorult bárányának nyomában.

A ravasz János bátyó, úgy intézte, hogy a gerenda vastagabb vége kerüljön a friss erővel bíró segítségnek, aki nem ijedt meg, nem szabódott emiatt. Hogy ijedt volna, amikor az ereje teljében levő, természetes, középkorú pap, nem volt elszokva a fizikai munkától.

János bátyó odasúgta az ácsnak:

— Figyeld meg, összecuklik a vastagabb vége alatt! Nem oltáriszentség ez, hogy elmorogjon egy-két imát, emelés közben. Itt meg kell fogni a végét, becsületesen, mert csak imádsággal, soha nem kerül oda, a helyére. — mutatott a gerendát váró falnak legtetejére és már előre örült a pap kudarcának.

Az ács, a szakember, adta ki a vezényszót, aminek hallatán egyszerre fogták és emelték a súlyos fadorongot.

Azon a végén, ahol a plébános úr is részt vett az emelésben, a vezényszó elhangzása után, gyorsan emelkedett a súlyosabb teher. Ám a másik vége ugyancsak lemaradt.

János bátyónak különösen dűledeztek szemei, majd az utolsó erőlködéssel mégiscsak falra került a nehéz gerendának az a vége is. Nem is lett volna semmi szépséghibája az emelésnek, ha az utolsó lökésnél János bátyó felől nem hallatszik egy elképesztően nagy durrantás.

Még szerencse, hogy a falra emelés utolsó pillanatában történt mindez, mert ellenkező esetben, az ijedtségtől visszajetik a földre. A durrantás után egy pillanat alatt kitört a röhögés, mire János bátyó kezdte el véget nem érő magyarázkodását:

— Bocsásson meg Plébános úr, de az emelés közben, hirtelen tört rám ez az illetlen durrantás, ezért nem tudtam visszatartani. No

meg aztán, nagyon szeretem a babot, akárhogy is van az elkészítve. Ha hiszi el, ha nem, kedves Plébános úr. Nem hazudok én magának. Már csak azért sem, mert úgylis magának kellene meggyónnom, azt meg nem akarom.

— Kedves gyermekem! Ami a durrantásodat illeti, mindez, emberi tulajdonság. Ezen nem kell bánkódnia. Az lenne a baj, a nagyon nagy baj, ha bent maradna, ha nem távoznának tőled azok a bűzös gázok, melyeknek bűze, szerintem példanélküli.

Am azt nem értem, miért sérelmezed, ha az egyéb bűneidet, nálam kellene meggyónod?

— Kedves Plébános úr! Mindig túlságosan nagyra ítéli bűnemet, mert apróbb bűnökért is ötven miatyánkot és ötven üdvözlégy imát kell elmondanom. Holott, ilyen bűnökért, a bogácsi plébános csak húsz-húsz imát mondhat el velem. Ezek után ne csodálkozzon azon, ha Bogácsra járok át bűneimet meggyónni. — magyarázkodott esendően János bátyó.

— Kedves gyermekem, úgy látom, te nemcsak a gerendából akarsz kevesebbet emelni, hanem a bűneidnek kellő mértékű vezeklését is elakarod kerülni. — szolt Nagy Pesta plébános mosolyogva, majd elfogadta D. Gábor báránya által kínált borocskát, amit felhörpintve, elköszönt az építőktől.

Még a parókiára érve is hallhatta, hogy munkatársai hahotáznak a megszegénített János bárányán.

A diák hazalátogat

A kisasszony napi búcsú Szomolyán szeptember nyolcadika körüli napokra esik. Azért nem pontosan napjára, nyolcadikára, mert történelmünk folyamán mindig vannak rendszerváltások.

Az a társadalmi rendszer, amelyik nem ateista, általában engedi eredeti napján megtartani a falu búcsúját. Ha napján nem engedik, akkor a legközelebbi vasárnapon kerül sor a búcsú ünnepére.

Hajdanán nagy ünnep volt ez a falu életében. Annyira nagy, hogy a távolra került szomolyaiak mindig hazalátogattak erre a szent napra.

A faluból elkerült, továbbtanuló diákok, szintén hazajöttek. Az igaz, hogy szeptember elsején hagyták el falujukat, ám egy hét múlva, mégis jöttek.

Sz. Pista, a Mezőkövesd gimnáziumába került diák, szintén hazalátogatott. Az egy hét óta gimnazista diák, bizony kezdte elfelejteni a

falusi beszédet. Egy szóval, kezdte moderálni magát, kezdett városiasan, úriasan beszélni, hiszen már egy teljes hét óta nem falusi, és nem paraszt gyerek.

— Adjon Isten Édesapám! Mi újság a faluban? Hogy tetszenek lenni? Van e még kapálnivaló, vagy őszi idővel már a gazok sem nőnek annyira, mint nyáron volt szokásuk, amikor még én is kapirgáltam a falu határában. Hogy a franc ölné ki a tövét, valamennyi gaznak! — mondta bosszúsan diák, kinek szavait édesapja igyekezett szomolyai nyelvre lefordítani, de nem minden esetben sikerült.

— Édes fiam, kedves gyerekem! Mond csak, mi történt veled az elmúlt egy hét alatt, amióta elkerültél a faluból?

— Hogy érti ezt édesapám? Mire gondol konkrétan? Mert egy hét alatt, nem sok minden történhetett, hiszen alig növekedtem valamicskét az utolsó találkozásunk óta. — méltatlankodott a hazalátogató diák, aki elfelejtette egyetlen hét alatt a falusi szavaknak, apja által kívánt kiejtését.

— Édes gyermekem! Mijé úgy mondod; hogy tetszik lenni, amikor egy héttel ezelőtt még azt mondtad; hogy teccik lenni, hogy van dóga édesapámnak?

Mielőtt még nem mentél el a gumináziumba, elbútúnyi, a *kapálnyivalóra* még nem azt mondtad, hogy kapálnivaló,

hanem *kapálnyivaló*. A gyomokra meg azt mondtad, hogy nyövekednek, nem pedig, növekednek. Most meg, azt sem tudod, hogy csavargasd azt a kényeskedő nyelvedet a szádban, amikor méltóztatsz beszédet kezdeni az érted dolgozó, kedves édesapáddal.

Olyan szavakat használsz, amiket én soha nem hallottam. Mert édes fiam, nekem aztán mondhatod, hogy „*konkrétan*” *mire gondolok*, amikor azt sem tudom mi az a *konkrétan*.

Konkolyról hallottam ugyan, de azt azért ne nevezd el semmiféle konkrétanak, mert az én türelmemnek is van határa. Olyanokat se mondj, hogy te valamikor kapirgáltál a falunk határában.

Amit te kapirgáltál, annál még a kendermagos tyúkunk is többet kapirgált addig, amíg a forró vizes fazékban megszabadult a becses tollaitól.

Úgyhogy, nem való a te munkád semmire. Te csak egy úriaskodó, lusta Pista, gőgös guminazista vagy, édes Pista fiam, hogy az ördög vinne már el!

Olyan vagy, mint Szabóék gyereke, a Miklós gyerek, aki a múlt esztendőben hazajött a cseresznyeszüretre, de még az apja sem értette a szavát, annyira elfelejtette a falusi beszédet.

— Mit zsörtölödtök, mit békétlenkedtek ezen a szent ünnepen? — kérdezte aggódva az anya, ki a morgolódásra felfigyelve, lépett ki az ámbitusra.

— Hogyne zsörtölődnék, amikor a drágalátos fiacskánk, egyetlen hét alatt, elfelejtette a szomolyai beszédet. Ha nem figyelünk oda, olyanná válik, mint az a bűdös Szabó gyerek. Az is, úgy el úriasodott, hogy a tehenre azt mondta, téhén, a malacra meg sertés, a krumplira meg burgonya. Nagyon vigyázni kell ezekre a bűdös külykökre.

Ha időben nem fékezzük meg, az ilyen arcátlanul cudar gyereket, utána már nemcsak a falusi beszédet felejtí el, hanem a falusi szüleit is.

Ismerősei mellett, köszönés nélkül megyen el. Ha még köszön is, olyan gógösen teszi, mintha nyelve helyett, a mosogató csutakot billegetné szájában.

— Ugyan már Lajosom, ne legyél ilyen szigorú ehhez a gyerekhez, aki mégiscsak az urak gyerekeivel jár együtt a gumináziumba. Oda, ahol mindenki szépen, úriasan beszél! Nem mondhatja úgy, hogy szeretem az iborkát, amikor ottan mindenki uborkának mondja.

Azt se mondhatja, hogy a ganajra öntöttük a romlott levest, amikor az urak ezt a nem jó szagú helyet, trágyadombnak hívják.

Azt se mondhatja, hogy felkötöttem a hátyit a hátamra, amikor az urak hátinak, vagy kosárnak híjják. —kelt fiának védelmére az anya, ki ebben a percben lehajtott fővel, bűnbánóan hallgatta az apa korholásait.

Miután az apa megunt a nevelését, rakoncátlan gyerekének, elengedte, hogy barátait felkeresse, akiket egy teljes hétig nélkülöznie kellett.

Pisti gyerek csak erre várt. Hosszú léptekkel indult a falu közepe felé, mert a láncos sürgő hívogató zenéjét már a házuktól hallotta.

Bűcsúi sátrak sokasága mellett kellett elhaladnia, ahol tarka-barka kacatokat, ócska holmikat kínálgattak, ám őt mindezek nem érdekelték. Mielőbb találkozni akart a korábbi barátaival, akiket egy héttel előbb a faluban hagyott, ennél fogva, még most is falusiasan beszélnek. Őket akarta elkápráztatni, előttük megcsillogtatni az úrias beszédét, melyet a gimnáziumban sajátított el az elmúlt egy hét folyamán.

Már messziről észrevette őket és hevesen integetve, kiabált feléjük, de nem akarták észrevenni. Ezen nem is lehet csodálkozni, hiszen az egykori cimborájuk, a gimnazisták egyenruháját viselte, kobakján a hozzá tartozó sapkával.

— Nem ismertek meg? — kérdezte legkedvesebb cimboráját, B. Kálmánt, ki meglepetésében, hirtelen összezsapta két tenyerét, és úgy kérdezte:

— Hát te vóná? Mikor gyöttél?

— Nem gyöttem, hanem jöttem! Tudod Kálmán, nem szép dolog, ha valaki ilyen csúnyán beszél. Én a cseresznyés kosárra sem mondom, hogy hátyi, mert az úri nyelven kezdettől fogva hátinak nevezik.

Amikor ebédre szól a csengő, a kollégiumban, én már azt mormolom magamban, hogy ebédelni megyek. Nem pedig ebédelnyi menek, mint ahogyan ti mondjátok a faluban.

— Akkor te már nem érted a falusi nyelvet, amit egy héttel ezelőtt még velünk beszéltél?—kérdezte a másik barát, T. Laci, aki nem győzött csodálkozni, hogy Pisti cimborája mennyire megváltozott.

—Érteni értem, de nem akarom beszélni.

Tudod, amikor bekerültem a gimnáziumba, ha megszólaltam, kitört a röhögés az osztályban. A tanárom mindjárt azt kérdezte, honnan jöttem, mivelhogy ilyen ízes beszédem van

Én aztán nem éreztem ízes-e, vagy se. Csak azt tapasztaltam, mindenki rajtam röhög. Elhatároztam, minél előbb elfelejtem a falusi beszédet. Rajtam ne mulasson senki.

Mikor hazajöttem a búcsúra, édesapámhoz már úriasan szoltam. Ő aztán leszidott annyira, hogy elvette a kedvem a falu búcsújának meglátogatásától. Úgy gondolom, az lesz a legokosabb, ha jövő búcsúra már nem jövök haza. —mondta lehangoltan, és máris azon törte fejét, miképpen lehetne úgy viselkedni, úgy beszélni, hogy mindenkinek kedvére szóljon.

Egy ideig kedvetlenül kóborolt barátaival a búcsú forgatagában, de nem érezte jól magát. Amikor újabb ismerősökkel találkozott, legtöbbjük így kérdezte:

—Haza gyöttél Pisti?

Milyen a koszt? Mit adnak ennyi, mit adnak innyi? Sokat kell-e tanúnyi?

Jobbnak látta, ha az ő nyelvükön válaszol kérdéseikre. Egy órányi idő eltelte után annyira visszaesett a falusi beszédbe, hogy attól kezdett félni, elfelejti a gimnáziumban tanult úrias beszédet.

Nem tudta mit csináljon? Ha itthon úriasan beszél, itthon szólják meg. Ha a gimnáziumban falusiasan beszél, akkor ott szólják meg. Talán két énje legyen, két nyelven beszéljen? Ez volt a nagy kérdés, melyre csak a jövő adhatja meg a választ.

Mucu Pesta, Mucu Borcsa

A régi időkben, a mai Jókai utca végén, még Kovács{ *ragadvány nevén Csillag* }Antal háza volt jobb oldalon a legutolsó, épített ház. Ezt a kis utcát akkoriban Pirittyónak nevezték.

Itt is kilehetett menni a Vén hegyi kőkereszthez és továbbhaladva, a Vén hegyi gyümölcsösökhöz. Sőt, a kaptárkövekhez, a Derékhegyre, Méti hegyre, a Gyepi cseresznyés irányába is.

Az, hogy a Csillag Antal háza volt a legutolsó ház, nem jelentette azt, hogy a házukon túl már nem laktak emberek.

A portájuk szomszédságában, sárga földbe mélyítve, egy pince gödörben lakott egy nagyon szegény házaspár. Olyan szegény emberek, akik szegényebbek voltak a legszegényebb szomolyai parasztembernél.

Azért szegényebbek, mert nem volt egy talpalatnyi földjük, amiből megélhetnének. A legrégebbi életmódot gyakorolva, a gyűjtögetésből tengették életüket.

Talán ők képviselték a legrégebbi életmódot legutolsóknak a faluban. De nemcsak a faluban, hanem talán még annak környékén is.

Gyűjtögettek csipkebogyót, kökényt, somot, vadkörtét, áfonyát, gyógyfüveket. Gyűjtögettek minden olyan természetes, vadon

termő növényeket, melyeknek fogyasztásával elkerülték a tudományos gyógyítást, a koldulást, és a mostanság már annyira divatosná vált segélyekért való sorban állást.

Két idős, gyerektelen, nagyon alacsony, száznegyven centiméternyi, magányos emberkék, kiket: Mucu Pesta és Mucu Borcsa néven ismert a falu lakossága a második háború utáni években.

Hogy az anyakönyvi bejegyzésben, milyen néven jegyezték be őket valamikor, arra már senki sem emlékezik a kérdezettek közül.

Az a szó, hogy *mucu*, csak Szomolyán volt ismeretes. A nyulat nevezték mucunak az itt lakó emberek mindaddig, amíg a régi emberek nyelve élt még ebben a faluban.

Az alacsony emberkék, a saját kezükkel kivájt pincebarlangot igyekeztek tisztán tartani, melyet gyakran kimeszeltek.

A kimeszelt barlang, amelynek falai nem tufából voltak, nem sokáig őrizték a meszelést. Eső után a sárgaföldes földem beázott, miután egyetlen penészfoltta változtak a fehérre meszelt barlangnak málladozó falai.

A pincebarlanghoz tartozó kertben virágokat is ültettek, hogy a számukra fontos tisztaságot sok-sok virággal koronázzák.

A szegények tehenét, két kecskét tartottak, melyeknek tejét és tejtermékét iszogatva, táplálták testüket. Neveltek még

tyúkokat, kacsákat, libákat, ám legtöbbet a nyulakból tartottak.

Amikor a levágásuk után Pesta bátyó, lenyúzta a bőrt, nem dobta el, hanem kitömte szalmával, eztán a gyümölcsfáira akasztotta a kiszáritás végett.

A gyümölcsfákon szél lengette a kitömött mucu bőröket, amitől féltek a seregélyek és nem dézsmálták meg a gyümölcsöket.

Nemcsak a saját nyulainak bőrét tartósította ily módon, hanem érdeklődött a falu lakói között és az általuk lenyúzott bőröket is megmentette az enyészettől.

Amikor összegyűlt egy hátyira való, becipelte Egerbe, ahol a tímár megvásárolta. Kapott értük annyi pénzt, amennyiből megvehették azokat az árukat, melyeket házilag nem tudtak előállítani.

Talán a nyúl bőr{ *mucubőr* }miatt nevezték el őket Mucu Pestának, illetve Mucu Borcsának.

Még öregkorukban sem gondoltak arra, hogy kolduljanak, vagy segélyekből éljék le életüket.

Bárki gondolhatná, a szegénységük miatt, kedvetlen, szomorú emberek voltak. Már csak azért sem voltak azok, mert nem voltak gazdagok sohasem. Miután gazdagságot soha nem tapasztalták, így azt sem tudták felmérni,

hogy ők annyira szegények, amiért a derű helyett, szomorkodniuk kellene.

Aki elment a barlangjuk előtt, hallhatta, amint a két szegény, de mégis jó kedélyű emberke, dūdolgat, dalolgat, vidám dalokat.

Sokan nem értették, mitől mosolyognak, mitől derül az arcuk, hiszen semmilyük sincsen. Manapság még kevésbé érthető, hogy akkoriban nem birtokolhatták a technikának a legapróbb vívmányait sem, mégis vidámabbak voltak, mint ma sokan azok közül, kiket csillogó holmik tömege vesz körül.

Már aratás után elkezdték a gyűjtögetést. A sok-sok, keskeny búzaföldeket járva figyelték, melyik búzaföldön fejezték be az aratást. Nem szerették volna, ha gyanúba kerülnek. Netalán valaki ezt mondaná; *Mucu Pesta, meg Mucu Borcsa, nem kalászonként szedegetik össze a hazaszállított, csépeletlen kalászokat, hanem a learatott búzakévékből huzigálják ki.*

A learatott tarlóról, ha már elszállították a búzakereszteket gazdáik, ők szedegették össze az egy hátra való kalászokat, melyeket lepedőnyi vászonban kötöttek a hátukra.

A terjedelmes, búzával tömött batyu, hátulról nézve, eltakarta az apró emberkéket, amely a hátukról lecsüngve, a földút porát súrolta.

Úgy néztek ki, mintha két hatalmas pöfeteggomba gurulna le a Nagyvölgy tetőnek

északi oldalán. Vagy talán a kalászokkal telitömött vászon magától gördülne lefelé a poros szekérúton, egészen a sárgaföldbe vajt barlangjukig.

Füge {*Sipsi*} Antal, a pásztor, sípoló tüdejével szedte magába a levegőt, hiszen most ért fel Nagyvölgy tetőre. Innen volt szokása tekintetét körbehordozni a tájon. Ez a magaslat az, ahonnan nemcsak a tolvajt lehet könnyebben észrevenni, hanem a távoli falvakat is megsejlelhette.

Alig pótolta az elfogyott levegőt, amikor észrevette a lefelé guruló batyukat, melyekről rögtön tudta, hogy apró lábaikkal, kik kocognak előtte.

Az bizony igaz, hogy az alacsony emberkék mindig kocogva járták a falu határát. Mintha üldöznék őket valaki, pedig senki sem bántotta, hiszen mindenki tudta, hogy becsületes emberek. Sokkal inkább azért kocogtak, mert apró lépéseik miatt, nem haladnának, soká értek volna a kiszemelt határrészbe.

Legtöbben még örültek is, ha földjükön gyűjtögettek, {*bengéztek*}. Kapájukkal átkapálták a krumpliföldeket, miközben a gyomokat teljesen kiirtották a gyűjtögetésül választott területről, ami nem volt ellenére a föld tulajdonosának.

Bár az öreg Sipsi Antal sem volt valami daliás termetű ember, mégis hamar utolérte a kalásszal teli batyusokat.

Utolérte, mert nem cipelt terhet a hátán. Nyakában pásztor táskája lógott, amelyen pásztorságának bizonyítékául, rézveretes címer ragyogott a forrónyári napsütésben. Kezében éles fokosát tartotta, amelyre olykor rátámaszkodva, órákig figyelte az őrzésére bízott határrészt.

Nem azért igyekezett utánuk, mert tolvajlásra gondolt. Régóta ismerte őket és tudta róluk, hogy szegénységük ellenére, becsületes, viccet szerető emberek.

—Hová ilyen sebesen Pesta szomszéd?— kérdezte, mikor utolérte őket. A kérdezettek próbáltak megállni a meredek lejtőn, de a nehéz teher miatt, ez nem mindjárt sikerült.

—Hová, hová? Hát, hazafelé mennénk, ha nem állítottál volna meg. — mondta a kérdező, aki Borcsa asszonnyal együtt megállva, máris lehuppantak gyepes területre, hiszen a nagy teher ebben segített nekik.

A pásztor szintén lehuppant melléjük, mire Mucu Pesta elkezdte a legújabb történetét, amiről azt remélte, hogy a pásztor még soha sem hallotta.

Mesélt a régi ingaórájáról, vagy ahogyan ő nevezte, az *öregszerszámról*. Az kétségtelen, hogy nagyon régi óra lehetett, mert járása

közben, úgy csikorgott, mintha egy szekeret vontatnának a kavicsos úton.

Kenegette, javítgatta, de mégis gyakorta szabotálta az idő mérését. Hogyne szabotálta volna, amikor régen elmúlt már annak ideje, amikor előző gazdája kidobta, mert nem győzte a javítását fizetni.

Nem beszélve arról, hogy a málladozó falról gyakorta leesett, azzal a szöggel együtt, amelyre akasztották.

Mucu Pesta, az eltelt évek folyamán, annyira hozzászokott az óra járása okozta zöreijhez, hogy a legmélyebb álmából is felébredt, ha az órája, az *öregszerszáma*, megállt az idő mérésében. Erről kezdte el történetét mesélni a melléjük heveredő Sipsi Antal pásztornak:

—Tudod Antal, én már úgy vagyok az alvással, hogy csak akkor tudok aludni, ha az ingaóráám ketyegését, csikorgását hallhatom. Valamelyik éjjel arra ébredtem, hogy áll az *öregszerszám*.

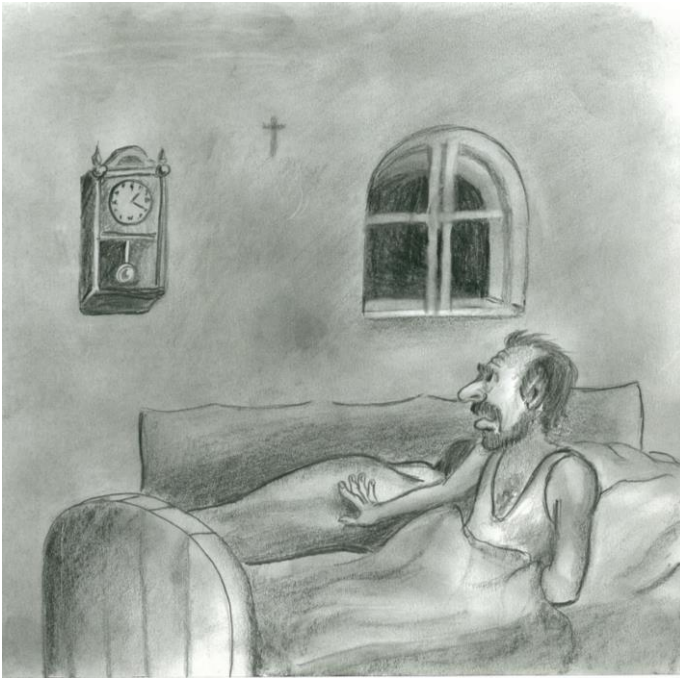
Csak a fal felé forduló Borcsám horkolását hallottam, aki a szokásos módon, felváltva horkolgatott, trombitált, szorosan mellettem, a keskeny ágyikón pihengetve.

„*Borcsa! Borcsa. Ébredj, mert áll az öregszerszám!*”

Költögettem, de nem akart ébredni. Mikor aztán mégiscsak felébredt, édesded, szerelmes szavakkal kérdezte:

„Feléd forduljak?”

—Még csak az hiányzik, hogy te felém fordulj!
—ijedtségemben kiáltottam rá, a kelleténél is erősebben, mert fordulása közben, már az oldalamban éreztem megcsontosodott könyökét.

Észrevettem testének tüzelését, mivelhogy máris ölelgetni akart a forróvérű szukája.”

Idézte Mucu Pesta az éjszakai eseményt a tátott szájjal hallgató, öreg pásztornak, aki a korábbi humoros történetekből már előre sejthette, bőven lesz kacagnivaló. Ebben nem is csalódott.

Annyira nevetett, hogy ledobta nyakából a pásztortáskát, majd fokosával úgy püfölte a füvet, mintha eszét vesztené a Borcsa asszonyosság parázna hajlandóságán.

Mind e közben Borcsa mama csak kuncogott. Nem különösebben törődött azzal, hogy füle hallatára, miket hord össze élete párja. Ő már csak arra gondolt, hogy szépen gyarapodnak az összeszedett kalászok, amelyeket kézzel kicsépelve, lesz elég kenyერük a következő aratásig.

A pásztor elmondta mindenkinek a hallottakat, aminek az lett a következménye, hogy hamarosan mindenki megtudta.

Így aztán nem is csoda, ha új közmondás született a faluban. Ha ezután valaki nem mondott igazat, vagy nem egészen hitték el szavait, akkor ezt mondták:

„Ez bizony nem igaz! Nem lehet igaz. Ennek a mondásnak nem áll úgy az igazsága, mintahogyan állt *Mucu Pestának* az „*őregszerszáma!*”

K. Panni Millpengői

A júliusi napsár ugyancsak bőven ontotta áldását a Vaslápa keskeny földjeire, mely határrészen mindenki szerette volna, ha lenne egy olyan picinyke földje, ahol búzát vet, krumplit ültet, vagy bármit termelhet.

Jó minőségű föld ez a határrész, de talán még azok közül is a legjobb. Fekete, zsiros föld, amely meghálálja a vele való fáradozást, munkálkodást.

Nem beszélve arról, hogy ezt a földet meglehetősen öntözni a Kánya patak vizéből, ami a keleti oldalán folydogál. Nem bővizű patak, de ezen a helyen földet birtokló gazdák, gátat emeltek a patakocska vizének, miután megduzzasztották, ráfolyatták a földjeikre.

Akinek itt földje volt, semmiképpen sem akarta eladni. Ahol pedig nem lehet vásárolni, ott emelkedik a földek ára.

K. Panni és férje, János, itt akartak földet vásárolni. Egyet vettek már korábban, ami után tapasztalhatták, ezen a helyen érdemes szaporítaniuk a földjeik számát.

Ők aztán igazi szegény emberek, akik csak úgy képesek földet venni, ha a keresett pénzt nem költik el *haszontalan* dolgokra.

Önsanyargató fősvénységgel rakosgatták pengőiket abba a tejes fazékba, melyre

képzletükben már korábban ezt írták; *csakis a föld vásárlására.*

Hogy aztán ők mit neveztek *haszontalan* dolognak, azt az ismerőseik tapasztalhatták. Haszontalan dolognak számított minden olyan pénzköltés, ami elkerülhető, felesleges pocskolás.

Pocskolásnak számított a kamrában felkötözött füstölt szalonnából, kolbászból, két dekánál nagyobbat levágni. A levágott kenyérdarabkát mindenesetben szalonnával lenyelni. Egy félfürtnyi szőlónél többet megenni, egy egész tojást a rántottába beleütni, ez mind pocskolásnak mondták.

Ha sorjában megvizsgáljuk, akkor kétségtelen, hogy az igazán éhes ember, szalonna nélkül is lenyelheti a kenyeret. Ha ez így van, akkor a szalonnát fölösleges csak úgy elpocskolni. Amit pedig nem nyelnek le, azt el lehet adni,

Jánosról, Panniról, olyan rémisztő hírek terjengtek, hogy kolbász darabkára, apró szalonnára, madzagot kötöttek. Miután a zsíros szalonnával, vagy kolbásszal lenyelték a kenyeret, a kolbászt, szalonnát visszahúzták a madzaggal.

Am balesetek az evésnél is előfordulhatnak. Az egyik esetben, miután János felhúzta a madzagot, rémisztő arcot vágva nézett feleségére.

Panni asszonynak máris rossz sejtelmei támadtak a madzaggal együtt lenyelt, picinyke szalonnával kapcsolatban.

—Édes párom, nagyon sajnálom, de a szalonna lent maradt!—gügyögött János úgy, mintha bánata egészen a magasságos ég boltozatáig felérne.

—Pocsék vagy János, nagyon pocsék! Legutóbb a kolbász maradt a bendődben, most meg a szalonna. Nem lesz ennek jó vége. Ha még egyszer ilyesmi előfordul, istenemre, kihányatom veled!

De ne félj, mert többet ez nem fordul elő. Kötök én a szalonnára, kolbászra, olyan csombókot, hogy még azon a bélpoklos gigádon is nehezen nyeled le. —szólt dühösen és rémisztgette élete párját Panni asszony, aki egyetlen percig sem kételkedett abban, hogy férje-ura, szándékosan hagyta lent pocakjában a finom falatokat.

Annyi igaz, hogy az ily módon megtakarított élelmiszert, az egri piacon eladva, néhány pengővel ismételten gyarapíthatták a leendő földjük árát.

Bizony a pengők soha sem szaporodnak olyan mértékben, amit a kuporgató ember azt elvárná.

A tejes fazék nem akart a kívánt gyorsasággal telegetni. Panni asszony agytekervényei éjjel nappal öröltek,

mocorogtak. Szerette volna, ha úgy szaporodnak pengői, mint tavaszi zsenge fű halványzöld szálai sokasodnak a Kaptárrétnék bársonyos gyepszőnyegén.

Ha eddig Panni asszony megszántatta a learatott búzaföld tarlóját, most úgy döntött, véget vet az ilyen irányú pénzkiadásnak, a pocséklásnak.

— No János! Nem szántatjuk meg a tarlóföldet. Kézzel kapáljuk fel, miután száz pengőnk megmarad, amit berakunk a tejes fazékba. — közölte a legújabb pénzszaporító elképzelését és figyelte élete párját, akinek rögtön eltorzult az arca. Az a néhány hajszála máris az égnek állt, amit az aszott koponyacsontján még lengedezettett a tikkasztó, nyári szellő.

János gazda amúgy sem volt egy daliás alkat. Alacsony termete, a sok spórolástól, koplalástól egyre sorvadtabb lett, miáltal az amúgy is tekintélytelen emberke, még kiszolgáltatottabbá vált a fukar felesége előtt.

Ez a valóság, tovább ösztökélte katonás feleségét a fölötte való uralkodásra. Pedig Panni asszony sem gömbölyödött annyira, mint hizlalt disznójuk a karácsonyi vágás előtt.

Fogatlan, sorvadásnak lendülő állcsontja úgy meredt előre, mint a földet felhasogató, szántóeke, mielőtt a földbe mélyedne. A sok

spórolás, koplalás nála sem maradt nyom nélkül.

János, olykor próbált lázadozni sorsa ellen. Ilyesmi akkor szokott előfordulni, ha némi bátorság mutatkozott nála. Akkor, ha netalán valaki megkínálta egy kis lőrével, aminek gőze némi bátorságot kölcsönzött a tekintélytelen emberkének.

Ilyenkor büszke volt magára, hogy lám, ő mégsem egy tyutyi-mutyi ember, akinek még saját portáján sincsen szava.

Amikor a tarlókapálásról határozott felesége, próbált makacskodni, nem akart vele egyetérteni:

—Ugyan már édes feleségem! Csak nem gondolod, hogy ezen a forró, nyári napon, a kemény tarlóföldbe vágom a kapámat? — próbálta ellenvetését fölényesen tudtára adni, ám ez a bátorsága rögtön alább szállt, amint asszonyának arcába nézve, villámokat látott az idegességtől vibráló szemeiben.

—Mi bajod lett János?

Csak nem lőrével kínált meg valaki, hogy már a tarlókapálás sem tetszik?

Még akkor sem szólhatnál semmit, ha nem vőnek jöttél volna ehhez a házhoz. Ha egy váltógatyát hoztál volna, de még ennyit se hoztál.

Az én anyám varrta rád az alsógatyát, és inget abból a vászonból, amit ő szövött meg a téli estéken. — emelte fel szavát egyre erélyesebben a zsörtölődő asszony.

Azt már nem mondta, hogy törlőröngyökből varr gatyát Jánosának még a mai napig is. Nem ad ki pénzt, olyan alsóneműk vásárlására, ami úgymint bemocskolódik a használat során. A meglévő, bolti gatyáját meg félretette, hogy jó lesz az majd haló gatyának, amiben eltemetik.

Most a legfontosabb volt urának rendre utasítása. Szalmalángként fellángoló bátorságát, lázongását mielőbb letörni. Egy egészen nagy pohár, potya lőre sem jogosíthatja fel arra, hogy akaratának ellentmondjon.

A következő napnak hajnala már ott virradt rájuk a tarlóföld végében. Amikor kivirradt, a földjeik felé igyekvőknek szokatlan látványban lehetett részük.

Húszméternyivel előbb kapált K. Panni, mögötte János csapkodta a kiszáradt tarlót, kire asszonya gyakorta visszanézve, e szavakkal noszogatta a gyorsabb munkálkodásra:

—Ha a lőre ivásánál gyorsan járt a kezed, akkor most se lustálkodjon!

A tarlóföld mellett elhaladó embereknek táva maradt a szájuk. Hiszen olyat még egyiken sem láttak a faluban, hogy egy learatott búzaföld tarlóját, kézzel kapáljon fel valaki.

Fösvénységük közismert volt a tájon. Mindenki tudta, hogy a pénzt sajnálják a szántásra kifizetni.

Ám ők mindezzel nem törődtek, mert a tejes fazékban gyarapodtak a pengők, melynél fontosabbat nemigen ismertek.

Ha a kuporgatás közben figyeltek volna a világ eseményeire, talán nem spórolnak ilyen önsanyargató módon. Tapasztalhatták volna, hogy a folytonosan gyarapított pénzük egyre kevesebbet ér, hiszen közeledett a második világháború.

Ahogy szaporodott a pénzük, úgy nőtt annak a gondja is. Egyre jobban félték attól, hogy valaki kilesi a rejtékhelyét, miután lába kél az összespórolt pénznek.

Mások előtt próbáltak siránkozni, mennyire nincsen pénzük, de legtöbben nem hitték el. Úgy gondolták, ha valaki nem költi el, akkor annak pénznek ott kell lennie, valami eldugott helyen. Márpedig ők nem költekeztek.

Sokan szerették volna tudni, mennyi a spórolt pénzük, ám senkinek nem árulták el. Inkább a szegénységükről panaszkodtak mindaddig, amíg egyik ravasz asszony beugratós kérdése, kiderítette az igazságot.

—Pannikám, aki ennyire spórol, mint Ti, annak bizony már százezer pengője is lehet.— mondta Rozál nene, a szomszédasszony, amire minden gondolkodás nélkül kibökte:

— Bizonyisten mondom neked, hogy ötvenezernél pengőnél nincsen több pénzem! — tiltakozott meggondolatlanul. Ily módon, akaratán kívül, elárulta, hogy sok pénzüik van. Miután észbe kapott, ismét tiltakozni kezdett:

— Azt ne hidd, hogy ötvenezer pengőnk van!

Beszélhetett már akármit, mert az első kijelentését vette valóságnak mindenki. A továbbiakban mindenki arról beszélt, hogy K. Panninak ötvenezer pengője van.

A lopástól félve, állandóan változtatták a rejtekhelyet. Ravaszabbnál ravaszabb gondolataik támadtak az eldugás helyét illetően. Volt úgy, hogy a tojásait költő liba alá, a szalmába ágyazottan, rejtették el a pénzzel telt tejesfazekat.

Miután ezt sem találták biztonságosnak, a szalmakazalba rejtették. A tűztől félve, itt sem merték hagyni sokáig. Majd egy gödröt ásva a fészkerben, abba dugták, majd földdel takarták.

Minden áthelyezésnél átszámolták a pengőiket, mert mindig attól féltek, valaki kileste. Tud a rejtekhelyről, és az a valaki,

óvatosan ugyan, de folyamatosan dézsmálja féltve őrzött pénzüket.

Aggodalmukat meglehet érteni. A sok koplalással, nélkülözéssel összegyűjtött pénz, sokkal értékesebb volt számukra, mint azok számára, akik nem nélkülöztek annyit a pengőik megszerzésért. Ez utóbbiak nagyokat ehettek, többet kortyolhattak, és jóval kevesebbet dolgoztak.

Nem értették, hogy a pengőik szaporodása ellenére, egyre kevesebbet lehetne érte vásárolni, ha egyáltalán költeni akarnának belőle. Ám ezt semmiképpen sem akarták, mert a pénzromlás ellenére, még buzgóbb spórolásba, munkálkodásba kezdtek.

A második világháború rohamos közeledése, a lendületes gazdasági válság következtében, egyre nagyobb címletek kerültek forgalomba.

A millpengők, billpengők terjedelmi és számszerű gyarapodása miatt, a tejes fazekat felcserélték egy sérült, tízliteres, főzőfazékkal, amely az elmúlt évek során elpergette zománcainak nagy részét.

A nagyobb terjedelmű pengőtároló edénynek, nagyobb helyre volt szüksége a rejtegetésnél. Ám mégsem akarták teljesen eldugni, hiszen hozzáférhetőnek kellett maradnia, az újabban megtakarított pengők részére.

Az, hogy a pénzromlás ellenére, újabb pengőkkel gyarapodott a zománcnélküli fazék, a legtermészetesebb dolognak tűnt számukra.

Mivel küszöbön volt a háború, mindent pénzé akartak változtatni. A meghízott disznót eladták, mintahogyan levágták a baromfikat és a pengőben mért értéküket, berakták a nagy fazékba.

Tették ezt annál is inkább, mert olyan hírek érkeztek, hogy a katonák elviszik a jószágokat, minden fizetés nélkül. Az ilyen hírek hallatán sem merültek gondba. Hittek abban, hogy helyesen cselekednek. A pénz mégis jobban eláll, mint az élő jószág, és etetés nélkül is átvészeli a háborút. Ebben nagyon komolyan hittek.

Az újabb millpengők, billpengők szintén a rejtkehelyre kerültek, amelyet már úgy álcáztak, úgy eldugtak, hogy a háború végéig senki se találja meg.

Amikor elmúlt a háború, előrelátásukat titkon dicsérve, elővették a fazekat, melyben teljes épségben várakozott az elrejtett pengők sokasága. Az is igaz, hogy nem tudták megszámlálni, hiszen ők még nem ismerték, hogy a millpengő e nagyobb, vagy a billpengő.

Nem tudták ezt legtöbben, ezért színeik szerint rangsorolták és vált számukra ismeretessé, hogy a kék hasú, zöld hasú, vagy a piros hasú, lila hasú pengő-e az értékeesebb.

Ám hamarosan szembe kellett nézniük az igazsággal, mert a pengők színeik szerint sem értékesek, sem az egyik, sem a másik színű.

Különösen Panni nene nem akarta megérteni, miért nem érnek a féltve őrzött, dédelgetett pengőik semmit sem. Hiszen még az avas szalonna is eláll egy ideig. Mintahogyan a kolbász kiszikkad, de nem romlik meg. Mi hát annyira rossz a pengőkben, ami miatt, annyira elromlott, hogy nem adnak egy fazék pengőért egyetlen doboz gyufát sem.

Már az új forint jelent meg, amikor végre megértette. A sok koplalás, önsanyargatás, a sok-sok munka verejtéke, mind ott vannak a zománcból már régóta mentes, ócska fazékban. Ott vannak, és feleslegesen foglalják a helyet.

Nem kell már eldugni, mert senkit sem érdekel, senki sem akarja ellopni. Élete párja, szólt hozzá ekképpen:

—Kedves Pannikám! Nem gondold, hogy el kellene égetni a féltve őrzött pengőket? Hiszen még mi is előbb feltámadhatunk, mint értük lehetne vásárolni valamit!

Panni nene magába roskadtan morgott valamit, amiből János mégiscsak megérthette, nem bánja, ha elégeti.

János bátyó rakott egy tüzet a kertjükben, amire egyenként rakosgatta a lila, kék, piros és zöld hasú bankókat, miközben halkán morogta:

—Ezeket a pengőket kaptuk a meg nem emésztett kolbászokért.

Ezeket az el nem fogyasztott szalonnákért. A kék hasú pengőket akkor takarítottuk meg, amikor kézzel kapáltuk fel a tarlót.

A lila pengőket, akkor tehattük be a tejes fazékba, amikor rongyos kacatokból varrtad nekem a gatyákat.

A piros pengőket meg az el nem fogyasztott szőlőfürtökért kaptuk. A zöld hasúkat meg a tojásokért... —sorolta tovább fősvénységük nagy-nagy tévedéseit.

Figyelték a fel-fellobbanó, kísérteties lángokat, melyeknek füstje, bármilyen színű is volt a bankó, úgy oszlott széjjel a fák lombkoronái fölött, mint reményük szertefoszlott az újabb földek megvásárlására.

Róza nene emlékezete visszatér

T. Jánosnak és Róza asszonynak, csak egyetlen gyermeke született. Megszületett Jancsika, az ifjú T. János. Hogy így akarták-e, vagy csak a *Sors* hozta így, ezt bizony csak ők tudták volna megmondani.

Ezekben az időkben sokan törekedtek arra, hogy minél kevesebb gyerekük szülessen, mert a vagyon annyifelé osztódik, amennyi születik a családban.

Példás családi életet éltek, szorgalmas lakói voltak a falunak, ezért arra törekedtek, hogy szemük fényét, az egyetlen fiú gyereket, tisztességben felneveljék és kitanítassák valamilyen nagyobb embernek. Ne legyen paraszt, mert azt tapasztalták, hogy a földjét művelő embernek, soha nem volt becsülete, talán soha nem is lesz.

A kis Jancsikát arra okították, hogy szorgalmasan tanuljon. Nem fogták be a határi munkára, mintahogyan a játszótársait a szülei befogták. Irigyelték is ezért azok gyerekek, akik a forró, nyári napokon, kapálással töltötték a vakációt.

Ezek után azon sem lehet csodálkozni, ha Jancsika, a különböző tudományokból, több ismeretet gyűjtött össze, mint azok, akiknek csak a gyomok irtása jutott a vakáció idején.

A nyolcadik osztály elvégzése után, a mezőkövesdi gimnáziumba került, ahol nem jeleskedett a képességeivel, de szülei segítségével, túljutott a nehézségeken.

Ez a szülői segítség elsősorban abból állt, hogy korrepetáló tanárt fogadtak, aki segített túljutni az akadályokon.

Túl jutott már csak azért is, mert a tanár úr nem vállalta azt a szégyent, hogy nem képes diákja fejébe juttatni a tudományát, még külön díjazás ellenében sem.

Amikor a tanára azt látta, hogy a felsőbb osztályba lépése nem eléggé megbízható, lökött rajta egyet és máris a következő osztályba találhatta magát. Bajlódjon vele a következő tanár.

Az igaz, szüleinek mindez nagy anyagi hozzájárulásába került. Ám végül mégiscsak diplomás ember lett fiukból, miután jóleső érzéssel gondolhattak arra, álmuk teljesült, az egy szem fiukból diplomás ember lett, mérnök.

A faluban nem volt a végzettségének megfelelő munka, ezért a városban keresett munkahelyet, de nem talált. A szülők segítő kezei ide is elértek. A megfelelő anyagiak ellenében, olyan kíméletes munkahelyet találtak számára, amely ezekben az időkben egy teljesen felesleges intézmény volt. Tele felesleges alkalmazottakkal, akik a bűjtatott létszámmal álcázva, élvezték a kiváltságosakat megillető, remekbe szabott protekciót.

A napi munkája már akkor elvégzettnek volt tekinthető, amikor munkakezdekskor benyitott az irodájába.

A városi élet, ilyen munkavégzés mellett, nagyon megtetszett az egykori Jancsikának, akit a hasonló munkatempóban munkálkodó munkatársai, hamar befogadtak. Befogadták,

hiszen ők is bújtatott létszámban ücsörögtek egy nem létező, szükségtelen cégnek nagyon is létező, unalmas irodájában.

A protekciós munkahely semmit sem produkált, semmit nem állított elő. Még annyit sem, hogy elmondhatták volna magukról, ők bizony nem a társadalom nyakán élnek.

Az ifjú T. János, alig három éve lődörgött már ebben a felesleges intézményben, amikor megismerkedett egy lánnyal, kivel kölcsönösen megszerették egymást.

Eljött az a nap is, amikor a mérnök úr, hazalátogatva a falujába, így szólt szüleikhez:

— Édesapa, édesanya, én bizony megnősülök!

—Jaj fiam! De megleptél bennünket. Hát osztan kit veszel el?—kérdezte Róza nene, és egy titokzatos, ismeretlen aggodalomtól még ráncosabb lett az eddig is mélyen barázdált homloka.

—Városi lány lesz a menyed!— jelentette ki, nagy magabiztossággal a dédelgetett fiú, miközben büszkén nézett az édesanya szemébe.

Az apa, aki eddig csendben hallgatott, félénken kérdezte:

—Nem néz tán le bennünket, hiszen ezek a piperkőc, városi lányok nagyon finnyás természetűek.

— Ugyan már édesapa, hogyan gondolhatsz ilyesmit? Olyan lány az,

amilyennek lennie kell egy mai lánynak! — válaszolta magabiztosan, de szavainak teljes igazáról ő sem volt teljesen meggyőződve.

A következő hazalátogatásakor már magával hozta mennyasszonyát, akit kiváló színész tehetséggel áldott meg a Teremtője. Tudott mást is mondani arról, amit valójában érzett vőlegénye szüleinek irányában.

Az ifjú T. János, az újabb hazalátogatása alkalmával már így szólt szüleihez:

— Édesanya, édesapa, Krisztina szülei szeretnének megismerni Titeket, ezért a jövő vasárnap elvinnélek hozzájuk.

Édesanya felé az lenne a kérésem, hogy kendőt ne kössön a fejére, hanem ondoláltassa ki a haját. Szoknyából sem vegyen fel annyt, mint itthon szokott, mert városon ez a viselet nem divatos.

Édesapa nyiratkozzon meg rendes borbélynál, aki jobban ismeri a mai divatot. A keményszárú csizmáját cserélje le cipőre. A kalapját hagyja itthon, hiszen úgyszincsen most hideg. — adott néhány jó tanácsot a leendő nászok meglátogatásához, és az ilyen alkalmakkor illendő öltözködéshez. Ami érthető, hiszen abban a társadalmi rétegében, amelyben újabban élt, már kezdte szégyellni a falusi szüleit.

E szavak elhangzása közben, János bátyó és Róza nene, némán néztek egymásra.

Ebben az egymásra nézésben benne volt minden. Szavak nélkül megértették egymást. A néma kérdésük lényege nem lehetett más, mint az; *helyesen tettük-e, hogy mérnök urat neveltünk a fiunkból?*

Kérdésüket az élet csak a későbbiekben válaszolta meg. Az ifjú házasok egyre ritkábban látogattak a falusi szülőkhöz, akik egyre többet betegeskedtek. Látogatásaik alkalmával mindig csomagokkal pakolhatták tele az autójuk csomagtartóját, mégis ritkultak a látogatásaik.

A falusi szülők nemcsak csomagokkal ajándékozták meg őket, hanem összegyűjtött forintjaikat takarékkönyvbe rakva, adták kezükbe távozásaik alkalmával.

Az idős János bátyó egyre többet betegeskedett, ám ekkor sem jöttek gyakrabban. Az egyik látogatás alkalmával már sejteni lehetett, hogy ez az utolsó. Olyan utolsó látogatás, mely után többre már nem lesz lehetőség.

Róza nene hamarosan, olyan egyedül maradt, mint az a galambja, melynek párját a vércse elragadta.

A magányában még inkább korosodó, amúgy is beteges édesanya, még betegebb lett. Eljött az ideje, hogy gondoskodjon róla valaki.

De ki gondoskodjon? Hiszen a fiataloknak milliónyi kifogása volt az ellen,

hogy hozzájuk költözzön. Túl volt már a hetvenen, amikor beadták az idősotthonba.

Ismerőseiknek azzal magyarázták tettüket, hogy nem emlékezik semmire. Tudatát már elvesztette, bajok vannak a gondolkodásával.

A valóságban tudata még épnek volt mondható, még akkor is, ha néha elfelejtett dolgokat és járása is nehézkesebbé vált. Talán jobb lett volna, ha valóban feledékenyebb. Akkor nem jutott volna eszébe, hogy valaha mennyit dolgoztak, mit tettek az egy szem fiukért, aki hálaképpen most intézménybe dugja.

Miután bekerült az idősotthonba, alig telt el néhány hét, amikor fia, menyé titokban már árulták a házát. Nem ment könnyen az eladás, hiszen a ház állapota sok javítani valót kívánt. Ám végül mégis sikerült eladni, minek árából egy autót vásároltak.

Az idősotthonba került Róza nene, egyre nehezebben viselte a bezártságot, különösen a nyári napokon. Ilyenkor mindig az otthoni kertje jutott eszébe, amit gondosan művelgethetett, még az intézménybe helyezése előtt.

Vágyódva figyelt falujának irányába, amely felől már csak sejtelmek voltak, hogy merre van, mert a dombok eltakarták kutató szemei elől.

Sem a fia, sem a menyé nem látogatta, aki gyerekét várta, az ő unokáját. Nem látogatták, mert nem volt már semmilye, nem volt miért látogatni. Az a társadalmi réteg, amelyben éltek, magasabb életnívót követelt. Az anyagiakért való folyamatos küzdelem, nem adott időt arra, hogy egy idős asszonyt látogassanak, még akkor is, ha ez a személy az édesanya.

Egyetlen fia szégyellte, hogy olyan édesanyja van, akinek haja nem ondolált, és még mostanság is kendővel köti be fejét. A ráncos, bő szoknyáinak látványa sem a legújabb divatot idézte.

Nem beszélve arról, hogy munkatársai előtt nem volt lehetősége arról sem dicsekedni, hogy a falusi anyjának színházbérlete van. Hová jár üdülni, milyen társaságban tölti idejét, mert a szabadidejét is a munkavégzés töltötte ki.

Amikor a fiataloknak megszületett a kisfiuk, akkor sem keresték, hogy megörvendeztessék e szavakkal; *édesanyám, unokája született.*

Csak azzal törődtek, hogy abban a társadalmi rétegben, amelybe az áldozatvállaló szülők segítségével bekerülhettek, minél jobban élhessenek, minél jobban megfeleljenek az ott szokásos, uralkodó elvárásoknak. Igyekeztek annál is többet mutatni, amennyit valójában mutathattak volna.

Róza nene nem tudott felőlük semmit. Mintahogyan azt sem tudta, hogy ő valójában már régóta nagymama. A világtól elszigetelten élt ebben az intézményben. Különösen a családjáról volt kevés ismerete, hiszen nem látogatták már egy idő óta.

Mindennek ellenére nem vesztette el józan tudatát, ítélőképességét, mintahogyan ezt ráfogták már korábban. Az idő teltével egyre inkább bizonyítottnak látszott, hogy az otthonba került falusi asszony, igenis tudatánál van. Nem nyert bizonyítást a családjának állítása, miszerint gondoskodás nélküli életvitelre képtelen, ezért folyamatos felügyeletet igényel.

Sokkal inkább igazuk lett azoknak, akik azt állították, *a házának eladása miatt kellett otthonba kerülnie.*

Az idősotthon, ahol kénytelen volt élni további életét, a városnak olyan magaslatára épült hajdan, ahonnan a Bükk távoli hegycsúcsait is láthatta.

Látható volt az Eged hegy, amelynek déli oldala, a falujának dombjairól is jól látható. Mintahogyan a Bikk bérc, a Vár hegy ormait szintén láthatta, amikor még saját házában élhette életét.

Csak most, az idősotthonból, a nyugati irányból, gyönyörködhetett erdeinek káprázatos, szivárvány minden létező színében

pompázó lomboknak, hiszen már ismét egy újabb őszt érkezett el.

Amikor a közeledő őszt folyamán figyelte az Eged déli oldalát, egyre jobban vágyódott vissza arra helyre, ahol fiatal életét még egészségben élhette egykor.

Ekkor érezte azt, hogy mindaddig nem hallhat meg, míg faluját, házát és urának sírját, nem láthatja. Ő még most is szentül hitte, hogy háza van. Saját háza, amely visszavárja, miután oda bármikor visszaköltözhét. Ez a tudat megkönnyítette az otthonban töltött napjait.

Talán jobb is, hogy ebben a tévhitben élt, mert így, a valóság, nem keserítette tovább az amúgy is sivár, idősotthoni életét.

Napról-napra fogalmazódott, csiszolódott elméjében egy merész gondolat, amely szerint mielőbb hazakerülhet falujába. Ha csak egy rövid látogatásra, de akkor is visszamegy.

Tervei megvalósításához egészségi állapotára kezdett el panaszkodni. Ennek bizonyítására, egyre kevesebb táplálékot vett magához, miután látványosan fogyni kezdett.

—Mi van magával Róza néni? Miért nem eszik?— kérdezte gondozója, aki talán némi részvétet érzett iránta.

—Nem tudom, de nincsen étvágyam, semmi sem esik jól és állandóan görcsöt érzek a hasamban.—mondta tetetett szomorúsággal.

Miután az intézmény orvosa megvizsgálta, kórházi kivizsgálásra küldte. A lakótársai számalommal nézték a vizsgálatra induló társukat, akinek most kórházba kell mennie.

Nem tudhatták, hogy az idős asszony csak eljártssza fájdalmait, amivel az egyetlen célja, hogy az intézménytől legalább egy rövid időre megszabaduljon. Alig tudta örömét palástolni. Sokan kétségbe estek volna a kórházba utalás hírére, ám ő mégis most lett boldogabb:

„ — *Végre hazajuthatok! Végre megláthatom az uram sírját, melyre régen nem vihettem virágot! Megláthatom a házamat, amelyben fiatalon élhettem!*” — suttogta eszelősen. A régóta nem érzett boldogság miatt, alig tudott uralkodni érzelmein, amelyet most a hazajutásának lehetősége, a közelségbe hozott.

A nyolc napig tartó kivizsgálás után, a kórházi zárójelentésre vizsgálóorvosa ezt írta: *állapota a korának megfelelő.*

A zárójelentéssel kezében ült az eгри kórház folyosóján, ahol olyanok is vártak a betegszállító kocsira, akik a noszvaji hazaszállításukat várták.

Egy kis várakozás után megérkezett az autó, melynek vezetője válogatta az egy irányba, egy helyre szállítandó betegeket.

—A néni hová akar menni?— hangzott el a régóta várt kérdés, amelyre már oly régóta várt.

—Hová mennék? Hát Szomolyára! Ott vár engem a házam, a kertem. Ott várnak az ismerőseim, a szomszédjaim, de még az uram sírja is, ahová majd én is kerülök az örök nyugovóra.

A sofőr már ismerte az öregeket, hiszen régóta foglalkozott a hazaszállításukkal. Nem szerette, ha valaki egy egész litániát mondd el. Jobban szerette a beszédek rövidebb változatát, melynek most is az volt a lényege, hogy a beteg Szomolyára akarja magát szállíttatni.

Elindult hát betegeivel azon a kanyargós úton, amely az Eged hegy, Bikk bérc, Vár hegy alatt, sok-sok kanyarral, vezet Noszvaj község irányába.

Az őszi erdő kellemes látványt nyújtott. A színek kavalkádja, csak egyre fokozta az idős asszony örömét, amely már így is bőségesen átjárta testét, lelkét, hiszen hazafelé utazhatott. Ravasz tervét hamarosan siker koronázza.

Ami az örömét illeti, talán a túlságosan nagy hiszékenysége okozta. Azt hitte, mindent úgy talál, ahogyan hagyta, akkor, mikor még a fia az idősoththonba szállította.

Noszvaj után már alig pár kilométer a falujába vezető út, ezért hamarosan oda értek, miután a noszvaji betegeket hazavitték.

—Melyik utcába lakik a néni?— kérdezte a sofőr, mire az állítólagos, emlékezetkiesésben szenvedő Róza néni, gondolkodás nélkül rávágta:

—X. Y. utca 15 sz.

A kocsi megállt a megadott címen és kirakta az idősasszonyt, batyujával együtt, majd a megfordulás után, visszafelé hajtott, a város irányába.

A célhoz ért Róza néni, még tíz perc multával is ott állt, ahol a kiszállás után, lábai talajt fogtak. A régi háza felé fordulva, némán figyelte az épületet, melyet alig ismert meg.

Miután gyanús volt neki a ház, más irányba fordult. A volt szomszédjai házeit figyelgette tüzetesen és próbálta felismerni, amelyek szintén sokat változtak az elmúlt évek során.

Mindezen nem is lehet csodálkozni, hiszen évek teltek el mióta nem láthatta a környéket. Több házat felújítottak, és nem egy ház gazdát cserélt, így az övé is. Csak ő erről semmit sem tudott.

Némi tétovázás után, oda ballagott kapujához és érdeklődéssel figyelt befelé a régi portájára. Majd a háza előtti területet figyelgette, amelyen a gondos emberi kéznek nyomai látszottak. Ez volt neki a leggyanúsabb. *Ki, vagy kik lehetnek azok, akik gondozgatják a portáját és környékét?*

Be akart nyitni a kapuján, de a zár nem engedett. Ösztönszerűen rázogatta a kiskaput, bebocsátást kérve azoktól, akik engedély nélkül bitorolják most a portáját.

Arról, hogy engedély nélkül bitorolják, nem volt semmi kétsége, hiszen ő semmilyen eladásról nem tudott, nem is tudhatott.

A szomszédok egyike, már az érkező betegszállító kocsira, az ablakán keresztül felfigyelt. Erősen leste, de nem mindjárt ismerte meg Róza nenét, az egykori szomszédját. Ám a makacsul bemenni kívánó, idős asszony, egyre gyanúsabb lett.

—Nézzed már, Miklós! Ez az öregasszony, olyan, mint Róza nene. Ha hiszed el, ha nem!— elképedve állította szavainak igazát Magda nene, amire párja is kifigyelt az ablakon.

—Ez bizony nemcsak *olyan*, hanem ő maga, teljes valóságában. — mondta Miklós bátyó, és nyelvével csettintett egyet, miután mindketten egyszerre ismerték fel a teljes valóságot; *hajdani szomszédasszonyuk, semmit sem tud a házának eladásáról.*

E megállapítás után mielőbb az utcára siettek. Magda nene erélyesen szólt a régi portájára igyekvőnek:

—Róza nene! Ne zörögjön, mert úgysem nyitják ki! Nem lakik ott most senki, mert csak nyáron lakják.

Üdülőnek vették meg az egriek, akik csak nyaranta pihennek itt.

Hát magának nem mondta a Jancsi fia?

Róza nene nem szólt semmit. Nagyon szégyellte, hogy nem tudott az eladásról. Ám azt még jobban restellte volna, ha egy szem fiáról mond, olyan dolgot, ami után mások elítélik a kedves gyermekét.

Nem tudhatta, hogy mindenki ismeri az igazságot. Mindenki tudja, a házának árára volt szüksége fiának, ezért tették be az öregotthonba.

Az igazsággal, így szembe nézni, bárkinek rosszul esne. A szomszédok láthatták, amint könnyek jelennek meg szemében. A zsebkendője mögé bújva, letépett néhány szál, késői őszi virágot, a régi háza elől, majd elindult a temető irányába.

Alig félóra múltán egy autó jelent meg a Róza nene háza előtt és őt keresték. A szomszédoknak elmondták, tévedés történt, mert a kórházból nem az otthonba szállították, hanem ide, a régi házához.

Az idősasszonyt keresők értetlenül álltak az eset előtt. Eddig úgy tudták, hogy a gondozottnak baj van a tudatával, ezért a következő volt a megválaszolatlan, nagy kérdésük:

„—Ezt a régi lakóhelyét ki adhatta meg a betegszállító kocsi vezetőjének, hiszen ez a cím semmilyen kórházi papíron nem szerepelt? Talán mégiscsak tudatánál van? Talán már korábban is annál volt, ezért ő adhatta meg a falusi házának címét?”

Amikor az érte jövő autó a temetőhöz ért, már rendet tett az ura sírjánál. A magával vitt virágot egy eldobott műanyag edénybe rakta, majd vizet öntve a virágra, a sírra helyezte.

Egy félóra multával már ismét az Eged hegyet láthatta. Csak most más irányból érkezett annak aljához.

A hegynek a szőlőig lenyúló erdejét, tűzpiros, cseres bokrok szegélyezték. Ez a szín, az igazi hideg napok beálltával, rozsdaszínűre változik. A teraszok szőlőtőkéinek terméséből kipréselt must, rövidesen forrni kezd. A természet készült pihenőjére, amely nem lesz olyan végtelen, mint Róza nene örök pihenője.

Még két hetet élt az intézményben. A háza eladása miatti bánata hamarosan megölte.

Miután T. János eltemetette anyját, megkönnyebbülten lélegzett fel. Nem a várható örökség miatt, hiszen a megboldogultnak nem volt már semmije. Most vehette biztosra azt, hogy a továbbiakban, semmilyen kötelezettsége nem lehet az édesanya irányába.

Eddig rettegett attól, hogy jöhet egy telefon, miután anyját magához kell vennie, hiszen a házát már régen eladták, ezért oda vissza nem viheti.

Évek teltek el. Ha eddig T. János párjával, gyerekével, habzsolták az életet, eztán még inkább ezt tették. Tehették is, mert az új politikai helyzetben történő változások, lehetővé tették az anyagiak megteremtését, a privatizálást, amellyel nagy vagyonhoz jutott.

Tisztességtelen módon jutott jelentős vagyonhoz, amiből tellett nyaralóra, külföldi utazásokra, amit nem vizsgált felül senki, hogy miből telik ekkora költekezésre.

Azt szokták mondani; *a jóból is megárt a sok.*

A legszebb, legjobb autócsodákat váltogatták úgy, mint legtöbben a fehérneműiket. A világ számos országát bejárták. Láthatták a világ nagyvárosait, folyóit, tengereit, óceánjait, hegyeit, mégsem érezték a boldogságot. Mindig elkeseredett arcukat lehetett látni, ahová a mosoly ritkán járt vendégségbe.

Amikor már semmi sem boldogította őket, egyre gyakrabban érezték vágyat az elfeledett falujuk látogatására. Gyakrabban utaztak szülőhelyükre, ahová eddig csak a halottak napi gyertyagyújtásra jártak el, évente egy alkalommal. Akkor is csak azért, mert mindezt

szokásnak, divatnak tekintették, hiszen mások is gyertyát gyújtanak őseik emlékére.

Gyertyagyújtástól a következő gyertyagyújtásig, egy éven keresztül, csak a gyomok hoztak bőséges magtermést az őseik sírhalmán, amelyet senki sem látogatott.

Egy ilyen mindenszenteki temetőlátogatás alkalmával, találkoztak az egyik, gyerekkori osztálytársával, aki felismerve őket, szólt hozzájuk:

—T. Jancsi! Te vagy-e?

T. Jancsi meglepetten nézte, ki az, aki most megszólítja, akinek arcvonásai nem voltak ismerősek számára.

—Ne haragudj, de nem tudok rájönni, ki vagy, kit tisztelhetek személyedben? — mondta zavartan a faluját ritkán látogató mérnök úr, aki mellett felesége és húsz év körüli fia a megszokott kedvtelen, savanykás arcukkal figyeltek e párbeszédre.

— K. Gyuri vagyok, aki egy ideig melletted ült az általános iskolában! — mondta a régi iskolatárs, aki mellett felesége, egy lánya és két fia, udvariasan mosolyogtak a semmiből felbukkanó idegenekre.

—Ne haragudj, de már nem ismertelek volna meg, ha most nem árulod el a nevedet.— mondta *restelkedve*, ami a felsőbb társadalmi rétegben élő, a világ minden táját bejáró családban, nem szokványos jelenség.

Miután így, felismerték egymást, beszélgettek egy rövid ideig, aminek az lett a vége, hogy K. Gyuri meghívta őket a lakásukra.

Láthatták, hogy a meghívók családi házának nagysága, felszereltsége, közel sem áll az övékhez. Mégis sokkal otthonosabbnak tűnt.

A ház ura nem rendelkezett felsőfokú végzettséggel. Egyszerűbb, szegényebb emberek, akik nem járhatták be a nagyvilág nevezetes tájait. Minden bizonnyal, sohasem volt annyi jövedelmük, amiből nagyobb utazásra költhetnének.

A három gyereknek nevelése nem tette lehetővé, hogy világijárásra költsenek. Mégis mosolyognak, mintha a világ összes kincseit, egyedül csakis ők birtokolnák.

A vendéglátók vidámsága volt számukra a legfeltűnőbb, ami náluk majdnem teljesen ismeretlen fogalom. Ismeretlen annak ellenére, hogy gyakran cserélt, márkás autóikkal, ők utazták be a világot. A család minden tagja, akkor is teljesen egészséges volt.

T. János és családja, ezt az őszinte, szívből jövő derűt láthatta a vendéglátóikon, amiért máris irigykedtek. Tudták, hogy sokkal boldogabbak náluk.

A vendégfogadó K. Gyurinak és családjának, nem volt ilyen vidám látványban részük. Amit ők láthattak, jobban hasonlított egy gyászoló gyülekezethez, melynek bánata a fellegekig ér.

T. Jancsi ült magába roskadva a kanapén. Egyik oldalán a felesége, a másik oldalán a fia foglalt helyet. Az anyára és fiára, úgy ragadt rá a családfő búskomorsága, mintegy igen ragályos, fertőző betegség. A vendéglátók nem bánták, amikor elköszöntek a búskomorságba esett vendégeik. Attól féltek, hogy a fertőzés nem áll meg, miután menthetetlenül megfertőződnek ezzel a beteges szomorúsággal.

Néhány év telt még el, amikor olyan hírt lehetett hallani, hogy T. János és felesége, még nyugdíjkorhatár előtt, intézetbe kerültek.

Gyógyíthatatlanul, úgy besavanyodtak, mint az ecetes uborka. A házaspár egy szobában van elhelyezve, de ismeretlenül, idegenként viselkednek egymással. Örökösen zsörtölődnek, láthatatlan ellenséggel viaskodnak, de legtöbbet egymással békétlenkednek.

Sokan azt mondják, Róza nene átka fogta meg őket, akit *emlékezetkieséssel*, alaptalanul vádoltak, csak azért, hogy a házát eladhassák.

Most egy intézeti szobában, élőhalottként, élük nyomorult életüket. Nem ismerik meg egymást. Azt sem tudják, élnek-e, halnak-e. Tavasz van-e, amikor nyílnak a virágok, amikor újra mosolyog az élő természet, vagy

szomorú novemberi köd, ami elméjüket végleg elborította.

Pedig valaha minden jól ment. Volt egészség, volt gazdagság, de ők mindig többet és többet akartak, amibe végképpen belerokkantak.

D. V.bátyó, a mutogatós.

D. V. bátyó azok közé tartozott mindig, akik kerültek a búskomorságot. Az már egy másik dolog, hogy életében nem is érte olyan csapás, amiért túlságosan szomorkodnia kellett mindaddig, amíg a második világháborúba kapott behívóparancsot.

Az, hogy nagy vagyont örökölt ősaitól, mindenki előtt ismeretes volt a faluban. Irigykedtek is rá sokan emiatt.

Ha a Vaslápánál található gabona földjeinek számát nézték, máris az emberek legtöbbszörének a sárgairigység volt látható az arcán. De hol vannak még a cseresznyései, egyéb más földterületei, amelyek a falu határában, úgy szóródtak széjjel akkoriban, mint a szél fújta libalegelőn a libák elhullajtott tollai.

A bátyó nagyon büszke volt az örökölt vagyonára, amelyről ekkor még nem gondolta, hogy eljön az idő, amikor igyekszik megszabadulni a vagyonától.

Ez a páfördulása akkor következett be, amikor a második világháború befejezése után három év múlva, hazajött az orosz hadifogságból. A falu lakói tapasztalhatták, hogy félévente, két-három darab földet is elad, melyeknek árát nem a bankba tette, hanem a szépasszonyokra és a kocsmákra költi.

Csodálkoztak is az emberek, hogy némely ember még az örökölt földeit is eladja, míg mások, a kemény napszámos munkával szerzett pénzükön, megvásárolják tőle.

A legjobb barátja, K. János, egy ideig értetlenül nézte a hadifogságból hazatérő embernek tékozló életmódját, majd türelmét veszítve, intézte feléje kérdését:

- Mondd meg nekem Vendel barátom, miért adod el a földjeidet, amikor mások arra törekednek, hogy gyarapítsák a vagyonukat?

- Tudd meg János testvér, ha ők is onnan tértek volna haza a hadifogságból, ahonnan én, akkor ők sem vennének földet. Nemhogy vennének, hanem még azt is eladnák, ami most van nekik. Ahonnan én hazajöttem, ott már nincsen senkinek földje, mert elvették mindenkitől, hogy a nagy szövetkezetek, Kolhozok, Szovhozok területeit növeljék velem.

Ha én most nem adom el, akkor tőlem is elveszik, hogy a közös vagyon gyarapodjon.

Azt elhíhated nekem, hogy orosz mintára, itt is hamarosan megalakulnak a termelőségvetkezetek, ahol közös területen, közösen dolgoznak majd a falu lakói. Minden szövetkezeti tag egyforma embernek számít, ha volt földje, ha nem. Ha ez így lesz, akkor azt teszem leghelyesebben, hogyha eladom és szép asszonyokra, kocsmára költöm az árát. – bölcselkedett Vendel bátyó nagy bölcsességgel.

A továbbiakban nem lehetett mást hallani, csak azt, hogy most itt adott el egy darab földet, most pedig amott. Az már csak természetes, hogy a földek árát elköltötte. Hol ebben a faluban táncoltatta a kocsmá asztalán a meztelen nőszemélyeket, hol pedig egy másik falu kocsmájában, vendéglőjében.

Az idő teltével, annyira elhatalmasodott rajta a dorbézolás, hogy a saját falujában is különböző mulatozásokba, paráználkodásokba kezdett. Már nem szégyellt semmit.

Az egyik reggelen a picéjébe indult azzal a hátsó gondolattal, hogy ott fogja leszólítani azokat a nőszemélyeket, akik a pincéje előtt haladnak el, a határba való igyekezetükben.

Még ekkortájt sok ember hagyta el reggelenként a falut, hogy a határban található földeken dolgozzon.

Nem volt még olyan jó állami segély, amit azok között oszthattak volna széjjel, akik úgy döntöttek, hogy mégsem kellemes dolog korán kelni, pusztán csak azért, hogy kapájukkal gyomokat irtsanak. A segélyezés óta el is gazosodtak, kiszáradtak a domboldalon található gyümölcsösök, még a híres szomolyai cseresznyések is.

Az bizony igaz, hogy sok minden megváltozott az eltelt évtizedek óta. Ha csak az alvégi utcát nézzük, sok, neves ember élt itt még akkoriban. Itt lakott a jegyző, a bíró, a tanítók, a hentes, a falu kovácsa- Glica Feri bácsi, itt volt az olajütő, az iskola, a bika ól és itt jártak ki a legelőre az állatok.

Ma már nem járnak errefelé semmilyen állatok. Már a portákon nincsenek haszonállatok. De a kerteket sem műveli senki. A jó állami segély többet ér minden értékteremtő munkánál.

Azok a munkába indulók, akik a bátyó pincéje előtt haladtak el ezen a reggelen, mind fiatalabb nőszemélyek voltak. Valamennyien díszére váltak a nemüknek. Elöl, hátul gyönyörű idomokkal áldotta meg valamennyit a Teremtő. A kapálástól és a paraszti táplálkozástól megizmosodva, kipirosodva, szerelemre gerjesztő látványt nyújtottak a férfiemberek számára. Nem úgy, mint e nemnek a ma divatos, fogyókúrázó, zörgő csontú csapata.

A telt idomú nőszemélyek, Vendel bátyó pincéje előtti emelkedőn lépkedtek a Vénhegy, Kutya hegy, Nyárias, Méti hegy gyümölcsösei felé, a Felső parton általhaladva.

I. Mariska, és még három fiatalasszony, N. Ilonka, T. Julis, R. Rozál, ballagtak kifelé a meredek emelkedőn, amikor egyikük azt tanácsolta, álljanak meg egy kis pihenőre, mert fogytán van a levegője.

A többieknek sem volt ellenére a javaslata, ezért mindannyian megálltak és a pihenés csendjében, néztek vissza lent a völgyben hagyott házakra, ahonnan elindultak a határba.

A kerteket már sűrű lombok takarták, hiszen május vége felé járt az idő. A kertek fölé magasodó diófa szárazágán vadgalamb turbékolt. Talán párt keresett magának, mert a tavalyi társát a vércse elragadta.

Először a szépséges I. Mariska figyelt fel valami neszre, ami a gyalogút melletti, sok-sok pince egyikéből kiszűrődött a gyalogösvényre.

Az bizony igaz, hogy Szomolyán több a pince, mint a lakóház. A falu völgyének nyugati és keleti oldalán pincék sokaságát faragták tufába az előző évtizedekben, vagy inkább az évszázadokban élő lakók. Mint a himző asszonyok a szépen kivarrt terítőket körbe szegik, úgy faragták körbe a pincefaragók is a falut a sok-sok pincével.

- Halljátok? Mi lehet az, ami a pince felől hallatszik?- kérdezte I. Mariska, mire a többiek is

a zajos pince irányába fordultak. Volt közöttük olyan, aki máris valami kísértetre gondolt, ami a sötét pince üregéből előbukkan az ő megrémítésükre.

- Én is hallom!- jelentette ki határozottan N. Ilonka és máris indult annak a zajnak irányába, ami a Vendel bátyó pincéje felől hallatszott. Követték őt a többi asszonyok a hátukra kötött hátyival és a vállukon által vetett kapájukkal.

Ahogy közeledtek az egyre kíváncsibbá váló fiatalasszonyok a pince ajtajához, úgy növekedett Vendel bátyó gerjedelme a pinceajtónak belső oldalán.

Ezen nem is lehet csodálkozni, mert ezen a májusvégi napon, már most, korareggel, ugyancsak meleg volt. Ha mindehhez még hozzágondoljuk azt, hogy a négy, szemrevaló fiatalasszony a meredek dombon kapaszkodik kifelé a falu völgyéből, akkor megérthetjük, miért igyekeztek kigombolni minden ruhájukat.

Egyik asszony a lityáját { blúzát } gombolta ki az elviselhetetlen melegségében, miáltal feszülő, gömbölyded melleinek nagy része vált láthatóvá. Így aztán V. bátyó, aki a fentebb található pincéjéből figyelte a közeledőket, a szépen gömbölyödő, feszülő halmok közé láthatott, minek hatására máris csorogni kezdett a bőséges nyála.

A másik a szoknyáját húzta fel olyan magasra, hogy kivillantak a fehér combjai, miáltal láthatóvá váltak a formás idomai.

Mindezt bátran tették, egy férfiembert sem láttak a közelben, aki előtt szégyenkezniük kellene.

A pincéből kifelé leskelődő bátyót már az idegbaj járta eddig is. Most, hogy még közelebb értek, végképpen nem tudott uralkodni magán. Odalépett a rácsos ajtóhoz, kigombolta nadrágját és a rács egyik lyukán keresztül, kidugta férfiasságának legfőbb bizonyítékát.

Víg András, aki sok, rácsos pinceajtót készített ekkortájt, nem azért készítette a lyukakat az ajtókra, hogy ott bármit kidugjon valaki. Főleg Vendel bátyó a gerjedező szerszámát. Hanem azért, hogy a pince szellőzése megfelelően biztosítva legyen.

A négy tüzes menyecske, a neszezésre figyelés közben, már egészen közelért az ajtóhoz, amikor bentről nyájas szavakkal szólították őket:

- Nézzétek csak kedveseim, mit adok én nektek, ha begyöttök a pincémbe! De még finom bort is adok, csak ne siessetek a határba, ahol nagy meleg vár rátok. –hízelt a megrémült fiatalasszonyoknak, akik közül az egyikük, T. Julis, máris észrevette, hogy mit dugott ki a rácsos ajtón, és mi az, amivel szolgálni tud, ha belépnek a hűsüléssel szolgáló pincéjébe.

- Ne nézzetek oda! Ne nézzetek oda, mert szörnyen csúnya dolgot mutogat - hadarta megrémült szavaival, de már a többiek mindent megláttak ekkorára. Mindannyian tudták, hogy D. V. bátyó pincéje, hiszen gyakorta jártak errefelé a határba való igyekezetükben.

Volt közöttük olyan bátor asszony, aki nem ijedt meg a szokatlan látványtól, hanem máris feltalálta magát és ekképpen kiáltott a parázna emberre:

- Szégyellje magát! Vén piszok! Minket ijesztget, mintha félni kellene egy ilyen erkölcstelen latortól, aki a munkálkodás helyett, magát mutogatja! –szidalmazta I. Mariska, akinek máris támadt egy jó ötlete, hogy miképpen tetesse vissza nadrágjába az erkölcstelen embernek ez időre ugyancsak megduzzadt szerszámát:

- Gyertek csak, tépjünk egy kis csalánt és csapkodjuk meg Vendel bátyó gerjedelmét! – javasolta izgatottan társainak és mutatott egy frissen zöldülő csaláncsomó felé, amely ilyen tájban, május végén, már magvassá válik, azaz, megérik. A csalán még éretlenül is csípősnek mondható, ám magvasan már elviselhetetlen maróhatással bír.

Tudta ezt parázna ember is, akinek máris szörnyű riadalom ült ki az arcára. Igyekezett volna visszahúzni, hogy a biztonságos helyre, a nadrágjába visszategye. Igen ám, de az előbbi gerjedelmet okozó látványok miatt, úgy megduzzadt, mint a gyér vizű Kánya pataknak medre egy nyári zápor után.

A rácsos pinceajtó lyuka túlságosan szorosnak bizonyult a korábbi állapotához képest. Pedig az sem lett szűkebb a korábbinál, miután nem nehéz kitalálni, hogy mi az, ami a

beszorulást okozta. Mi az, ami ily mértékben megduzzadt.

Most, hogy I. Mariska szavaira a többiek is csalánt téptek, csapkodni kezdték V. bátyó ez időre már teljesen lila színűvé változott, beszorult gerjedelmét.

Aki a felvégi utcában nem volt süket, hallhatta, amint artikulátlan hangon ordít valaki a pincesoron. Hangerejéből ítélve, akár egy szenvedő szarvasmarha is lehetett, de nem az volt.

T. Julisnak lágyult meg a szíve legelőször és hagyta abba a csalánnal való csapkodást:

- Hagyjátok már abba! Nem halljátok, hogy mekkora fájdalma van?! Még eszméletét veszítheti, és esése közben leszakadhat neki.

- Meg ne sajnáld már! Itt mutogatja magát, rémisztget bennünket és most legyünk tekintettel a fájdalmára. – mondta dühösen R. Rozál és tovább legyezgette a letépett csalánnal V. bátyó gerjedelmét, amiben a vérbőség még tovább fokozódott a magvas csalánnal való suhintgatásra, mi által még tovább, hizlalódott, vastagodott.

A szenvedő ember már hörögni kezdett. Erre aztán mindannyian elővették a józanabb eszüket, abba hagyták a mutogató ember büntetését. Sőt, N. Ilonka felismerte a helyzet súlyosságát, az itt alkalmazható, lehetséges gyógymódot, majd elővette hátyijából az indulás előtt bekészített hideg, ivóvizet.

A korszából csurgatni kezdte a szenvedő ember lila szerszámára. Nem telt el kétpercnyi idő sem, amikor az eddigi fájdalmas hangok ereje csökkenni kezdett, majd teljesen megszűnt, nagy sóhajtozások közepette.

V. bátyónak az a bizonyos testrésze, úgy megfogyatkozott, mint a ház ereszeinek télen meghízott jégcsapjai a tavaszi olvadás során. Sőt, nemcsak megfogyatkozott, de olyan ráncossá vált, mint a meleg kemencébe aszalás céljából berakott, szomolyai szilva. Így aztán könnyen kicsusszant a beszorult helyzetéből, a rácsos pinceajtóból.

Még nagyon sokáig pletykálták ezt az esetet a faluban. Ha szilvát aszalnak, még ma is így mondják:

„Jó lesz már ez! Higgyétek el nekem, hogy ráncosabb már ez, mint a hajdani Vendel bátyó rácsos ajtóból kiszabadított szerszáma.”

Hová lett a must?

Vendel bátyó azzal a csökönyös szándékkal indult pincéjébe, hogy az időközben lecsökkent szeszszintjét, az ott található igen kevés borocskából pótolja. Begyakorlott mozdulattal dugta a kulcsot helyére, ami az első elfordítás után lehetővé

tette számára, hogy belépjen a hőn imádott szentélyébe.

Azon, hogy az első elfordításra kinyílt a pinceajtó, egy cseppet sem kell csodálkoznia senkinek. A pince nedves levegője nem volt képes rozsdát varázsolni a zár szerkezetére. Nem azért, mert állandóan kenegette. Sokkal inkább azért, mert napjában többször nyitogatta. A rozsdának esélye sem lehetett, hogy a pincekulcs működését akadályozza.

Szentélynek nevezte a pince belső üregét, ahol a borocskától mindig megvigasztalódott, ha a szomorúság környékezne. Mindez nem volt rá jellemző.

Most is egy határozott mozdulattal tárta ki az ajtót, amely nekiütődött a pince falának, miáltal ijesztő csörömpölést hallhatott.

- Hogy a nyavalya törné ki kedves anyósom, ott, ahol éppen van!- kiáltotta dühében, mert ez a bősztítő zaj a lopótök pusztulását jelentette. Dühében tett egy hirtelen mozdulatot, kezével a temető irányába mutatva, ahol a szidalmazott személy az örökálmát alussza, már legalább tíz esztendeje.

Bár ezt a mozdulatot ne tette volna. A tufába vajt kisablakból három pohár, darabokra hullva, követte a lopótök példáját.

Azt egyáltalán nem lehet mondani, hogy hajdanán bensőséges viszony alakult volna ki a vő és az anyós között. Vendel bátyót gyakran kívánta a pokolfenekére, hiszen tanúja volt a

Dasu vitéz apától örökölt vitézségi földek eldorbézolásának. Párjával még ők is adtak hozományul földeket. Most lányuknak tehetetlenül kell túrnie, hogy a hozományul kapott földek is kocsmákba, vendéglőkbe vándorolnak.

Nem elég, hogy a Vendel vő torkán lefolyva, az örökölt földek köddé válnak, hanem szépasszonyokkal is egyre gyakrabban csalja lányukat, és a földek árával fizet a gyönyörökért.

Miután minden összetört, ami összetörhetett, arra lett ugyancsak kíváncsi, hogy miért esett le a lopótök. A pincefalba vert szögre volt akasztva már évek óta és mégsem esett le. Egy meglehetősen vastag szögre, és most mégis lepottyant. Titokzatos, sejtelmes körülmény.

Arra gondolt, hogy anyósa beváltja fenyegetéseit és halála után visszajár régi pincéjébe, őt riogatni. Mert azt mondani sem kell, hogy a pincét is tőle örökölte. Ugyanúgy, mint minden mást.

A lopótököt eddig tartó szöget vizsgálgatva, láthatta, hogy nem a szellemként visszajáró anyós bűnös a lopótök pusztulásáért, hanem a rozsdá. Poharakat meg ő verte le a vakablakból a temető felé mutogató, csapkodó kezével.

Mivel pincéje, a lakásához tartozó kert végében van tufába vájva, csak beballagott a

portára és keresett egy másik szöget, ami még az eddiginél is vastagabb, miközben eszelősen mormogta:

- No, kedves anyósom, ez a szög már olyan vastag, ha még élne, felakaszthatná magát, mert mindenképpen elbírná!

Majd fogott egy rozsdás kalapácsot és próbálta falba verni a homályos pincében. Jobban tette volna, ha mécset gyűjt, ami némi világosságot ad. A pincékben villany még nem volt ismeretes az időnek ezen a tájékán.

Az már csak természetes, hogy az első kalapácsütéssel a hüvelyk újára koppintott, amire fájdalmasan felszisszent. Mit tehetett mást, mint ismét anyósát okolni a melléütés miatt:

- Ejnye kedves anyósom, még a kezemre is haragszik, hogy tönkre akarja tenni? –tette fel a kérdést ujjának szopogatása közben, de a temetőben pihenő anyós erre sem válaszolt. A következő ütés már pontosabb volt az előzőnél, mert a szög megmaradt a falban, csak nem elég mélyen fúródott bele.

Egy újabb, erőteljesebb ütest mért a szög fejére, miáltal eltűnt egy tenyérszerű darab tufával együtt. A tenyérszerű lyukon keresztül, láthatóvá vált Vince Beni {Benjámín}, a szomszéd picéjének belső ürege, amelyet ebből az irányból még sohasem láthatott. Az viszont igaz, hogy mindeddig lyuk sem volt, amin

átláthatna. A pincefaragók valaha alig hagytak falat a két pince között, amely most átlyukadt.

Döbbsen nézett át a keletkező résen. Volt is mit néznie. Október vége volt már. A borshordókban elszűrték a leszüretelt szőlők levét, az édes mustot, a jövő évi bornak legbiztosabb zálogát. A lyukon átkukkantva láthatta, hogy alig egy arasznyi távolságra, hordók sorakoznak a fal mellett.

- A mindenségit magának kedves anyósom, csak nem maga akarta, hogy átnézzek a V. Beni pincéjébe? Csak nem maga akarta, hogy bűn környékezzem?- kérdezte a temetőben nyugvót, de most sem válaszolt.

Fogott egy botot és csak úgy, szórakozásból, megkoppintotta azt a hordót, amely legközelebb volt a hirtelen támadt lyukhoz.

A borshordó olyan mély, öblös hangot hallatott, amely egyértelművé tette számára, miszerint tele van musttal. Azt, hogy must van benne, biztosra vette, mert nem volt bedugva. Ha bor lenne bennük, akkor Beni szomszéd dugót helyez a szokásosnál is nagyobb méretű lyukakba, nehogy a szesz elpárologjon belőle.

Egy ideig morfondírozott magában, majd a vékonyabb gumislagot átdugta a lyukon. Addig próbálkozott, addig mozgatta ide-oda, míg a nyitott hordónak kellőnél is nagyobb méretű száján becsusszant a musttal teli, kétheftős edénybe.

Két vödört készített a közelébe, majd a slagot erősen megszívta, miután az aranyló nedű szép lassan folyni kezdett a vödörkbe. Amíg az egyik vödörbe folyt, addig a tele vödört kiürítette a saját hordójába.

Már félig átfajtotta az édes mustot, amikor elővette józanabbik eszét és úgy mormolta:

- Elég lesz már D. Vendel, mert Beni észreveszi! - fékezte hirtelen támadt kapzsiságát és szüneteltette a mustlopást. Ezen a napon nem is folytatta tovább. Ám az éjszakai csend sem hozott számára nyugalmat, mert alvás nélküli volt. Nem azért volt nyugtalan, mintha a lopás miatt lelkiismerete lázadna fel. Az a must nyugtalanította, ami még a Beni hordójában ottmaradt.

Az kétségtelen, ilyen könnyen még soha nem volt lehetősége mustot szerezni. Az bizony igaz, aki azt akarja, hogy ősszel telemérje musttal hordóját, annak már télen el kell kezdenie a munkálkodást a metszéssel. Nyáron meg kapálhat, permetezhet görnyedésig, mégsem biztos, hogy bő szüret lesz fáradozásának eredménye. Márpedig az előbbi munkákat nem neki találták ki. Ha még kedve lenne dolgoztatni, akkor sem tehetné, mert a szőlőterületének árát is régen elitta.

Mindent alaposan átgondolva, eldöntötte, hogy a következő napon folytatja az édes nedű gyarapítását. Az elhatározását tett követte.

V. Beni meglátogatta a pincéjét, mint a jó boros gazdák teszik ezt máshol is. Arra volt kíváncsi, hogy forr e már a must. Mindannyian jól teszik, mert előfordulhat, hogy a kelleténél több must került a hordóba, miáltal kiforr belőle, és oda lesz az egész termés, az egész évi munka. A tavalyi bor meg már úgy elfolyt, olyan messze van, mint a Gyúrtető a Mátrához. A must kiforrását pedig, éppen úgy nem lehet sietetni, mintahogyan halogatni sem a megesett lánynak igen sürgősé váló lagziját. Sora van annak, mint a jó túrós-mákos rétesnek.

Amikor pincéjébe belépett, még a mustgázt sem érezte. Az okos bortermelő óvatosan lép pincéjébe. Nem tudott mást tenni, mint a dugónélküli, nyitott hordók nyílásához tartotta fülét. Nagyon halk pezsgést hallhatott, amely még alig kezdődő forrás. Csak egyetlen hordó fölé hajolva hallott olyan csendet, amely mindenféle pezsgés, mustforrás lehetőségét kizárta.

Miután többször ráhallgatott a nyitott hordóra, egyre gyanúsabbá vált a síri csend.

Egy mérőbotot tolt a hordóba és azt kihúzva, döbbsen kiáltotta:

- *Hova lett a must?*

A mérőpálca még csak félig volt nedves. Márpedig határozottan emlékezett, ezt a hordót is teletöltötte. Ez volt a legnagyobb kérdés,

amelyre talán csak a római pápa tudna most válaszolni.

Az égő mécsessel tovább kutatta hordó környékét, hátha elfolyt az édes nedű. De a földön még annyi mustot sem talált, amennyit egy pincébe tévedt hangya felbőfögne. Egyre érthetlenebbnek találta a fennálló helyzetet, hiszen úgy tűnt el a must, mintha kámforrá válna.

Mert nézzük csak sorjában. Az ajtót minden esetben gondosan bezárta. Sőt, még más által nem látható jelzéseket is tett a bezárt ajtóra, melyek sértetlenül mind azt igazolták, kívülről senki nem mehetett a pincéjébe.

A károsult, úgy gondolta, ezt a bonyolult, nyitott kérdést meg kell vitatnia másokkal is. Talán lesz valakinek egy használható magyarázata arra vonatkozólag; *hová lett a must?*

Hangyaszövetkezet kocsmájába látogatott el, ahol a jóféle italoktól, ez idő tájára, már az is megokosodott, aki ennek még hányában volt. Ott volt D. Vendel bátyó is, hiszen pincéjében csak egy-két liter lőre létezett már a szüret környékén. Máskori hangoskodása ellenére, most csendben kortyolgatott. Ám a kortyok szaporodásával megélénkült a hangja. Szépasszonyokról kezdett mesélgetni, amikor T. János tépte fel a kocsmá ajtaját, amely mögött az anekdotázó,

kortyolgotó Vendel bátyónak majdnem fellökte az asztalát, majd böszült hangerővel kiáltotta:

- Emberek! Emberek! Az oroszok *felbocsátották az első műholdat a világűrbe!* Már néhányszor megkerülte a Földet!

Mindenki feszülten hallgatta a szenzációs hírt, csak Vendel bátyót nem érdekelt. Amit meg lehet érteni, mert az asztalának csapódó kocsmajtó, leverte a tele poharát az asztalról. Nem is lehet csodálkozni azon, ha dühösen kiáltott a hírt hozó emberre:

- Mit vagy úgy oda? Ha felbocsátották, hát felbocsátották azt a *holdat!* Ezért vered le a poharamat? Én már *nem egy holdat bocsátottam le a torkomon, hanem húszat is, mégsem verem le senki poharát.*

Erre aztán általános derűtség uralkodott el a kocsmában. Mindezt meg lehet érteni, mert Vendel bátyó valóban sok hold földet dorbézolt el. Az egy holdnál sokkal többet. Egy műhold az mégiscsak *egy*, és nem *húsz* hold.

V. Benit sem igazán érdekelt semmilyen műhold. Sokkal inkább érdekelt, *hová lett a must?* Amikor berontott a kocsmába, Izidor sógora felé irányította szapora lépteit.

A sógora nagyokat pislantott, amikor leült melléje a kopottas asztalhoz, kétszer egy deci pálinkával kezében, melyeknek egyikét nekiszánta.

Mindez nem jelentette azt, hogy a csipás macskához hasonlóan pislantató sógor még

egy újabb deci pálinkát képtelen lenne felhörpíteni. Legfeljebb még okosabb lesz annál, ami már most is tapasztalható volt a tudálékos szavain és a semmibe néző, egyre homályosodó, üveges tekintetén.

Miután Beni előadta bánatát, az odébb ülő Vendel bátyó cudarul pislogott, aprókat köhintgetett, mintha zavarát akarná leplezni, ily módon. Mindezt mások nemigen vették észre, hanem már a megoldáson törték az italtól gőzölgő fejüket.

Izidor sógor felhörpintette az újabb deci tüzes vizet, és ekképpen gügyögte:

- Hát, kedves sógor, ez bizony nem egyszerű eset! Én amondó vagyok, az éjjel rejtőzködjél el a pincébe, miután mégiscsak megfogod a tolvajt. Merthogy nem párolgott el, az egészen bizonyos.

Azok a kortyolgató ivócimborák, akik közelben voltak, mind helyeslően bólogattak. Így adva egyetértésüket Izidor sógor bölcs tanácsához. Talán azért, mert neki volt a legnagyobb ökle, miáltal jobban teszik, ha mindenben egyetértenek.

Annyi azonban bizonyos, hogy a tanácsok után, az esti homály leple alatt, V. Beni fogott egy baltát és belopakodott a pincéjébe az éjszakai must tolvajt elfogni.

D. Vendel sunyi pillantásokkal követte az elrohanó Beni szomszédot. Most már tudta,

csak nappal biztonságos a mustot lecsurgatni a hordóból.

Az álom gyakorta elviselhetetlenül telepedett V. Beni szemére, de hősiesen helyt állt egész éjszaka. A tolvaj nem jelentkezett, mintahogyan a must sem apadt tovább a hordóban, mert az éjszaka végén ismét megmérte.

Amikor az újabb estén elfoglalta volna őrhelyét, ismét belökte a mérővesszőt a hordóba, miután eszelősen, ismételten felkiáltott:

- *Hova lett a must?!*

Döbbsen tapasztalta, hogy a gondos éjszakai őrzés ellenére, ismét meglopták. Ha éjjel nem, akkor nappal serénykedik a tolvaj. Ennek a felismerésnek birtokában, nappalra helyezte át az őrködést. Mindezt azonban senkivel sem tudatta.

Az elkövetkezendő nappalon alig kellett várnia a leshelyén, amikor észlelhette, hogy D. Vendel szomszéd nyitogatja a pinceajtáját, de a sajátját. Úgy gondolta, hogy krumplit akar hazavinni, mert a bora már eléggé megfogyott, hiszen az óbégatásainak száma kevesebb volt, mint a korábbi hetekben.

Nem törődött vele, mert azt hitte, párperc multával eltávozik a pincéből. Néma csendben várta távozását, ám e helyett valami szokatlan neszezésre lett figyelmes a hordója közelében.

Majd a szomszéd pincében gyufa sercent, miután mécses lángja lobbant, és egy tenyérszerű lyukon keresztül fénycsóva vetődött a hordójára.

Olyan feszülten figyelte az eseményeket, hogy remegni kezdett, de mégis csendben maradt. Aztán a Vendel bátyó mécsesének fénysugarában láthatóvá vált egy vékony gumislag. Majd annak vége hajlékony kígyóként, engedelmesen csusszant a résen át a hordójába. Azon a tufakő résen, amelyről eddig nem volt tudomása. Hiszen a Vendel szomszéd szögére lesújtó kalapácsának eredményeként keletkezett egy korábbi napon.

Azt már nem bírta kivárni, hogy a tolvaj megszívja a gumislag másik végét, ezért rántott rajta olyat, hogy Vendel bátyó majdnem elesett és ijedten kiáltotta:

- Kedves anyósom, ne ijesztgessen!

Mivel a Beni pincéjében eddig csend volt, csak a szellemekre gondolhatott. A sötét pincébe zugaiban rejtőzködő gonosz ördögökre, melyek a hiszékeny emberekre, megfelelő alkalommal, a nyavalyát hozzák. Ám nem volt ideje sokáig ezen töprengeni, mert a tufarésen keresztül a feldühödött, meglöpött szomszédja hangját hallhatta:

- Szégyellje magát, mocskos tolvaj! Hogy nyavalya törje ki valamennyi ilyen aljas embert ezen a világon. Feljelentem magát, ebben

egészen bizonyos lehet! – szórták fejére a megillető szavakat.

E szavaktól jobban megijedt, mint az anyósféle szellemektől. El kellett engednie a slagot, mert nem bírta tovább tartani. Az erősebb és fiatalabb Beni szomszéd talán még résen is átrángatta volna dühében.

- Jaj Benikém, kedves szomszédom! Csak olyat ne tegyél, hogy feljelents. Most lettem brigádvezető a kolhozban. Ha kitudódik, akkor azonnal leváltanak. Ne tegyél ilyet, ha van lelked, mert rögtön a gyalogmunkások közé sorolnak. Már most, azonnal visszahordom, csak ne mondd el senkinek.

A meglopott embert mindez egy cseppet nem érdekelte. Eszébe sem jutott, hogy megsajnáljon egy alávaló gazembert, egy tolvajt.

Ám mégis arra gondolt, hogy a feljelentés utáni igazságtétel hosszadalmas lehet. Sőt, még az sem bizonyos, hogy neki adnának igazat, mert a tolvaj mégiscsak brigádvezető. Nehéz lenne bizonyítani a lopást, hiszen nincsen tanúja. Könnyen azt mondhatná, hogy a must az ő szőlőjéből lett préselve.

Mikorra ezt így átgondolta, le is csillapodott, ezért így szólt:

- Most pedig visszahordja a mustot az utolsó cseppig, és szépen betöltögeti abba a hordóba, amelyikből kilopta! - miközben ezt mondta mérgesen, köpött egyet a pincésarkába

annak bizonyosságául, hogy ennyibe nézi az ilyen hitvány gazembert.

Ha valaki figyelte a következő óra eseményét, láthatta, Vendel bátyó homlokán verejtékcseppek gyöngyöznek, mialatt visszahordja lopott mustot, miközben Beni szomszéd felügyeli a szenvedését.

Idővel minden kitudódott, mindenki megtudta, kilopta el a mustot. Azok, akik előtt elmondta a mustjának eltűnését, azt is megtudták, *hová lett a must.*

A későbbiekben, ha a faluban eltűnt valami és mégis megtalálták, akkor csak ennyit mondtak: *előkerült, mint a V. Beni mustja az eltűnés után!*

Tartalom

A kalap.....	3
Kísértet az egri úton.....	11
Mint Harhernyi a krumpliskalács.....	23
Nesze neked K. Pista... ..	28
Szalóki Panni, a megesett lány.....	34
Üssön beléd a ménkő.....	43
Ki vigye a gyászlobogót?.....	50
Majális az egri útban.....	59
Hárpia néni.....	68
Kaszálás a Kőkötőn.....	75
Utazás a szihalmi vásárba.....	82
Az istállói dikó.....	88
Piroska félrenéz.....	95
Az égjen meg, aki a legkedvesebb.....	103
Főztünk, de nem ettünk.....	113
Vincze Gyura bíró fényképének a megtalálása... ..	122
Csak egy maréknyi föld.....	130
Ha száz lányom lenne.....	138
Nagy Pesta plébános.....	147
A diák hazalátogat.....	154
Mucu Pesta, Mucu Borcsa.....	161
K. Panni millpengői.....	170
Róza nene emlékezete visszatér.....	181
D. Vendel bátyó, a mutogatós.....	201
Hová lett must?.....	210